

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Nina Hauta-aho

Ikkunoita hoitajapulan pirullisuuteen

Hoitajien työvoiman riittävyyteen liittyvien mediakehysten tarkastelua

Johtamisen akateeminen yksikkö
Pro gradu -tutkielma
Sosiaali- ja terveyshallintotiede

Vaasa 2024

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Nina Hauta-aho		
Tutkielman nimi:	Ikkunoita hoitajapulan pirullisuuteen: Hoitajien työvoiman riittävyyteen liittyvien mediakehysten tarkastelua		
Tutkinto:	Hallintotieteiden maisteri		
Oppiaine:	Sosiaali- ja terveyshallintotiede		
Työn ohjaajat:	Juha Lindell ja Harri Raisio		
Valmistumisvuosi:	2024	Sivumäärä:	99

TIIVISTELMÄ:

Sairaanhoitajien työvoimapula haastaa yhteiskuntia niin globaalisti kuin kansallisesti. Hoitajapulaan on pyritty puuttumaan monilla keinoilla, mutta toistaiseksi laihoiin tuloksin. Yhtenä syynä nähdään olevan se, että sidosryhmät tarkastelevat ongelmaa kaikki omista lähtökohdistaan erilaisin tulkintakehyksin. Mediakehysten analyysi on tärkeää, sillä sen avulla toimijoiden erilaiset argumentaatiot tulevat näkyvämmäksi ja ymmärrettävämmäksi.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on koota ja analysoida hoitajapulaa koskevaa keskustelua sanomalehdissä. Tarkastelemalla ja tunnistamalla mediakehyksiä pyritään lisäämään ymmärrystä hoitajapulasta monitulkintaisena ja vaikeasti ratkaistavana ongelmana. Tutkielmassa on pohdintaa liittyen median merkitykseen julkisen keskustelun areenana ja yleisen mielipiteen muokkaajana. Kehysanalyysi ja ongelman kehystäminen pirullisena ongelmana muodostavat tutkielman teoreettisen ytimen.

Tutkielman aineisto on kerätty Aamulehden, Kalevan, Keskisuomalaisen, Helsingin Sanomien ja Turun Sanomien artikkeleista ja mielipidekirjoituksista (n=61). Tavoitteena on abduktiivisen sisällönanalyysin keinoin analysoida hoitajapulaa koskevaa keskustelua. Tarkoituksena on tunnistaa yleisimpiä mediakehyksiä kirjoituksissa, ja ryhmitellä aineisto mediakehysten mukaan analyysia varten. Lisäksi pohditaan sitä, mitä kehykset voivat kertoa ongelman pirullisuudesta perustuen kolmeen pirullisen ongelman piirteeseen.

Aineiston analyysistä saatujen tulosten perusteella hoitajapulaan liittyvässä julkisessa keskustelussa on tunnistettavissa kolme yleistä mediakehystä: taloudellisten seurausten kehys, konfliktikehys ja inhimillisten vaikutusten kehys. Taloudellisten seurausten kehys sekä konfliktikehys ilmenevät aineistossa yleisemmin kuin inhimillisten vaikutusten kehys. Erilaisten kehysten ilmeneminen keskusteluissa merkitsee sitä, että media antaa tilaa erilaisille tulkintakehyksille yhteiskunnallisesti merkittävästä ilmiöstä. Tulkintakehysten analyysi lisää ymmärrystä siitä, että ongelman määrittely tietyn tulkintakehyksen mukaan vaikuttaa ratkaisevasti myös ongelman ratkaisuehdotuksiin. Keskusteluissa tulevat selkeästi esille kaikki pirullisen ongelman piirteet, joita ovat kompleksisuus, epävarmuus ja arvoerojen monimuotoisuus.

Saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että mediakehysten analyysi hoitajapulan tarkastelussa pirullisena ongelmana lisää ymmärrystä ilmiön kompleksisesta luonteesta. Median merkitys yhteiskunnallisen keskustelun areenana varsinkin pirullisten ongelmien kohdalla on merkittävä, sillä se osallistuu panoksellaan systeemisten kiistojen muotoiluun.

AVAINSANAT: kehysanalyysi, kehystys, pirullinen ongelma, hoitajapula, julkinen keskustelu

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkimuksen tausta	7
1.2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	8
1.3	Tutkimuksen rakenne	9
2	Kehyksenä pirullinen ongelma	11
2.1	Kehyksenä kehystämisen	12
2.1.1	Kehyksenä kehystämisen kehittyminen	12
2.1.2	Kehyksenä kehystämisen periaatteet	16
2.1.3	Esimerkkejä kehystämisen soveltamisesta hallintotieteellisissä tutkimuksissa	20
2.2	Kesy ongelma	22
2.3	Pirullinen ongelma	24
2.4	Kritiikkiä pirullisen ongelman kehukseen	29
3	Ilmiönä hoitajapula	31
3.1	Hoitajapula globaalisti ja kansallisesti	32
3.2	Hoitajapulan taustatekijät	35
3.3	Ratkaisuehdotuksia hoitajapulaan	37
3.4	Yhteenveto: hoitajapula	39
4	Menetelmä ja aineisto	41
4.1	Tutkimuksen lähtökohdat	41
4.2	Aineiston hankinta ja kuvaus	43
4.3	Aineiston käsittely ja analyysi	49
5	Tutkimuksen tulokset	52
5.1	Taloudellisten seurausten kehys	53
5.2	Konfliktikehys	58
5.3	Inhimillisten vaikutusten kehys	62
5.4	Hoitajapula pirullisen ongelman kehyksessä	67
6	Pohdinta ja päätelmät	70

6.1	Mediakehdykset hoitajapulasta käytävässä julkisessa keskustelussa	70
6.2	Kehykset hoitajapulan pirullisuuden ilmentäjinä	72
6.3	Jatkotutkimusaiheet	74
6.4	Tutkielman luotettavuus	74
	Lähteet	76
	Liite	93
	Liite 1. Tutkielman aineistoksi valitut artikkelit ja mielipidekirjoitukset	93

Kuviot

Kuvio 1. Semetkon ja Valkenburgin kehysten tunnistuskysymykset.	20
Kuvio 2. Kompleksisuuden, epävarmuuden ja arvoerojen moninaisuuden ulottuvuudet.	26
Kuvio 3. Eri tekstilajien esiintyvyys koko aineistossa.	50

Taulukot

Taulukko 1. Yhteistyöalueiden kärkimedialehdet.	44
Taulukko 2. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.	46
Taulukko 3. Kaleva: aineiston valinta hakusanoittain.	47
Taulukko 4. Keski-suomalainen: aineiston valinta hakusanoittain.	47
Taulukko 5. Helsingin Sanomat: aineiston valinta hakusanoittain.	47
Taulukko 6. Turun Sanomat: aineiston valinta hakusanoittain.	48
Taulukko 7. Aamulehti: aineiston valinta hakusanoittain.	48
Taulukko 8. Tutkielman aineiston valintaprosessi ja kokoaminen.	48
Taulukko 9. Tekstilajit sanomalehdittäin.	49
Taulukko 10. Esimerkki tunnistuskysymysten käytöstä.	51
Taulukko 11. Kehysten ilmeneminen sanomalehdittäin.	52

1 Johdanto

Hoitajien työvoiman riittävyys tai hoitajapula ei ole uusi ilmiö. Sen todettiin 2000-luvun alussa olevan maailmanlaajuinen monitulkintainen ongelma, jonka käsittely ulottuu monille toiminta-alueille mukaan lukien politiikan kehittäminen, terveydenhuollon rahoitus, johtajuus, työvoimapolitiikka ja -suunnittelu, hoitotyön sääntely sekä hoitotyön rekrytointi ja pitovoima (Oulton, 2006). Hoitoalan ammattilaisilla on keskeinen rooli erilaisissa terveydenhuoltojärjestelmissä ympäri maailman (Boniol ja muut, 2022), ja lisäksi he ovat yhteiskunnan toimivuuden, kriisinkestävyden ja huoltovarmuuden kannalta merkittävässä asemassa (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017). Työvoimaintensiivisenä alana hoitoalan henkilöstöresurssit muodostavat toiminnan ytimen (WHO 2016). Sairaanhoidajat muodostavat suurimman ammattiryhmän sosiaali- ja terveydenhuoltoalla niin kansainvälisesti kuin kansallisesti (WHO 2020; THL 2023). Vaikka pulaa on kaikista sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista, terveydenhuoltojärjestelmien kannalta sairaanhoidajat ovat kuitenkin kriittisin, sillä he tuottavat suurimman osan sekä preventiivisestä että kuratiivisesta potilastyöstä (Oulton, 2006).

Alan jokaisella sidosryhmällä on omat lähtökohdat hoitajapulan tarkasteluun ja mahdollisiin ratkaisuehdotuksiin (Vartiainen, 2012), mikä johtaa väistämättä ristiriitoihin. Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt Hyvän työn ohjelman, jolla hallitus pyrkii ratkaisemaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöpulaa (STM 2024a). Hyvinvointialueet on veloitettu sopeuttamaan toimintaansa ja käynnistämään uudistustoimia muun muassa henkilöstön riittävyyden näkökulmasta. Julkisen terveydenhuollon organisaatiot ja ammattilaiset painivat hoitajapulan kanssa päivittäisessä työssään. Asiakkaille hoitajapula näyttäytyy esimerkiksi pitkinä hoitojonoina. Hoitajapulan todellisuus ilmeneekin erilaisena riippuen tarkastelijasta. Julkiset terveyspalvelut kirvoittavat paljon julkista keskustelua sanomalehdissä ja sosiaalisen median alustoilla. Julkisen keskustelun tutkiminen mediakehysten avulla voinee tarjota uudenlaisen linssin hoitajapulan ilmiön syvempään tarkasteluun.

Hoitajapulaa on tarkasteltu Vaasan yliopiston pro gradu -tutkielmissa pirullisena ongelmana erilaisissa hoitotyön ympäristöissä (kts. Kiippa, 2023; Kotamäki-Viinikka, 2012) sekä vetovoimaisuuden näkökulmasta (Hartikainen 2022). Hoitajapulan tarkastelua mediakehysten analyysin ja pirullisen ongelman teoreettisen viitekehyksen avulla ei olla vielä tehty. Tässä tutkielmassa tartutaan tähän haasteeseen.

1.1 Tutkimuksen tausta

Pula sairaanhoitajista vaikuttaisi olevan yksi toistuvimmista teemoista mediassa ja tutkimuksissa kansainvälisesti (Aluttis ja muut, 2014; Buchan, 2002; Marć ja muut, 2019; Oulton, 2006; Tierney, 2006). Median tärkeä rooli yhteiskunnallisen keskustelun alustana on tunnistettu, ja sen merkitys korostuu entisestään jännitteisten ja ristiriitaisten ongelmien kohdalla (Garnier ja muut, 2022; Norris, 2000). Koska mediakehyksillä on kyky vaikuttaa yksilöiden ja ryhmien ymmärrykseen ja tulkintaan ajankohtaisista asioista, korostuu myös tarve ymmärtää kehysten luonnetta (De Vreese, 2005). Entmanin (1993) mukaan kehystämisen keskeinen voima demokratian prosessissa tulee esille, kun poliittisilla eliiteillä on valta luoda haluamansa tilannemääritelmä, jonka media hyväksyy sellaisenaan. Uutismedian on todettu myös muokkaavan poliittisia kiistoja kehystämisen avulla itse (McCallum & Waller, 2013). De Vreese (2005) toteaaakin, että kehykset ovat osa poliittisia argumentteja, journalistisia normeja ja yhteiskunnallisten liikkeiden diskurssia. Hänen mukaansa ne ovat vaihtoehtoisia tapoja määritellä asioita ja ilmiöitä, jotka ovat sisäsyntyisiä poliittiselle ja sosiaaliselle maailmalle.

Kompleksisuusajatteluun kuuluvat pirulliset ongelmat ovat tyypillisesti vaikeasti tunnistettavia ja ymmärrettäviä ongelmia (Vartiainen ja muut, 2013). Vartiainen ja muut (2013) mukaan ongelmien kehystäminen pirullisiksi voikin auttaa analysoimaan ja ymmärtämään paremmin tällaisia perinteisiä ratkaisumalleja uhmaavia monitulkintaisia ongelmia. Sosiaali- ja terveydenhuoltoa voidaan pitää vaikeaselkoisena johtuen esimerkiksi lukuisista toimijoista, julkisesta rahoituksesta sekä hierarkkisista

hyvinvointiorganisaatioista, mistä Vartiaisen (2012) mukaan johtuu se, että suurin osa sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnasta sijoittuu pirullisten ongelmien alueelle. Pirullisen ongelman tulkintakehys tarjoaa systeemiteoreettisen näkökulman terveystalvvelujärjestelmiä ja yhteiskuntia laajemmin haastavaan hoitajapulaan. Median ja erityisesti sanomalehtien merkitys julkisen keskustelun alustana on suuri erityisesti pirullisten ongelmien kohdalla, sillä pirullisissa ongelmissa korostuu kompleksisuus, luontaiset jännitteet ja toimijoiden ristiriitaiset edut (Garnier ja muut, 2022). Waltner-Toewsin (2017) mukaan tarkastelemalla toimijoiden mediassa esillä olevia keskusteluja, voidaan lisätä ymmärrystä siitä, miten erilaiset sidosryhmät tulkitsevat ongelmaa ja miten ehdotettujen ratkaisujen moninaisuus voi vaikuttaa sidosryhmiin. Lisäksi monia eri näkökulmia esiintuova keskustelu voi hänen mukaansa parhaimmassa tapauksessa auttaa lukijoita havaitsemaan kompromissit, jännitteet ja valtasuhteet eri ryhmien välillä. Kehysteoria yhdistettynä pirullisten ongelmien tematiikkaan toimii hyödyllisenä linssinä, kun pyrimme ymmärtämään ihmisten käsityksiä todellisuudesta sekä sitä, millainen rooli medialla on näiden käsitysten muokkaamisessa (Zamith, 2022).

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen aiheena on hoitajien työvoiman riittävyyden erilaiset tulkintakehykset. Tutkielman aineisto koostuu sanomalehtien artikkeleista ja mielipidekirjoituksista (n=61). Tavoitteena on tuottaa tietoa mediakehysten merkityksestä pirullisuuden ilmentäjinä hoitajapulaa koskevassa keskustelussa.

Tutkimuskysymyksinä tutkimuksessa ovat:

1. Miten hoitajapula kehystetään ongelmana sanomalehtien artikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa?
2. Mitä kehukset kertovat hoitajapulasta pirullisena ongelmana?

Tavoitteena on koota levikiltään suurimmista sanomalehdistä hoitajapulaa koskevia artikkeleita ja mielipidekirjoituksia, ja tarkastella näin julkista keskustelua hoitajapulasta ilmiönä. Tässä tutkielmassa terveydenhuoltoala ja hoitoala ymmärretään vastaavina termeinä. Alalla työskentelee useita eri ammattinimikkeitä omaavia ammattihenkilöitä, kuten sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, kätilö, lähihoitaja ja laboratoriohoitaja (Valvira 2024). Buchanin ja Aikenin (2008) mukaan sairaanhoitaja-termistä on olemassa erilaisia määritelmiä riippuen määrittelijästä. Heidän mukaansa jotkut määritelmät liittyvät koulutuksen tasoon ja toiset taas esimerkiksi kliinisten harjoitteluiden määrään. Tässä työssä sairaanhoitajalla tarkoitetaan sairaanhoitajatutkinnon suorittanutta henkilöä (sairanhoitaja, kätilö ja terveydenhoitaja), jolle sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira on myöntänyt oikeuden harjoittaa ammattia laillistettuna ammattihenkilönä (Valvira 2024). Kansainvälisissä tutkimuksissa sairaanhoitajiin (nurse) viitataan usein myös termillä rekisteröity sairaanhoitaja (registered nurse, RN) (kts. Williams ja muut, 2024; Ylitörmänen ja muut, 2019).

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tämä pro gradu -tutkielma koostuu kuudesta pääluvusta. Ensimmäisessä pääluvussa, johdannossa, taustoitetaan tutkielman aihetta ja perustellaan aihevalinnan tärkeyttä. Tämän lisäksi esitetään tutkimuskysymykset. Toisessa ja kolmannessa pääluvussa käydään läpi teoriaosuus. Toisessa pääluvussa käsitellään kehysanalyysia, sen kehittymistä, periaatteita sekä esimerkkejä soveltamisesta hallintotieteellisissä tutkimuksissa. Luku jatkuu kesyn ja pirullisen ongelman esittelyllä, minkä lisäksi annetaan vielä esimerkkejä kriittisestä pirullisen ongelman kehukseen. Pääpaino teoriaosassa on kehysanalyysissa. Kolmannessa pääluvussa käydään läpi hoitajapulaa kansainvälisenä sekä kansallisena ilmiönä. Pääluku jatkuu taustatekijöiden esittelyyn sekä tutkimuskirjallisuudesta löytyviin ratkaisuehdotuksiin. Pääluvun lopuksi vedetään vielä yhteen luvun anti. Neljännessä pääluvussa siirrytään empiiriseen osuuteen esitellen käytetyn metodin, tutkielman aineiston sekä analyysin kulun. Tutkimus on laadullinen tutkimus ja menetelmänä on teoriaohjaava sisällönanalyysi. Aineiston keruu ja analyysi on pyritty kuvaamaan

mahdollisimman tarkkaan. Viides pääluke käsittää tutkimuksen tulokset. Aineisto on ryhmitelty kolmen mediakehyksen mukaan ja analyysin tulokset avataan tämän ryhmitelyn avulla. Tämän jälkeen pohditaan, mitä kehykset kertovat hoitajapulan pirullisuudesta pääluvun viimeisessä alaluvussa. Kuudennessa luvussa vastataan vielä tutkimuskysymyksiin, tuodaan esiin jatkotutkimusaiheita ja pohditaan luotettavuutta.

2 Kehyksenä pirullinen ongelma

Monia nyky-yhteiskunnan ongelmia luonnehditaan yhä enemmän pirullisiksi ongelmiksi. Tällaisia ongelmia ovat esimerkiksi ilmastonmuutos, pakolaisaallot, terrorismi ja väestön ikääntyminen (Termeer & Dewulf, 2019a). Kaikki edellä mainitut ongelmat herättävät eriäviä näkemyksiä ongelmien luonteesta, ratkaisemisesta, vastuista sekä poliittisten toimien suunnittelusta ja rahoituksesta (Head, 2022). Keskustelu pirullisista ja kesyistä ongelmista on peräisin 1970-luvulta kritiikkinä rationaalisteknisille ongelmanhallintatavoille. Rittelin ja Webberin (1973) mukaan yhteiskunnalliset ongelmat ovat luonnostaan erilaisia kuin ne ongelmat, joita tutkijat ja insinööritieteiden edustajat käsittelevät.

Ongelmien binäärisen kesy-pirullinen-jaottelun välillä on todettu myös olevan muunlaisia tilanteita, kuten sotkuiset ongelmat, joissa on piirteitä sekä kesyistä että pirullisista ongelmista (King, 1993). Sittemmin tutkimuskirjallisuudessa kesy-pirullinen-erotteluun on lisätty myös superpirulliset ongelmat (super wicked problems) (Winters ja muut, 2016). Vaikka kahtiajako kesyihin ja pirullisiin ongelmiin voi olla liioittelua (Head, 2022), rajallisten resurssien vuoksi tässä tutkielmassa on päädytty käyttämään tätä perinteistä Rittelin ja Webberin (1973) binääristä ongelmajaottelua.

Kehyksen käsite liittyy siihen, miten tiedotusvälineissä toimittajat organisoivat tietoa käyttämällä tietynlaisia, jopa rutiininomaisia kehyksiä tai tulkintatapoja maailmasta. Tiedotusvälineiden merkittävä rooli julkisen keskustelun muokkaajana korostuu erityisesti pirullisten ongelmien kohdalla (McCallum & Waller, 2013). Pirullisissa ongelmassa on tyyppillistä esimerkiksi sidosryhmien luontaiset jännitteet liittyen moninasiin eturistiriitoihin (Garnier ym., 2022). Toimittajat jäsentävät ilmiöitä ja maailmaa sekä itselleen että yleisölle valikoimalla, painottamalla ja poissulkemalla tiettyjä näkökulmia (Gitlin, 1980).

Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa käsitellään kehystämisen käsitettä ja sen kehittymistä tutkimuskirjallisuudessa. Tämän jälkeen avataan kehystämisen periaatteita ja esitellään tarkemmin Semetkon ja Valkenburgin (2000) mediakehysten tunnistamisen

työkalua sekä annetaan esimerkkejä hallintotieteellisistä kehystämiseen liittyvistä tutkimuksista. Toisessa ja kolmannessa alaluvussa avataan kesyn ja pirullisen ongelman teoriaa. Tutkielma nojautuu Headin (2008; 2022) esittämiin pirullisen ongelman ominaisuuksiin, jotka esitellään alaluvussa 2.3. Luvun lopuksi tuodaan esille pirulliseen ongelmaan liittyvää kritiikkiä.

2.1 Kehyistäminen

2.1.1 Kehyistämisen kehittyminen

Kehyistämisen (framing) käsitteen alkuperän voidaan katsoa liittyvän Batesonin (1955) tutkimuksiin metaviestinnästä. Batesonin mukaan kehystämisessä on kyse vihjeiden vaihdosta - vihjeet kertovat, miten jatkuva vuorovaikutus tulisi ymmärtää. Ihmiset tulkitsevat tilanteita kehystämisen kautta, mistä Bateson antaa esimerkkinä lasten leikkimisen. Lapset voivat leikkiä hyvin fyysisiä taisteluleikkejä kehystämällä tekemisensä leikiksi, mutta yksi leikistä poikkeava, väärä ele saattaa muuttaa tilanteen todelliseksi taisteluksi. Batesonin mukaan epäselvyys siitä, miten tulkita vuorovaikutustilanteita luo tarpeen kehystämislle. Batesonin tutkimukset sijoittuvat yleiseen perinteeseen, jota Dewulf kollegoineen (2009) kutsuu vuorovaikutukselliseksi kehystämisen traditioksi. Toinen kehystämisen perinne on kognitiivinen kehysteoria, jonka on muotoillut Minsky (1975) tekoälyn saralla. Sen juuret ovat Bartlettin (1932) muistin skeemateoriassa. Tässä perinteessä kognitiiviset kehykset nähdään rakenteina, jotka auttavat havaintotiedon järjestämistä ja tulkintaa sovittamalla ne jo opittuihin skeemoihin ja kehyksiin todellisuudesta.

Erwing Goffman jatkoi kehystämisen käsitteen kehittämistä Batesonin jalan jäljissä vuorovaikutuksellisen kehystämisen perinteessä. Goffmanin teos ”Frame Analysis. An Essay of the Organization of Experience” (1974) käsittelee yksilöiden kokemusten järjestämistä mielekkääksi. Lähtökohtana Goffmanilla on symbolisen interaktionismin

käsite ”tilannemääritelmä”, mikä tarkoittaa sitä, että jokaisessa sosiaalisessa tilanteessa joudumme aina vastaamaan kysymykseen: mitä tässä on oikein meneillään? (What is it that is going on here?). Meidän on hänen mukaansa jokaisessa tilanteessa päästävä perille sen luonteesta, jotta osaamme toimia. Goffman korostaa teoksessaan objektiivisen todellisuuden sijaan ihmisten yksilöllistä kokemusta todellisuudesta.

Goffman (1974) erotti kaksi eri kehystyyppiä: luonnolliset ja sosiaaliset kehukset. Luonnolliset kehukset ovat hänen mukaansa tahdosta riippumattomia tapahtumia ja sosiaaliset puolestaan ihmisten valitsemia ja ylläpitämiä. Valitun kehysten ylläpitoon kuuluu olennaisena piirteenä valikoiva havaitseminen: toimijat valitsevat suunnata huomion vain niihin piirteisiin, jotka ovat kehysten kannalta olennaisia. Goffmanin kehysanalyysi muodostui yhteiskuntatieteissä merkittäväksi (Benford & Snow, 2000), mutta on saanut osakseen myös paljon kritiikkiä. Sitä on kuvailtu liian epäselväksi ja vaikeaksi (Davis, 1975) sekä riittämättömästi systematisoiduksi, jotta sitä voitaisiin käyttää tutkimuksessa tai opetuksessa (Gamson, 1975).

Rein ja Schön (1996) tunnistavat puolestaan neljä erilaista tapaa tarkastella kehyyksiä. Kehys voi olla ensiksikin sisäinen tukirakennelma, joka on riittävän vahva ja ylläpitää muotoa. Tällainen kehys ei sopeudu muutokseen, mikä merkitsee sitä, että se on helpompi rikkoo kuin muokata uudelleen. Kehys voi heidän mukaansa myös toimia rajana, kuten valokuvakehyksessä. Yksilölle asetetaan rajat, joiden sisäpuolella hän voi fokuoitua asioihin, jotka ovat tällä kyseisellä rajatulla alueella. Rajat laukaisevat ilmiöitä konteksteistaan käsin. Kehys voi heidän mukaansa myös olla tulkintamalli tai yleinen diagnostinen narratiivi. Tämän kehysten avulla yksilöt havaitsevat ja tunnistavat tapahtumia ympärillään. Kehykset toimivat kokemuksen järjestämisessä antamalla merkityksiä tapahtumille ja toiminnan ohjaamisessa niin yksilötasolla kuin kollektiivisesti. Neljäs tapa kuvailla kehyyksiä on ymmärtää ne yleisiksi kertomuksiksi, jotka ohjaavat analysointia ja toimia eri tilanteissa. Tällaiset kertomukset ovat diagnostisia ja ohjailevia narratiiveja, jotka kertovat kussakin tilanteessa, mitä tarvitsee korjata ja miten se mahdollisesti korjataan. Näitä kaikkia kehyyksiä yhdistää se, että niissä on oletusperusta tai -rakennelma, joka on

verbaalisen kuoren alla. Tämä oletusperusta tekee näkyväksi sen rajat ja antaa sille eheyden.

Entmanin (1993) mukaan frame-termi on lähellä kognitiotieteen skeeman ja skriptin käsitteitä. Tulkintakehikko (frame) on keskeinen organisoiva periaate, joka pitää koossa ja yhtenäistää lukuista symbolien joukkoa (Karvonen, 2000). Amerikkalainen sosiologi Gitlin (1980) on yksi ensimmäisistä mediasosiologeista, joka omaksui Goffmanin kehyskäsitteen soveltamalla sitä uutisteksteihin. Gitlin avaa osuvasti median roolia julkisten keskustelujen organisoijana. Hänen mukaansa median tulkintakehykset ovat suurimmaksi osaksi tiedostamattomia rakennelmia, jotka jäsentävät ilmiöitä ja maailmaa niin toimittajalle itselleen kuin meille muille. Median tulkintakehikot ovatkin tiedostamisen, tulkinnan ja esittämisen malleja: valikoimalla, painottamalla ja poissulkemalla toimittajat organisoivat diskurssia. Tämä pätee kyseisen tutkijan mukaan niin kirjoitettuun tekstiin kuin visuaaliseen materiaaliin. Tiedon määrä on valtava, joten tulkintakehikot ovat välttämättömiä välineitä median parissa työskenteleville tiedon prosessointiin (Karvonen, 2000). Gitlin (1980) kehottaakin media-aineistoa analysoitaessa kysymään: Mitä kehikkoa tässä käytetään? Miksi juuri sitä, eikä jotakin toista?

Kehystutkijat näyttävät edustavan monia eri tieteenaloja, kuten sosiologia, taloustiede, valtiotiede, psykologia ja viestintätiede (Guenther ja muut, 2021). Tämä alojen monimuotoisuus saattaa olla yksi selittävä tekijä sille, miksi kehyksiä ei ole selkeästi määritelty, käsitteellistetty ja operationalisoitu. Termi kehys tulee englannin kielen sanasta frame. Sille löytyy suomen kielestä useita synonyymeja kuten raami, puitteet, kehikko ja rajat (Kielitoimiston sanakirja 2024a). Verbinä frame tarkoittaa varustaa kehyksillä, ympäröidä ja reunustaa. Suomalaisissa tieteellisissä teksteissä näyttäisi vakiintuneen frame -sanon suomenkieliset käännökset kehys ja kehystäminen (Herkman, 2015; Virkki ja muut, 2012), joita käytetään myös tässä tutkielmassa.

Kehyksen käsite liittyy vahvasti siihen, miten joukkotiedotusvälineissä toimittajat organisoivat valtavaa määrää informaatiota sovittamalla siihen nopeasti ja jopa

rutiininomaisesti tietynlaisia kehyksiä. Kehyksen tarkka määrittely vaihtelee tutkimuksesta toiseen, mutta Väliiverosen (2007) mukaan sillä viitataan yleisesti ottaen tulkintatapojen rakentamiseen maailmasta. Journalistisissa tutkimuksissa tulkintakehys viittaa siihen, että eri mediat kehystävät käsittelemiään aiheita korostamalla tiettyjä aiheita ja jättämällä vähemmälle huomiolle toisia (Gitlin, 1980; Entman 1993). Tämä on mielenkiintoista sikäli, että median ja erityisesti sanomalehtien tehtävä on tarjota julkisen keskustelun foorumi (Norris, 2000; Schudson, 2003). Mediaa on myös kritisoitu siitä, että se asettaa uutisarvoisen agendan, sulkee pois vaihtoehtoisia sekä liioittelee tapahtumia ja ilmiöitä (Väliverronen, 2007). Medialla on valtava ja usein ratkaiseva vaikutus mielikuvien muodostumiseen ja käsityksiin maailmasta (Kalisch & Kalisch, 1986), eikä sen voima yleisön käsityksien muokkaajana näytä laantuvan edes medialukutaidon lisääntyessä (Gill & Baker, 2019). Näyttää siltä, että ei ole olemassa yhtä ainoaa määritelmää kehyselle tai kehystämislle. Käsite on de Vreesen (2005) mukaan kärsinyt merkittävästä epäjohdonmukaisuudesta tutkimuskirjallisuudessa. Entmanin (1993) kehysmääritelmä lielee ahkerimmin viitattu tutkimuskirjallisuudessa, ja johon tässäkin tutkielmassa nojaututaan: ”Kehystäminen on joidenkin puolien valitsemista havaitusta todellisuudesta ja niiden tekemistä muita näkyvämmäksi viestivässä tekstissä, niin että suositaan ja edistetään tiettyä ongelmamäärittelyä, kausaalista tulkintaa, moraalista arviota ja/tai toimintasuositusta”.

D’Angelon (2017) mukaan mediakehys voi olla kirjoitettu, puhuttu, graafinen sekä visuaalinen viestimuoto, jota kommunikaattori käyttää aiheen kontekstualisoimiseen tekstissä, joka välitetään vastaanottajalle. D’Angelo viittaa kontekstualisoinnilla tavoitteelliseen käyttäytymiseen, jossa kommunikaattori luo viitekehyn aiheelle. Hän huomauttaa, että varsinkin Internet-pohjaisen viestinnän kehittymisen myötä melkein kenellä tahansa lukijoistakin on mahdollisuus kehystää aiheita ja tavoittaa yleisö. Kehysanalyysissä erotetaan mediakehykset yleisökehysistä. Mediakehykset liittyvät median tapaan esittää ja rajata aiheita, kun taas yleisökehukset liittyvät yleisöjen tapoihin vastaanottaa ja tulkita mediatekstejä (De Vreese ja muut, 2001). Tässä tutkielmassa keskitytään mediakehyksiin.

2.1.2 Kehystämisen periaatteet

De Vreese (2005) toteaa, että tietyt mediakehykset liittyvät vain tiettyihin aiheisiin tai tapahtumiin. Tällaisia kehyksiä hän kutsuu aihekohtaisiksi kehyksiksi (issue-specific frames). Muut kehykset, jotka ylittävät aihekohtaiset rajoitukset ja jotka voidaan tunnistaa useiden eri aiheiden yhteydessä, voidaan puolestaan kutsua yleisiksi kehyksiksi (generic frames). Asiakohtainen lähestymistapa kehysten tutkiminen mahdollistaa keskittymisen syvällisiin yksityiskohtiin, jotka liittyvät tutkittavaan tapahtumaan tai asiaan (episodinen kehys). Tämä voi De Vreesen mukaan olla myös haitta, sillä tällaisiin kehyksiin perustuvat analyysit ovat usein vaikeita yleistää, vertailla ja käyttää empiirisenä todisteena teorian rakentamisessa. Yleisissä mediakehyksissä käsiteltävät asiat ja aiheet puolestaan yhdistetään laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin (temaattinen kehys).

Entmanin (1993) mukaan tulkintakehikoilla tai kehyksillä on neljä funktiota. Hänen mukaansa ne määrittelevät ongelmia (define problems) osoittamalla, mitä seuraamusten syynä oleva toimija (causal agent) tekee tuoden samalla keskusteluun sen, mitä hyötyä ja kustannuksia tästä on. Toiseksi kehykset diagnosoivat syitä (diagnose causes) tunnistamalla voimat, jotka ovat luomassa ongelman. Kolmanneksi kehykset tekevät moraalisia arviointeja tai tuomioita (moral judgements) arvioimalla kausaalisten agenttien toimia. Neljänneksi ne ehdottavat parannuskeinoja (suggest remedies) ongelmiin, oikeuttavat toimia ja ennustavat niiden vaikutuksia. Kehysfunktiot auttavat Entmanin (1993) mukaan tunnistamaan mediatekstien kehys-elementit, joita ovat: ongelma, syy, ratkaisu ja tuomio. Ongelmien määrittelyn lisäksi kehykset määrittelevät, mitä toimija (causal agent) tekee milläkin hyödyillä ja kustannuksilla. Tämä mitataan yleensä yhteisillä kulttuurisilla arvoilla. Valitut kehykset diagnosoivat syyt tunnistamalla ongelman aiheuttavat voimat sekä tekevät moraalisia tuomioita arvioiden syyllisiä ja heidän vaikutuksiaan ongelmaan ja sen ratkaisuun. Kehykset myös ehdottavat korjaustoimenpiteitä tarjoamalla ja perustelemalla ratkaisuja ongelmiin sekä ennustamalla niiden todennäköisiä vaikutuksia. Entman (1993) muistuttaa, että yksittäinen virke esimerkiksi uutistekstissä voi sisältää useamman kuin yhden näistä neljästä kehystys-elementistä, vaikka artikkelin muissa

virkkeissä ne eivät tulisikaan esille. Yhden kehyksen (kuten yhden uutisen) ei kuitenkaan tarvitse sisältää kaikkia näitä neljää median kehystä ja harvoin näin tekevätkään, sillä uutiset pyritään muotoilemaan mahdollisimman neutraaleiksi (Zamith, 2022).

Medianäkyvyys auttaa muokkaamaan ja tuomaan esille merkittäviä sosiaalisia ongelmia. Parhaimmillaan mediatekstien analyysi auttaa meitä ymmärtämään, miten ongelmat kehystyvät, kun eri toimijat kuvaavat ongelmaa omista lähtökohdistaan (Blomberg & Stier, 2015). Kehystämisen keskeinen voima demokratian prosessissa tulee Entmanin (1993) mukaan esille, kun poliittiset eliitit kontrolloivat tapoja, joilla yhteiskunnalliset asiat kehystetään. Eliiteillä on hänen mukaansa valtaa luoda haluamansa tilannemääritelmä, jonka media usein ottaa vastaan sellaisenaan. Näin myös yleinen mielipide voidaan manipuloida eliitin haluamaksi.

Median rooli yhteiskunnallisen keskustelun areenana korostuu entisestään pirullisten ongelmien kohdalla niiden kompleksisuuden, luontaisten jännitteiden, toimijoiden moninaisuuden ja ristiriitaisuuksien takia (Garnier ja muut, 2022). Uutismedian on todettu muokkaavan poliittisia kiistoja pirullisista ongelmista kehystämällä niitä itse (McCallum & Waller, 2013). Julkisten keskustelujen tulisi auttaa lukijaa ymmärtämään, miten eri toimijat tulkitsevat ongelmaa ja miten mahdolliset ratkaisut voivat vaikuttaa heihin (Garnier ja muut, 2022). Parhaimmassa tapauksessa lukija havaitsee ja tunnistaa kompromissit ja jännitteet keskustelun ympärillä. Median tulisikin mahdollistaa erilaisia todisteita, joita toimijat ovat tuoneet esille, jotta arvot ja valtasuhteet voitaisiin havaita (Waltner-Toews, 2017).

Zamithin (2022) mukaan kehysteoria toimii kaiken kaikkiaan hyödyllisenä linssinä, kun pyrimme ymmärtämään ihmisten käsityksiä todellisuudesta sekä sitä, millainen rooli medialla on näiden käsitysten muokkaamisessa. Yksilöt ja ryhmät havaitsevat todellisuuksia monin eri tavoin, ja näihin todellisuuksiin vaikuttavat monet eri seikat yksilötasolta sosiaalisten järjestelmien tasolle. Havainnot ovat parhaimmillaankin vain likiarvoja ”todellisesta todellisuudesta”, jota hallitsevat fysiikan lait. Näin ollen median on mahdotonta

peilata todellisuutta täsmällisesti ja aukottomasti. Toimittajat eivät pysty Zamithin mukaan määrittelemään, mikä on todellista totuutta inhimillisen rajallisuutensa vuoksi. Kuten todettu, mediassa esillä olevat keskustelut voivat kuitenkin toimia hyvänä likiarvona todellisuudesta.

Tutkimuskirjallisuudessa on tunnistettu useita mediakehymiä. Suurin osa tutkimuksista on keskittynyt yksittäisiin kehyksiin uutisissa sekä niiden vaikutuksiin julkisen mielipiteen muokkaajina (Semetko & Valkenburg, 2000). Neuman ja muut (1992) olivat ensimmäisiä, jotka tunnistavat useita kehyksiä yhdysvaltaisissa uutisissa: konfliktikehys (conflict frame), taloudellisten seurausten kehys (economic consequences frame), inhimillisten vaikutusten tai edun kehys (human impact/interest frame) ja moraalikehys (morality frame). Semetko ja Valkenburg (2000) lisäsivät Neumanin ja muiden (1992) kehysten joukkoon vielä vastuukehyksen (morality frame). Semetko ja Valkenburg (2000) havaitsivat, että yleiset kehykset vaikuttivat olevan eri aiheiden kattavan yhteiskunnallisen käsittelyn taustalla. Seuraavaksi avataan mediakehymiä Semetkon ja Valkenburgin mukaan.

Konfliktikehys (conflict frame) korostaa yksilöiden, ryhmien tai instituutioiden välistä konfliktia yleisön mielenkiinnon herättämiseksi. Neuman ja kollegat (1992) havaitsivat, että tiedotusvälineet käyttävät muutamia keskeisiä kehyksiä. Konfliktikehys oli yleisin kehys, jonka he tunnistivat Yhdysvaltain uutisissa. On myös tutkimuksia, jotka osoittavat, että keskustelu kompleksisista kysymyksistä poliittisten eliittien välillä supistuu usein liian yksinkertaiseksi konfliktiksi (Patterson, 1993). *Inhimillisten vaikutusten kehys* (human impact/interest frame) korostaa tilanteen, tapahtuman tai ongelman inhimillisiä puolia, ja antaa ihmiskasvot ilmiölle (Semetko & Valkenburg, 2000). Konfliktikehyksen ohella inhimillinen kehys on yleinen mediakehys. Bennettin (1995) mukaan ihmiskasvojen antaminen ilmiöille on yksi uutismarkkinoiden kilpailukeino, jolla pyritään vangitsemaan yleisön mielenkiinto. *Taloudellisten seurausten kehys* (economic consequences frame) puolestaan raportoi tapahtumasta, asiasta tai ongelmasta siitä näkökulmasta, millaisia taloudellisia seurauksia sillä on esimerkiksi yksilöön, ryhmään tai alueeseen. Neuman ja muut (1992) arvioivat myös taloudellisten seurausten kehysten olevan

yleinen mediakehys. Jonkin ongelman laajemmilla vaikutuksilla on uutisarvoa ja taloudellisia seurauksia arvioidaan näissä useimmiten (Graber, 1993). *Vastuukehys* (responsibility frame) esittää ongelman siten, että vastuu sen syystä tai ratkaisusta on joko vallanpitäjillä, ryhmällä tai yksilöllä. Iyengar (1991) toteaa, että televisiouutiset, jotka käsittelemällä jotakin ongelmaa yksilön kannalta laajemmassa historiallisessa ja sosiaalisessa kontekstissa, rohkaisee ihmisiä antamaan yksilötason selityksiä esimerkiksi kompleksisiin sosiaalisiin ongelmiin kuten köyhyyteen. Ongelman kehystäminen yksilötason vastuun ongelmaksi aiheuttaa Temmannin ja kollegoiden (2021) mukaan sen, että myös vastuu ongelman ratkaisusta voidaan ajatella olevan yksilöllä eikä niinkään yhteisöllä tai järjestelmällä.

Mediakehysten tunnistamisesta ja mittaamisesta on käyty kiivaita keskusteluja vuosikymmenten ajan (Walter & Ophir, 2019). Tunnistustyökaluina on ehdotettu muun muassa tietokoneavusteisia ohjelmia (DiMaggio ja muut, 2013), kielellisten elementtien ryhmittelyä (D'Angelo, 2018) ja verkkoanalyysitekniikkaa (Walter & Ophir, 2019). Näiden lisäksi Semetko ja Valkenburg (2000) kehittivät viiden yleisen mediakehysten tunnistuskysymyksiä (kuviot 1). Jokaista kehystä koskevia kysymyksiä on vähintään kolme, joihin tutkijan on vastattava ”kyllä” tai ”ei”. Kysymysten tarkoitus on paljastaa ja tunnistaa analysoitavat mediakehykset. Kyseiset tutkijat käyttivät aineistonaan erilaisia tiedotusvälineiden ”tarinoita” eri medioissa. Tässä tutkielmassa käytetään Semetkon ja Valkenburgin (2000) tunnistuskysymyksiä, sillä niiden käyttö on osoittautunut toimivaksi myös muissa media-aineistoa käsittelevissä tutkimuksissa (Belmonte & Porto, 2020; Gronemeyer ja muut, 2020).

Inhimillisten vaikutusten kehys

- tarjoaako teksti inhimillisen esimerkin tai ”ihmiskasvot asiasta?
- käytetäänkö adjektiiveja tai henkilökohtaisia kehysiä, jotka herättävät raivoa, empatiaa?
- korostuuko se, miten asia/ongelma vaikuttaa yksilöihin ja ryhmiin?
- kertoo teksti henkilöiden yksityisestä elämästä?
- (sisältääkö tarina visuaalista tietoa, joka saattaa herättää raivoa, empatiaa?)

Konfliktikehys

- heijastaako teksti erimielisyyksiä yksilöiden, ryhmien, puolueiden välillä?
- syyttääkö yksi yksilö, ryhmä, puolue toista?
- viittaako tarina ongelman tai asian kahteen tai useampaan puoleen?
- viittaako tarina voittajiin ja häviäjiin?

Taloudellisten seurausten kehys

- mainitaanko taloudellisia menetyksiä tai voittoja nyt tai tulevaisuudessa?
- mainitaanko kustannusten määrä?
- viitataan artikkelissa taloudellisiin seurauksiin, joihin saatetaan päätyä, mikäli toimitaan tai ei toimita tietyllä tavalla?

Kuvio 1. Semetkon ja Valkenburgin (2000) kehysten tunnistuskysymykset.

2.1.3 Esimerkkejä kehystämisen soveltamisesta hallintotieteellisissä tutkimuksissa

Kehystämisen käsitteellä ja käytöllä on laaja suosio johtamisen ja organisaatiotutkimuksen perinteissä ja yhteiskuntatieteissä yleisemmin. Se on johtanut rikkaisiin tutkimusvirtoihin, jotka vaihtelevat johtamisen kognition tutkimuksista ja päätöksenteosta strategiseen ja organisatoriseen muutokseen sekä yhteiskunnallisiin liikkeisiin ja instituutioihin (Cornelissen & Werner, 2014). Suosiolla on ollut myös hintansa, sillä tutkimusvirrat ovat kehittyneet eri suuntiin aiheuttaen hajanaisuutta.

Van Hulst ja Yanow (2016) toteavat, että kehystämisen käsite julkisen politiikan tutkimuksessa erityisesti kehysanalyysinä perustuu Reinin ja Schönin tutkimuksiin. Kehysanalyysi on heidän mukaansa tärkeä analyttinen työkalu, kun pyritään ymmärtämään hallintovirkamiesten lainsäädännöllisten politiikkojen täytäntöönpanon ja politiikan tarkoituksen välistä epäsuhtaa. Reinin ja Schönin lähestymistapa kehysanalyysiin on innoittanut lukuisia politiikan tutkijoita tutkimaan eri aiheita, kuten esimerkiksi naudan tuberkuloosi

(Grant, 2009), maahanmuuttajien kotouttaminen (Scholten & Van Nispen, 2008) ja valtion yhtiön yksityistäminen (Dudley, 1999). Kehyminen on Van Hulstin ja Yanowin (2016) mukaan politiikan analyysin lisäksi omaksuttu yhteiskuntatieteissä sosiaalipsykologiassa, jossa se johti sosiaalisen liikkeen kehysten käyttöönottoon avainkäsitteenä.

Cornelissen & Werner (2014) tarjoavat laajan ja kattavan kirjallisuuskatsauksen kehymisen tutkimusperinteistä. Heidän mukaansa kehymisen laaja käyttö monien tieteenalojen kirjallisuudessa todistaa kehysten asemasta keskeisenä rakenteena myös johtamis- ja organisaatioteoriassa. He toteavat, että kiinnostus kehymisen käsitteeseen ja käyttöön johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa ei näytä hiipuvan. Käsitteen suosio ja leviäminen on aiheuttanut kuitenkin haasteita, sillä sen merkitys näyttää muuttuneen riippuen tutkimuskysymyksistä ja käytetyistä teoreettisista perinteistä ja menetelmistä, joita käytetään kullakin alalla. Cornelissenin ja Wernerin (2014) katsauksesta käy ilmi, että kehymisen käsitettä on käytetty muu muassa tutkimuksissa liittyen johtamisen kognitioon ja päätöksentekoon organisaatioissa, strategisen kehyksen rakentamisen merkitykseen järjestäytyneiden ryhmien ja yhteiskunnallisten liikkeiden sisällä ja välillä sekä institutionaaliin muutoksiin.

Hallintotieteellistä kirjallisuutta löytyy myös median sekä politiikan toimijoiden tavoista kehystää esimerkiksi finanssikriisiä ja sen vaikutuksia julkisten palvelujen tarjoamiseen ja tuottamiseen (McCann, 2013). Medaglia ja Zheng (2017) puolestaan ovat käyttäneet kehymisen käsitettä kartoittaessaan julkisen hallinnon sosiaalisen median käyttöä. Hameleers ja Boukes (2021) tarkastelevat eri toimenpiteiden terveydellisten ja taloudellisten seurausten kehymistä koronapandemiaan vastaamiseksi. Kehymistä joukkotiedotusvälineissä ovat tutkineet myös Durnová ja Hejzlarová (2023). He tuovat tutkimuksessaan esille sen, miten julkisissa asiantuntijoihin liitetyissä kehyksissä emotionaalinen ulottuvuus ei näytä pääsevän esille. Vallalla olevat median julkiset asiantuntemuksen kehykset vaikuttavat heidän mukaansa siihen millainen ammatillinen tieto ja mitkä ammattiryhmät hallitsevat julkista keskustelua. Heidän analyysinsä tulokset herättävät kysymyksiä siitä, miten asiantuntijuuden julkinen rajaaminen vaikuttaa siihen,

pidetäänkö emotionaalista kontekstia merkityksellisenä poliittisissa keskusteluissa ja päätöksenteossa.

2.2 Kesy ongelma

Tietyntyypiset poliittiset ongelmat ovat suoraviivaisempia kuin toiset. Tällaiset yksinkertaiset tai kesyt ongelmat (tame problem) voidaan Headin (2022) mukaan määritellä poliittisten toimijoiden ja sidosryhmien toimesta tarkasti ja kapeasti. Kesyiksi määriteltujen ongelmien kohdalla ollaan myös usein samaa mieltä ongelman ymmärtämiseen tarvittavasta tietopohjasta, teknisistä parametreista, kustannustehokkaista ratkaisuvaihtoehtoista, vastuualueista sekä kyvystä puuttua ongelmaan. Näihin näennäisesti kesyihin poliittisiin kysymyksiin ei myöskään liity moraalisia kysymyksiä, mikä tekee ongelman hallinnasta suoraviivaisempaa kuin joidenkin toisten (Head, 2022).

Kesyn ongelman piirteet voidaan Bachen ja muiden (2016) mukaan tiivistää seuraavasti: 1) ongelma on määriteltävissä, 2) ongelma on erillinen muista ongelmista, 3) ongelmaan on löydettävissä olevia ratkaisuja, 4) selkeä tehtävä, jota noudattamalla ratkaisu voidaan saavuttaa sekä 5) ongelma poistuu, kun se on ratkaistu. Kesyä ongelmaa voidaan verrata esimerkiksi matemaattiseen yhtälöön (Bache ja muut, 2016) tai shakkipeliin (Vartiainen ja muut, 2013). Kesyssä ongelmassa on tyypillistä pysyvästi määritelty ongelma ja selkeä loppuratkaisu. Kesy ongelma ei myöskään Vartiaisen ja muiden (2013) mukaan kietoudu yhteen muiden ongelmien kanssa vaan on erillinen. Kun ongelmat ovat muuttumattomia ja ratkaisuvaihtoehdot selkeitä, niistä vallitsee yleensä vahva yhteisymmärrys. On siis todennäköistä, että niiden kohdalla näyttöön perustuva päätöksenteko toimii (Ansell & Geyer, 2017). Kesyn ongelman yhtenä piirteenä näyttäisi näin ollen olevan yksitulkintaisuus, mikä edesauttaa toimijoiden välistä yhteisymmärrystä kesyjen ongelmien käsittelyssä: kaikilla on selkeä ymmärrys siitä, mihin halutaan päästä. Tyypillistä on myös se, että kaikille osapuolille on selvää, milloin ongelma on ratkaistu ratkaisuvaihtoehtojen ollessa rajalliset (Conklin, 2005). Kuten shakkipelissä, myös kesyjen ongelmien kanssa

loppuratkaisun virheettömyys pystytään arvioimaan objektiivisesti, pelin kulku on toisettavissa sääntöjen pysyvyyden vuoksi ja pelin voi aina aloittaa alusta ilman seurauksia (Vartiainen ja muut, 2013). Myös erikoistumisen kautta saavutetulla asiantuntijuudella nähdään olevan tärkeä rooli kesyjen ongelmien ratkaisemisessa (King, 1993; Raisio ja muut, 2018; Roberts, 2000).

Rittelin ja Webberin (1973) mukaan kesyt ongelmat liittyvät lineaariseen suunnitteluun ja hierarkkisesti etenevään ongelmanratkaisuprosessiin: ongelman määrittely, tiedon kerääminen ja analysointi, ratkaisuvaihtoehtojen tunnistaminen ja valinta. Tällaista suoraviivaista ratkaisuprosessia Conklin (2005) kutsuu vesiputousmalliksi. Conklin korostaa, että kesy ongelma ei välttämättä tarkoita helppoa ongelmaa. Kesy ongelma voi olla teknisesti hyvinkin monimutkainen, kuten astronautin kuulento. Tässäkin tapauksessa on kuitenkin selvää, milloin ongelma on ratkaistu, vaikka tekniset näkökulmat ovat erittäin monimutkaisia.

Käsitys siitä, että jotkut ongelmat ovat luonnostaan kesyjä saattaa olla harhaanjohtavaa, sillä ongelman mieltäminen yksinkertaiseksi voi vaikuttaa hyväksytyjen ratkaisujen löytämiseen ongelman hallitsemiseksi (Head, 2022). Kuvaavana esimerkkinä Head (2022) nostaa esille törmäysten vähentämisen kaupunkiliikenteessä. Keskittymällä yhteen erityispiirteeseen, esimerkiksi liikenneonnettomuuksien esiintyvyyteen, politiikka-analyysi keskittyy todennäköisesti erilaisiin teknisiin ratkaisuihin tämän ongelman ratkaisemiseksi. Jos kaupunkiliikenteen ongelmaa käsitellään liikenteen ruuhkautumisen näkökulmasta, myös muita näkökohtia ilmaantuu. Tämä kaupunkiliikenteen esimerkki osoittaa, että poliittiset kysymykset koostuvat usein sisäkkäisistä kesyistä ja monimutkaisemista kysymyksistä.

2.3 Pirullinen ongelma

Kompleksisten ongelmien luokassa jotkut ongelmat ovat kiistanalaisempia ja paljon vaikeampia hallita onnistuneesti kuin toisia (Head, 2022). Rittel ja Webber (1973) kuvaavat näitä ongelmia pirullisina ongelmina (wicked problem). Pirullinen ongelmadiskurssi syntyi 1970-luvulla kritiikkinä rationaalisteknisille lähestymistavoille yhä monimutkaistuvien julkisen politiikan kysymyksissä (Alford & Head, 2017). Kriitikoiden mukaan pirullisten ongelmien kohdalla tavoitteiden tehokas ja vaikuttava saavuttaminen ei ollut seurausta riittävästä tiedosta, tarkoin määritellyistä päämääristä ja tavoitteista sekä sopivien menetelmien valinnasta (Head, 2022). Kritiikki sisälsi Headin (2022) mukaan systeemiteoreettisen näkökulman, jonka mukaan sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia ei voida ymmärtää ja käsitellä erikseen. Moderni yhteiskunta nähtiin moniarvoisena, jonka koostui erilaisista sosiaalisista ryhmistä, joilla on merkittäviä eroja arvoissa ja pyrkimyksissä (Rittel & Webber, 1973).

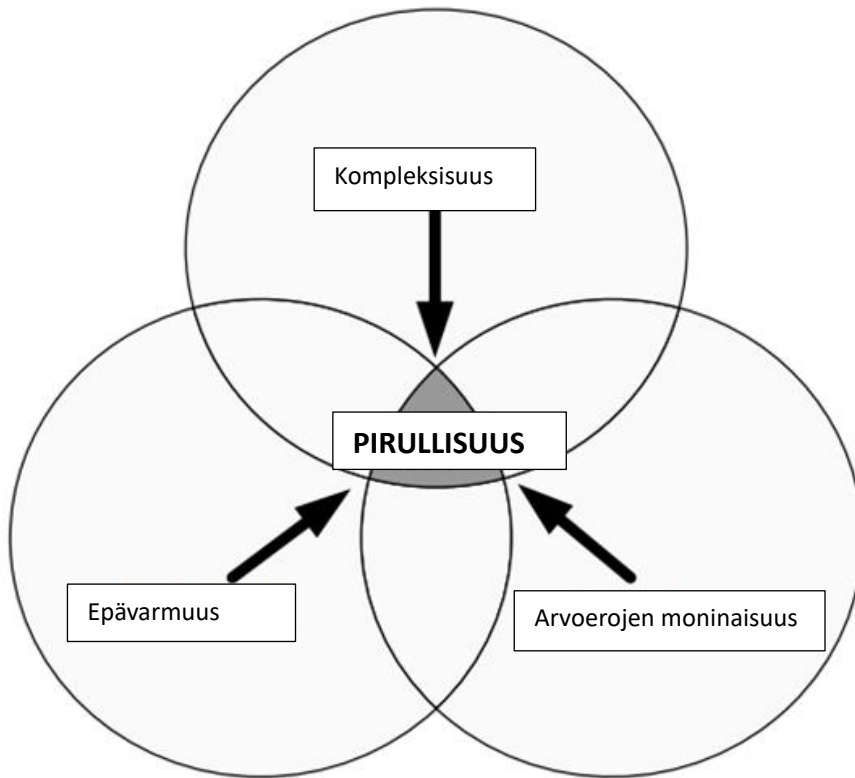
Tunnetuimman kritiikin esittivät Rittel ja Webber artikkelissaan *Dilemmas in a General Theory of Planning* (1973). Rittelin ja Webberin mukaan nykyaikainen yhteiskunta on moniarvoistunut, mikä heikentää mahdollisuutta saavuttaa selkeitä ja yhteisesti sovittuja ratkaisuja. Rittel ja Webber väittävät kyseisessä artikkelissaan, että kiistanalaisia sosiaalisia ongelmia ei voida ”kesyttää” tavanomaisilla johtamismenetelmillä, jotka perustuvat rationaalisanalyyttisiin suunnittelun ja päätöksenteon malleihin. Rittelin ja Webberin kritiikki on sitouttanut politiikan analytikoita, tutkijoita ja suunnittelijoita uraauurtavan artikkelinsa julkaisuvuodesta lähtien (Head, 2019).

Pirullinen ongelma (wicked problem) – termiä käytetään useimmiten politiikkaa, julkishallintoa ja johtamista koskevassa kirjallisuudessa, mutta nykyään sitä käytetään laajasti myös muilla aloilla, kuten taloustieteessä ja terveydenhuollossa (Lönngrén & van Poeck, 2021). Näistä hankalasti määriteltävistä, muuttuvista ongelmista käytetään tutkimuskirjallisuudessa myös muita termejä, kuten vaikeat kiistat (intractable controversies) (Schön & Rein, 1994), rakenteettomat tai korjaamattomat ongelmat (unstructured or

incorrigible problems) (Hisschemöller & Hoppe, 1995) ja kompleksiset ongelmat (complex problems) (May ja muut, 2013). Poliitiikan tutkijat ovat kehittäneet useita typologioita, joiden avulla voidaan analysoida eri poliittisten haasteiden erilaista dynamiikkaa (Head, 2022). Heifetzin (1994) mukaan olennaista on pirullisten ongelmatilanteiden tunnistaminen seuraavan typologian mukaan. Tyypin 1 tilanteet ovat sellaisia, joissa sekä ongelman määritelmä että todennäköinen ratkaisu ovat selkeitä päätöksentekijälle. Nämä ongelmat edellyttävät teknistä työtä sekä päätöksentekijöiltä että niiltä, joita päätökset koskevat. Tyypin 2 tilanteet ovat puolestaan sellaisia, joissa ongelman määritelmä on selkeä, mutta ratkaisu ei ole, koska syy-seuraussuhteita on vaikea havaita. Näissä tilanteissa keskustelua vaativat useat sidosryhmät. Tyypin 3 tilanteissa sekä ongelman määrittely että ratkaisu ovat epäselviä ja kaikilta osapuolilta vaaditaan laajaa oppimista ja keskustelua. Tyypin 1 tilanteita voidaan kutsua ”kesyiksi” ongelmiksi, kun taas tyypin 3 sekä monet tyypin 2 tilanteet sisältävät, joitain ”pirullisten” ongelmien piirteitä. Edellä kuvatun perusteella näyttäisi siltä, että käsitettä käytetään hajanaisesti ja monin eri tavoin sekä erilaisiin retorisiin tarkoituksiin (Lönngren & van Poeck, 2021; Turnbull & Hoppe, 2019). Tässä tutkielmassa käytetään termiä pirullinen ongelma viittaamaan englannin kielen vastaavaan termiin wicked problem, sillä sen on vakiintunut Vaasan yliopiston sosiaali- ja terveyshallintotieteen tutkimuksiin (Vartiainen, 2012).

Rittel ja Webber (1973) toteavat, että nykyaikaiset ongelmat eroavat radikaalisti fysikaalisten ja teknisten tieteiden käsittelemistä teknisistä ongelmista. Tekniset ongelmat edustavat heidän mukaansa kesyjä ja hyvänlaatuisia ongelmia eli ne ovat määriteltävissä ja ratkaisut todennettavissa. Nykyajan sosiaaliset ongelmat puolestaan ovat usein huonosti määriteltyjä. Näin ollen Rittel ja Webber (1993) määrittelevät useimmat suuret julkiset politiikan ongelmat pirullisiksi: ne tuntuvat käsittämättömiltä ja vastustavat sovittua ratkaisua. Rittel ja Webber (1973) esittivät alkuperäisen 10 kohdan luettelon pirullisen ongelman ominaisuuksista. Kyseistä luetteloa on yritetty tiivistää (mm. Conklin, 2005; Head, 2008; Alford & Head, 2017) vuosikymmenten saatossa pyrkien säilyttämään kaikkein olennaisimmat ulottuvuudet ja elementit. Tässä tutkielmassa nojaututaan Headin (2008; 2022) pirullisten ongelmien määritelmään. Hänen mukaansa pirulliset ongelmat

ovat ongelmia, joille on tyypillistä kompleksisuus (complexity), epävarmuus (uncertainty) ja arvoerot (value divergence) (kuvio 2). Kun nämä ominaisuudet yhdistyvät, muodostuu pirullinen ongelma.

Kuvio 2. Kompleksisuuden, epävarmuuden ja arvoerojen moninaisuuden ulottuvuudet (Head, 2008; 2022).

Termillä ”kompleksisuus” viitataan tässä yhteydessä latinasta lähtöisin olevaan sanan ”plexus”, joka tarkoittaa kietoutunutta (Vartiainen ja muut, 2013). Complexus viittaa näin ollen yhteenkietoutumiseen (Gell-Mann, 1995). Kompleksisuudella yhteenkietoutumisen käsitteenä halutaan tässä työssä korostaa pirullisen ongelman ja sidosryhmien keskinäisriippuvaisuutta ja vuorovaikutteisuutta (kts. Vartiainen ja muut, 2013). Rittel ja Webberin (1973) mukaan kompleksisuutta lisäävät pirullisten ongelmien jatkuva ja toistuva luonne. Niitä ei voi heidän mukaansa purkaa pienempiin osiin ratkaisemisen helpottamiseksi (reduktionismi). Tämä toimintatapa näyttäisi olevan tyypillistä edelleen laajojen sosiaalisten ongelmien ratkaisuyrityksissä siilomaisen hallintorakenteen vuoksi.

Ei kuitenkaan ole olemassa yhtä poliittista vipua, jolla voi korjata tällaisen ongelman. Monilla nykyajan poliittisilla kysymyksillä on näitä systeemisiä piirteitä. Asioiden ja institutionaalisten prosessien välillä on merkittäviä kytköksiä eli ne ovat vahvasti keskinäisriippuvaisia: muutokset yhdessä osassa järjestelmää voi saada arvaamattomia vaikutuksia toisaalla (Head, 2022). Kompleksisuutta lisää Headin (2022) mukaan myös se, että pirulliset ongelmat ilmenevät eri institutionaalisilla tasoilla eri aikakausina.

Epävarmuus puolestaan voidaan liittää tietämyksen vajaavaisuuteen (Vartiainen ja muut, 2013). On mahdotonta eliminoida yllätyksiä ja tahattomia seurauksia kokonaan. Kyse ei tällöin ole välttämättä tiedonpuutteesta tai huonosta johtamisesta. Niitä toki pyritään välttämään ja ennustamaan erilaisin keinoin, mutta ne ovat kuitenkin puutteellisia. Yllätykset vaikuttaisivat olevan luontainen osa nykypäivän organisaatioiden arkea. Vartiainen ja muut (2013) kutsuva tällaista luontaista yllätyksellisyyttä ja epävarmuutta *kaaoksen reunalla toimimiseksi*, joka parhaimmillaan synnyttää uusia toimintatapoja ja näkemysjä. Conklinin (2005) mukaan kesyjen ongelmien ongelmanmuodostuksessa on oletuksena, että asiantuntijat voivat riittäväillä tiedoilla ymmärtää ja ratkaista ongelmat. Pirullisten ongelmien kohdalla tämä ei hänen mukaansa kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä ongelman ymmärtämiseksi tarvittu tieto riippuu ongelmanratkaisijan tavasta ratkaista ongelmia. Ongelmanratkaisijan on tällöin huomioitava kaikki mahdolliset ratkaisut. Näin ongelman ymmärtäminen ja ratkaisu ovat tiukasti kietoutuneita toisiinsa (Rittel & Weber, 1973). Ei kuitenkaan ole olemassa kriteeristöä, joka todistaisi, että kaikki ratkaisut ongelmaan on harkittu tai edes tunnistettu (Conklin, 2005).

Arvoerojen moninaisuus ilmenee pirullisen ongelman käsittelyssä mukana olevien sidosryhmien välillä. Monet sidosryhmät ja niiden mukanaolo pirullisten ongelmien käsittelyssä vaihtelevilla institutionaalisilla rooleilla, tietotasoilla, odotuksilla, henkilökohtaisilla eduilla, arvoilla ja ideologioilla väistämättä johtavat ristiriitoihin suositeltavista ratkaisuista (Head, 2022). On tyypillistä, että tällaisten ongelmien kohdalla ratkaisut voivat olla vain riittävän hyviä, eikä niinkään kattavia ja kestäviä. Head (2022) toteaa, että tarvitaan pitkän aikavälin seuranta ja arviointia vaikutuksista. Huonot valinnat voivat myös

pahentaa ongelmaa (Lönngren & van Poeck, 2021; Head & Alford, 2015). Erilaisten intressien ja tavoitteiden vuoksi ei ole olemassa tilannetta, jossa voitaisiin todeta ratkaisun olevan täysin onnistunut kaikkien kannalta. Pirullisten ongelmien luonne antaa sidosryhmille mahdollisuuden tulkita ratkaisua omista lähtökohdistaan (Vartiainen ja muut, 2013), mikä korostaa pirullisiin ongelmiin liittyvää subjektiivisten näkemysten runsautta.

Miksi pirullisten ongelmien ratkaisemisessa epäonnistutaan usein? Laaja yksimielisyys vaikuttaisi olevan siitä, että sopivien poliittisten prosessien tunnistaminen pirullisten ongelmien ratkaisemiseksi on yksi julkisen hallinnon tärkeimmistä haasteista nykypäivänä (Head, 2022). Määritellessään pirulliset ongelmat kompleksisiksi, epävarmoiksi ja arvoeroja sisältäviksi Head (2008) ehdottaa, että epäonnistuminen pirullisiin ongelmiin vastaamisessa johtuu esimerkiksi siitä, että ongelmaa yksinkertaisesti ei ole tunnistettu pirulliseksi. Kingin (1993) mukaan ongelmien tasojen ymmärtäminen onkin tärkeää, sillä erityyppiset ja -tasoiset ongelmat vaativat erilaisia strategioita. Tämän vuoksi on hyvin tärkeää oppia tunnistamaan eri ongelmatyyppejä. Mahdolliseen epäonnistumiseen johtavat myös tilanteet, joissa ratkaisut eivät kohdistu ongelman syihin vaan keskittyvät taustalla olevien oireiden hoitamiseen (Head, 2008).

Pirullisen ongelman hallinnan tutkimuksessa tulee esille useita hallintastrategioita. Yleisimmin kirjallisuudessa tarjotaan vastauksena pirullisen ongelman hallinnan haasteisiin jonkinlaista yhteistyöhön perustuvaa tai verkottunutta hallintatapaa (mm. Roberts, 2000; Durant & Legge, 2006; Alford & Head, 2015). Kesyttämällä pyritään Daviterin (2017) mukaan vähentämään ongelmien pirullisuutta, jotta ne olisivat helpommin hallittavia ja mahdollista jäsenellä ongelmaksi päätöksentekoa varten. Kesyttäminen on hänen mukaansa ylivoimaisesti vähiten teoretisoitu ongelmanhallintastrategia mutta laajimmin harjoitettu. Ongelman ratkaisemisen sijaan pyritään vähentämään ja hallitsemaan sitä rajaamalla ongelma vastaamaan olemassa olevaa hallinnollista asiantuntemusta ja poliittisia vastuita. Kesyttämisen edut ovat Daviterin mukaan hyvin selvät. Se antaa muun muassa mahdollisuuden viranomaisille rajoittaa osallistumista ja keskustelua, vähentää monialaisen koordinoinnin tarvetta sekä mahdollistaa ryhtymisen nopeisiin toimiin.

Haitat puolestaan ovat lähes kokonaan ongelma-analyysin ulkopuolella; kilpailevat näkökulmat heitetään syrjään sen sijaan, että niihin perehdyttäisiin.

Selviytymisen strategioilla on syvät juuret politiikan tutkimuksessa (Daviter, 2017). Niissä keskeinen piirre on, että hajanaisia politiikkatoimia ja poliittisen vastuun jakoa ei pidetä haitallisina. Selviytymisstrategiat mahdollistavat analyttisten ja hallinnollisten tehtävien jakamisen, vaikka ongelmien keskinäisiä riippuvuuksia havaittaisiin. Niillä pyritään tarjoamaan useita likimääräisiä ratkaisuja huonosti jäseneltyihin ongelmiin (Dunn 1991, 49). Selviytymisstrategioissa ymmärretään useiden ongelmakehysten olemassaolo. Tavoitteena on sisällyttää käsittelyyn kilpailevia näkökulmia ja mahdollistaa useita tapoja nähdä tilanne (Bell, 2004). King (1993) korostaa pirullisen ongelman tunnistamista strategisena välttämättömyytenä. Hänen mukaansa voi olla katastrofaalista yrittää ratkaista pirullista ongelmaa esimerkiksi kesyn ongelman ratkaisulla. Hän ajattelee sen olevan jopa vastuutonta - yhden tason ratkaisu ei yksinkertaisesti toimi toisella tasolla.

2.4 Kritiikkiä pirullisen ongelman kehukseen

Rittelin ja Webberin (1973) artikkeli kritisoi ja problematisoi ensisijaisesti aikakautensa rationaalisia suunnittelumenetelmiä eikä tarjonnut yksityiskohtaisia neuvoja paremmista prosesseista kompleksisten ja pirullisten asioiden hallitsemiseksi. Pirullisten ongelmien käsitteen ei kuitenkaan ollut tarkoitus jäädä pelkästään teoreettiselle tasolle vaan toimia poliittisten päätösten tekijöiden apuna käytännössä (Termeer ja muut, 2019). Pirullisuuden teoreettinen viitekehys näyttäisi tutkijoiden (Noordergraaf ja muut, 2019; Termeer & Dewulf, 2019) mukaan sisältävän paradoksin: ongelmien määrittelemine pirullisiksi luo esteitä pirullisten asioiden käsittelemiselle. Ongelmista voi tulla niin suuria, että sidosryhmät ovat saattavat vetäytyä ongelmien käsittelystä kokonaan. Termeer ja Dewulf (2019) nostavat esiin nimenomaan pirullisia ongelmia kohtaavien päättäjien ”levottomuuden”. Kun ihmiset kokevat hankaluuden ylivoimaiseksi, voi heidän mukaansa

tapahtua halvaantumisen. Se voi lannistaa ja estää pyrkimyksiä ongelman ratkaisemiseen.

Termeerin ja muiden (2019) mukaan pirullisten ongelmien käsite on aiheuttanut sekaannusta, koska siitä puuttuu analyttinen tarkkuus ja sitä on käytetty hyvin eri tavoin. He toteavat, että termistä vaikuttaa muodostuneen muotisana joissakin tutkimuksissa. He lisäävät, että jonkin asian kehystäminen pirulliseksi ongelmaksi poliittisessa käytännössä voi oikeuttaa vetäytymisen ja jopa laiminlyönnin, mutta se voi myös toimia vastavoimana liialliselle yksinkertaistamiselle ja epärealistisille oletuksille poliittisten toimenpiteiden vaikutuksista.

Headin (2019) mukaan pirullisten ongelmien kirjallisuudessa on ollut taipumusta korostaa liikaa eroa kesyjien ja pirullisten ongelmien välillä ja nähdä sosiaalipoliittiset kysymykset luonnostaan pirullisina sidosryhmien erimielisyyksistä johtuen. Näin ollen joidenkin tutkijoiden mielestä voisi olla parempi nähdä pirulliset piirteet osana monimutkaisista ongelmatyyppien jatkumoa (Alford & Head, 2017; Newman & Head, 2017). Tässä viitataan esimerkiksi kesy-pirullinen-superpirullinen luokitteluun. Noordegraaf kollegoineen (2019) puolestaan väittää, että pirullisen ongelman kirjallisuudessa ei tule tarpeeksi esille se, tuntevatko tai kokevatko ihmiset ne pirullisina ongelmina. He tuovat keskusteluun tilannesidonnaisen pirullisuuden (situated wickedness), jossa painopiste siirtyy ongelmista tilanteisiin, jotka sisältävät pirullisuuden piirteitä ja jotka mukana olevan henkilöt kokevat pirullisina. Termeer ja Dewulf (2019) puolestaan toteavat, että pienten voittojen kehys voisi toimia interventionäkökulmana pirullisten ongelmien käsittelyssä. Pienet voitot ovat heidän mukaansa konkreettisia, pienimuotoisia mutta syvällisiä muutoksia, jotka voivat johtaa positiiviseen transformatiiviseen muutokseen. Olennaista tässä on heidän mukaansa se, että pienet voitot kyetään huomaamaan ja tunnistamaan pirullisille ongelmille tyypillisissä hämmentävissä olosuhteissa.

3 Ilmiönä hoitajapula

Hoitajapula on sekä globaali että kansallinen huolenaihe Suomessa. Sairaanhoitajien ammattiryhmä on suurin sosiaali- ja terveydenalan kaikista ammattiryhmistä niin kansainvälisesti kuin kansallisesti (WHO 2020: THL 2023). Sairaanhoitajien voidaan näin ollen sanoa olevan merkittävässä ja kriittisessä roolissa yhteiskuntien toimivuuden, kriisinkestävyyden ja huoltovarmuuden kannalta (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017). Hoitajapula on yksi merkittävimmistä asioista, jotka piirtävät suuntaviivoja maailman terveyspolitiikkaan (Bell, 2013).

Hoitajapulaa voidaan lähestyä hyvin monesta eri näkökulmasta. Näkökulmat tai kehykset luovat omia tulokulmia, joilla ilmiötä pyritään selittämään. Tutkimuskirjallisuudesta löytyviä näkökulmia ovat muun muassa taloustieteellinen näkökulma ja normatiiviset näkökulmat. Taloustieteellinen näkökulma korostaa esimerkiksi kysynnän ja tarjonnan välistä suhdetta työmarkkinoilla (Zurn ja muut, 2004; Roy ja muut, 1996). Hoitajapulaan terminä viitataan usein, kun havaitaan epätasapainoa työvoiman kysynnän ja tarjonnan välillä (Oulton, 2006). Zurn ja muut (2004) viittaavat Feldsteiniin (1999) avatessaan normatiivisia näkökulmia, jotka pitävät sisällään ajatuksen, että työvoimasta on pulaa suhteessa määriteltyihin normeihin. Henkilöstön osalta normatiiviset määritelmät perustuvat joko arvovalintaan (esim. kuinka paljon hoitoa ihmisten tulisi saada) tai ammatilliseen määritykseen (esim. mikä on sopiva määrä lääkäreitä väestölle) (Zurn & muut, 2004). Näkökulmien moninaisuus ja ristiriitaisuudet tekevät ilmiöstä hankalasti määriteltävän ja hallittavan.

Tässä luvussa käsitellään aluksi hoitajapulaa globaalina ja kansallisena ilmiönä. Sen jälkeen käsitellään taustatekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet ongelman syntymiseen sekä vaikuttavat sen jatkuvuuteen. Lopuksi käydään läpi ratkaisuehdotuksia hoitajapulaan sekä vedetään yhteen hoitajapulaa käsittelevän luvun tärkein anti.

3.1 Hoitajapula globaalisti ja kansallisesti

Työvoimapulan (workforce shortage) käsitteestä ei ole olemassa yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää (Cohen & Zaidi, 2002). Työvoimapulan katsotaan usein johtuvan työvoiman epätasapainosta (workforce imbalance) (Zurn ja muut, 2004). Työvoimapulan voidaan näin ollen katsoa olevan työvoiman epätasapainon ilmentymä. Työvoiman epätasapainon ja siten työvoimapulan käsitteitä voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta. Englannin kielessä shortage -sanon synonyymeja ovat esimerkiksi *lack*, *deficit* ja *shortfall*. Hoitajien työvoimapulaan viitataan kuitenkin tyypillisimmin sanalla *shortage* (Drennan & Ross, 2019 ; Bond & Jackson, 2024). Monissa kansainvälisissä lähteissä terveydenhuollon työvoimapulaan viitataan myös termillä henkilöstökriisi (WHO 2003; Oulton, 2006; Crisp & Chen, 2014; Marc ja muut, 2019).

Suomen kielessä vastine englannin kielen termille *shortage of nurses on hoitajapula*. Pulan synonyymeja suomen kielessä ovat esimerkiksi pulmallinen tila, tukala asema, puute ja niukkuus (Kielitoimiston sanakirja 2024b). Termi löytyy esimerkiksi Hallinnon tutkimuksen lehden artikkelista (Post, 2022) ja pro gradu -tutkielmista (Kotamäki-Viinikka, 2012 ; Hartikainen, 2022). Mielenkiintoista on, että hoitajapula-termin käyttöä ei kuitenkaan löydy vertaisarvioituista suomenkielisistä tutkimusartikkeleista. Kansallisessa Hyvän työn ohjelmassa (STM 2024b) käytetään termejä sote-henkilöstön vaje sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöpula. Tässä tutkielmassa on päädytty käyttämään termiä hoitajapula koskemaan keskustelua nimenomaan sairaanhoitajien henkilöstöpu-
lasta.

Hoitajapula ilmiönä ei ole uusi. Jo 1950-luvulla Spohn (1954) toi esiin, että hoitajapula oli monimutkainen asia, joka vaati vakavaa tutkimusta. Myös 50 vuotta myöhemmin sairaanhoitajapulan monimutkaisuus nähtiin sen pitkäkestoisuuden syyksi (Buerhaus ja muut, 2003; Goodin, 2003). Terveydenhuoltoalan työvoimapulan todettiin vuonna 2003 (WHO 2003) olevan kriisissä ja vaativan kiireesti toimenpiteitä sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Hoitoalan ammattilaisia oli vuoden 2020 WHO:n raportin (WHO 2020) mukaan maailmanlaajuisesti 27,9 miljoonaa. Lukema käsittää sairaanhoitajat, lähihoitajiksi rinnastettavat hoitajat sekä avustavat hoitajat. Sairanhoitajia oli 19,3 miljoonaa käsittäen näin 59 % kaikista hoitoalan ammattilaisista. Hoitoala on vahvasti naisvaltainen ala, sillä noin 90 % työvoimasta on naisia. On huomionarvoista, että tästä huolimatta vain harvat naiset ovat raportin mukaan terveydenhuollon johtotehtävissä. Sairanhoitajavajeen arvioidaan olevan 5,9 miljoonaa keskittyen ylivoimaisesti (89 %) matalan ja alemman keskitulotason maihin (WHO 2021). Vajeen odotetaan nousevan 9 miljoonaan vuoteen 2030 mennessä (WHO 2020). Työvoiman ennustetaan kasvavan 36 miljoonaan vuoteen 2030 mennessä, mutta 70 prosenttia työvoiman kasvusta näyttää koskevan ylemmän keski- ja korkean tulotason maita (WHO 2021). WHO:n alueista Afrikan, itäisen Välimeren ja Kaakkois-Aasian alueilla on alhaisin hoitajien (sekä koulusta valmistuneiden hoitajien) määrä väestömäärään nähden (Buchan & Catton, 2020).

Lähes kuuden miljoonan sairaanhoitajan vaje lisää kansainvälistä liikkuvuutta, ja sairaanhoitajia siirtyy entistä enemmän alemman tulotason maista korkeamman tulotason maihin (WHO 2020). Tämä on omiaan heikentämään lähtömaiden terveystalouden saataavuutta ja sekä terveydenhuoltojärjestelmien valmiutta vastata mahdollisiin terveyttä uhkaaviin kriiseihin (Buchan & Catton, 2020). Näyttääkin siltä, että korkean tulotason maat ovat liian riippuvaisia sairaanhoitajien kansainvälisestä liikkuvuudesta (WHO 2020). Tästä syystä sairaanhoitajien liikkuvuutta ja maahanmuuttoa tulisi johtaa eettisesti ja vastuullisesti.

Vuonna 2021 Suomen terveydenhuollossa työskenteli yhteensä noin 181 000 ammattihenkilöä, joista noin 62 100 oli kättilöitä, sairaanhoitajia ja muita vastaavia (THL 2023). Kansainvälisesti tarkasteltuna Suomessa on paljon hoitajia määrän ollessa OECD-maiden suurin (Tevameri, 2024). Tästä huolimatta meillä näyttäisi olevan vakava hoitajapulana. Tämä selittyy Tevameren (2024) mukaan osaksi sillä, että Suomessa lääkäreiden määrä on huomattavasti EU-maiden keskiarvoa matalampi, jolloin hoitajia tarvitaan paljon

sote-palvelujärjestelmän toimivuuden turvaamiseksi. Kevan kuntasektorin työvoimaennuste (Keva 2023) ei anna lohduttavia näkymiä työvoimapulan helpottumisesta terveydenhuoltoalalla lähitulevaisuudessa. Analyysissa todetaan, että sairaanhoitajia tarvitaan kipeästi koko Suomeen. Uudellamaalla on kyseisen analyysin mukaan 6000 sairaanhoitajan vaje, ja koko maassa tarvittaisiin yli 16 600 uutta sairaanhoitajaa. Luvut näyttävät tuplaantuneen vuodesta 2021. Myös Suomessa hoitoala on merkittävän naisvaltainen: vuonna 2017 sote-alan ammattilaisista 87 % oli naisia (HE 241/2020 vp).

Uhkaava työvoimapula tunnistettiin Suomessa terveydenhuollon yhdeksi tärkeäksi ja nopeita toimia vaativaksi ongelmaksi 2000-luvun alussa. Kansallisen terveyshankkeen alkaessa huoli kohdistui nimenomaan lääkäreiden saatavuuteen (STM 2008). Hankkeen päättyessä todettiin, että lääkäreiden lisäksi oli pulaa myös hoitajista, erityisesti perusterveydenhuollossa. Keskeisiä muutosvoimia kansallisella tasolla ovat julkisen sektorin taloudellinen tilanne sekä paine sote-palvelujärjestelmän ja hyvinvointialueiden toiminnan tehostamiseen (Tevameri, 2024). Hyvinvointialueet ovat voimakkaasti alijäämäisiä ja julkisen terveydenhuollon menot ovat olleet kasvussa jo pitkään (Valtioneuvosto 2023). Sote-palvelujärjestelmä onkin suurten haasteiden edessä rahoituksen, henkilöstön riittävyyden ja palvelutarpeen kasvun suhteen (Tevameri, 2024). Sosiaali- ja terveysministeriön (STM 2024a) huolestuttava arvio on, että sote-ammattilaisten kokonaismäärä ei kasvaisi nykyisestä, mikä merkitsisi sitä, että meidän tulisi pärjätä palvelutarpeen kasvussa yhä pienemmällä henkilöstöllä.

Henkilöstön riittävyys on huomioitu useissa sote-palvelujen uudistamishankkeissa, joilla pyritään suoraan tai välillisesti vaikuttamaan henkilöstöpulaan (Tevameri, 2024). Loppuvuodesta 2023 STM aloitti Hyvän työn ohjelman sote- ja pelastustoimen työvoimapulan helpottamiseksi (STM 2024b). Sosiaali- ja terveysministeriö on myös käynnistänyt sote-alan palvelureformin, jonka tarkoitus on uudistaa lainsäädäntöä sekä siihen liittyvää ohjausta (STM 2024c). Hyvinvointialueet veloitetaan myös sopeuttamaan toimintaansa ja käynnistämään uudistustoimia. Sosiaali- ja terveysministeriön (STM 2024a) selvityksessä käy ilmi, että hyvinvointialueiden nykyiset muutosohjelmat ovat riittämättömiä

henkilöstön riittävyyden, julkisen talouden, palvelutarpeen kasvun ja yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmista.

Toimintaympäristön muutostuulista johtuen sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatiolle ja tiedonhallinnan kehittämiseksi asetetaan suuria odotuksia (STM 2023). Digitalisaatio mahdollistaa on valtavasti ison sote-palvelujen tuottamistavan muutoksen tuoden samalla mukanaan runsaasti uusia osaamistarpeita. Digitalisaatiosta povataan jopa sote-alan kivijalkaa, ja sen nähdään olevan ensisijainen asioinnin muoto siihen sopivissa palveluissa ja asiakasryhmissä, joille sen katsotaan sopivan (STM 2023). Uudenlaisilla työnteon tavoilla pyritään vaikuttamaan merkittäväällä tavalla myös henkilöstön riittävyyteen.

3.2 Hoitajapulan taustatekijät

Hoitoalan työvoimaan liittyy kaikkialla maailmassa haasteita, jotka ovat kytköksissä työmarkkinoiden toimintapuutteisiin, terveyden ja väestörakenteen kehitykseen, sukupuolten epätasa-arvoon ja investointien riittämättömyyteen (WHO 2022). Näillä nähdään olevan suora vaikutus työntekijöiden fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin (WHO 2022). Hoitoalan työntekijöiden vaje esiintyy rinnakkain työvoiman vajaakäytön ja työttömyyden kanssa. Tämä on nähtävillä erityisesti nuorten työntekijöiden keskuudessa useissa maissa. Tämä paradoksaalinen tilanne sekä epäoptimaaliset työolot sekä työsuojelun lainlyönti ovat tekijöitä, jotka lisäävät työntekijöiden kansainvälistä liikkuvuutta ja poistumaa, mikä näyttäisi pahentavan entisestään hoitajapulaa (WHO 2022).

Palvelujen kysyntää lisäävät muun muassa ikääntyvä väestö sekä monisairaiden lisääntyvä määrä, mikä tarkoittaa hoitoalan työntekijöiden tarpeen lisääntymistä erityisesti perusterveydenhuollossa (WHO 2022). Myös sairaanhoitajien ikääntyminen ja työelämästä pois siirtyminen on haaste terveystaloukselle; yksi kuudesta maailman sairaanhoitajasta odotetaan jäävän eläkkeelle seuraavan 10 vuoden aikana, mikä tarkoittaa 4,7 miljoonaa uutta sairaanhoitajaa, jotka on koulutettava ja palkattava, jotta korvattaisiin

edes eläkkeelle jäävät hoitajat (Buchan & Catton, 2020). Tierney (2006) huomauttaa, että myös hoitotyön opettajat ikääntyvät ja eläköityvät, mikä aiheuttaa ongelmia koulutuspalvelujen tuottamiseen. Hoitotyön opiskelijoiden korkea keskeyttämisaste on myös vakava huolenaihe kansainvälisesti (kts. Hamshire ja muut, 2019; Mulholland ja muut, 2008).

Buchan (2002) näkee hoitajapulan olevan todellisuudessa oire laajemmista terveydenhuoltojärjestelmää tai yhteiskuntaa koskevista ”vaivoista”. Monissa maissa hoitotyötä aliarvostetaan edelleen naisten työnä, ja sairaanhoitajilla on vain rajalliset mahdollisuudet saada resursseja, jotta he olisivat tehokkaita työssään. Ongelmana näyttäisi olevan myös työvoiman suunnittelu- ja kohdentamismekanismit, uuden henkilöstön alitarjonta, toimimaton rekrytointi, epäedullinen pito- ja vetovoimapolitiikka, epäasianmukaiset hoitajien taitojen yhdistelmät, heikot kannustinrakenteet sekä riittämätön uratuki (Buchan & Aiken, 2008).

Hussain ja muut (2012) puolestaan korostavat työympäristöön liittyviä haasteita hoitajapulan juurisyiden pohdinnassa. Heidän mukaansa hoitajapulan syitä ovat muun muassa huono viestintä organisaatiossa, ylivoimaiseksi koettu stressi sekä fyysiset ja sanalliset väärinkäytökset. Monet hoitoalan työvoimapulaan liittyvät tekijät näyttäisivät olevan yhteisiä maailmanlaajuisesti. Hoitajapulan on nähty olevan yhteydessä myös potilaiden korkeampaan kuolleisuuteen (Aiken ja muut, 2014) ja alanvaihtoaikaisiin (Shin ja muut 2018). Buchan ja Aiken (2008) painottavat, että jos hoitajapulaan ei puututa tehokkaasti, sillä voi olla vakavia kielteisiä vaikutuksia potilasturvallisuuteen ja hoidon laatuun, henkilöstön kokemaan stressiin, työuupumukseen ja lopulta sairauksiin ja työpoissaoloihin.

Syyt ovat monitahoisia, eikä niiden laajuudesta ja luonteesta ole olemassa yhtä ainoaa maailmanlaajuista mittaria (Marc ja muut, 2018). Tämän vuoksi nopeisiin ja helppoihin ratkaisuyrityksiin kannattanee suhtautua varauksella. Samaa korostaa myös Tierney (2006), joka kritisoi vahvasti tapaa yksinkertaistaa ongelma sekä liian yksinkertaisten ratkaisujen tarjoamista siihen. Myös Zurn ja muut (2004) muistuttavat, että hoitajapulan ja

työvoiman epätasapainon olemassaolo ei ole aivan yksiselitteinen, minkä vuoksi sitä on tarkasteltava kriittisesti. Hoitajapulan olemassaoloa on myös pohdittu. Rosenfeldin ja Mosesin (1988) mukaan enemmistö sanomalehdistä, aikakauslehdistä ja uutisartikkeleista, jotka kuvasivat hoitajien tilannetta Yhdysvalloissa olettavat, että pula on olemassa. Heidän mukaansa pulasta raportoitiin jopa niillä alueilla, joilla ei ollut konkreettista näyttöä pulasta. Zurn ja muut (2004) kehottavat tekemään eron laadullisen ja määrällisen epätasapainon välillä. Työnantajat saattavat nimittäin rekrytoida henkilön, joka ei ole ihanteellinen ehdokas, mutta täyttää minimivaatimukset. Tällaisessa tilanteessa on kyse laadullisista kriteereistä eikä työhön kykenevien ihmisten määrästä (Veneri, 1999). Tällöin työnantajien näkökulmasta työntekijöistä on pulaa ja työmarkkinoiden näkökulmasta puolestaan pulan olemassaolo voidaan kyseenalaistaa, sillä työpaikat on täytetty (Zurn ja muut, 2004). Pulan käsite voidaan siis ymmärtää suhteelliseksi riippuen määrittelijästä, mikä tekee hoitajapulasta hyvin monitahoisen ilmiön.

3.3 Ratkaisuehdotuksia hoitajapulaan

Kansainvälisen sairaanhoitajaneuvoston (ICN 2003) mukaan hoitajapulan ratkaisuihin on otettava huomioon monia eri ulottuvuuksia: poliittiset toimet, makrotalouden ja terveydenhuollon rahoitus, työvoimasuunnittelu ja -politiikka mukaan lukien sääntely, positiiviset hoitotyön harjoitteluympäristöt, työssä pysyminen, rekrytointi ja hoitotyön johtaminen. Rekrytointi pitää sisällään myös muuttoliikkeen huomioonottamisen. Tämä viittaa siihen, että Kansainvälinen sairaanhoitajaneuvosto korostaa ongelman kompleksisuutta: ongelmaa on käsiteltävä systeemisesti, eivätkä sen ratkaisemiseksi riitä yksinkertaiset ja yksittäiset ratkaisut.

Sommersin (2024) mukaan hoitajapulan ratkaiseminen edellyttää keskitettyjä toimia kaikilta sidosryhmiltä. Hän korostaa yhteistyön merkitystä akateemisten ja käytännön kumppaneiden välillä hoitajien kouluttamiseksi, tukemiseksi ja pitämiseksi työssä. Tämä tarkoittaa hänen mukaansa sairaanhoitajatutkinnon suorittaneiden määrän vuosittaista

lisäämistä sekä heidän palkkaamistaan ja työssä pitämistään tukevien toimien parantamista. Investoiminen hoitotyön koulutukseen ja ammatilliseen kehittymiseen nähdään välttämättömänä sairaanhoitajien tarjonnan ja laadun lisäämiseksi sekä sen vuoksi, että sairaanhoitajat pysyisivät työssään ja kokisivat työtyytyväisyyttä (Drennan & Ross, 2019).

Korkean tulotason maat ovat jo pitkään rekrytoineet sairaanhoitajia ulkomailta ratkaisuna hoitajapulaan (Preziosi & Kovner, 2023). Sairaanhoitajien muuttoliikkeestä on viime vuosikymmeninä tullut maailmanlaajuinen ilmiö. Muuttavat sairaanhoitajat joutuvat Preziosin ja Kovnerin (2023) mukaan kuitenkin monien haasteiden eteen pyrkiessään sopeutumaan vastaanottajamaan terveydenhuolto-organisaatioihin sekä jälleen kotimaassaan, mikäli palaavat lähtömaihin. Cubelo (2023) nostaa tärkeän epäkohdan esiin tutkimuksessaan liittyen kansainvälisen rekrytoinnin kautta Suomeen tulleiden hoitajien kohteluun. Kielellinen rasismi on nimittäin noussut tutkimuksen mukaan kasvavaksi uhaksi kansainvälisten hoitajien turvallisuudelle ja hyvinvoinnille. Cubelo peräänkuuluttaa organisaatioiden vastuuta rasismin vastaisen koulutuksen tarjoamisessa sekä sellaisen työkuulttuurin luomisessa, joka korostaa monimuotoisuutta ja osallisuutta. Mikäli ongelmaan ei puututa, se näyttäisi Cubelon mukaan johtavan kansainvälisten hoitajien uupumiseen ja suureen vaihtuvuuteen, mikä näin ollen pahentaisi hoitajapulaa entisestään. Oulton (2006) kritisoikin kovin sanoin kansainvälistä rekrytointia, mikäli sitä ei hoideta vastuullisesti ja eettisesti. Hoitajien ”salametsästys” matalan tulotason maista nimittäin vain pahentaa ongelmaa globaalisti. Sen vuoksi hän peräänkuuluttaa paikallisia ratkaisuja hoitajapulaan.

Hussain ja muut (2012) nostavat esiin Magneetti sairaala -strategian. Magneettisairaala-statuksen myöntää American Nurses Credentialing Center (ANCC), ja sillä pyritään voimaannuttamaan sairaanhoitajia, parantamaan työympäristöä sekä edistämään avointa viestintää. Olennaista heidän mukaansa on se, että poliittiset päättäjät suostuttelisivat sairaaloita omaksumaan sairaanhoitajaystävällisen politiikan toteuttamalla kannustinohjelmia, jotka palkitsevat sairaaloita esimerkiksi tällaisen magnaattistatuksen saavuttamisesta ja ylläpitämisestä.

Digitaalisen tekniikan käyttöä sairaanhoitajien koulutuksen kehittämisessä on tutkinut Ma ja tutkijakollegat (2024). Tutkijat pyrkivät ymmärtämään virtuaaliodellisuusskenaariryöskeltelyn käyttömahdollisuuksia opetuksessa. Tulokset osoittavat, että osallistujat hyväksyivät tämän uuden lähestymistavan oppimiseen. Sillä todettiin myös olevan samanlainen suorituskyky kuin video-opetuksella. Tällaisen digitaalisen tekniikan käyttöä opetuksessa ei kuitenkaan vielä täysin ymmärretä. Toinen oiva esimerkki digitalisaation mahdollisuuksista on tekoälyn käyttö henkilöstökyselyiden tuottaman datan käsittelyssä (Sull & Sull, 2024). Avointen kommenttien lukeminen, ymmärtäminen ja analysointi voi helpottaa huomattavasti tekoälyn viimeaikaisen kehityksen ansiosta. Tämän avulla johtajat pystyvät louhimaan vapaata tekstiä saadakseen käsityksen sairaanhoitajien tyytymättömyyttä ja uupumusta aiheuttavista asioista.

3.4 Yhteenveto: hoitajapula

Hoitajien työvoiman riittävyyden haasteet ovat läsnä kaikkialla maailmassa. Ilmiön syitä näyttäisi olevan lukuisa määrä. WHO:n (2022) raportin mukaan globaaleja syitä hoitajapulaan ovat esimerkiksi työmarkkinoiden toimintapuutteet, terveysuhkat, väestön ikääntyminen ja monisairaiden lisääntyminen, työsuojelun laiminlyönti sekä kansainvälinen liikkuvuus. Kansainvälinen liikkuvuus voidaan nähdä sekä syynä että ratkaisuna hoitajapulaan, riippuen määrittelijästä (Cubelo, 2023; Drennan & Ross, 2019).

Väestön ikääntymisen ja palvelutarpeiden kasvun ohella myös hoitajat (Buchan & Catton, 2020) ja hoitotyön opettajat (Tierney, 2006) ikääntyvät. Lisäksi vakavana ongelmana on nähty hoitotyön opiskelijoiden opintojen korkea keskeyttämistäaste (kts. Hamshire & muut, 2019; Mulholland ja muut, 2008), jolloin alalta poistuvien hoitajien jättämää vajeita ei kyetä täyttämään. Puutteellisen ja tehottoman työn organisoinnin nähdään myös olevan syitä hoitajapulaan. Buchan ja Aiken (2008) antavat esimerkeiksi työvoiman suunnittelun ja kohdentamisen toimimattomat mekanismit, huonot rekrytointikäytännöt, heikot kannustinrakenteet sekä riittämätön uratuki.

Ratkaisuja hoitajapulaan on pyritty löytämään jo pitkään. Kansainvälinen sairaanhoitajaneuvosto (ICN 2003) korostaa, että ongelma on nähtävä monesta eri suunnasta ja ongelmanratkaisuissa olisi otettava huomioon eri ulottuvuuksia. Neuvosto listaa tärkeimmiksi keinoiksi poliittiset toimet, makrotalouden ja terveydenhuollon rahoitus, työvoimasuunnittelu ja -politiikka, positiiviset hoitotyön ympäristöt, työssä pysyminen, rekrytointi sekä hoitotyön johtaminen. Somers (2024) korostaa lisäksi yhteistyön merkitystä asianosaisten sidosryhmien välillä. Drennan ja Ross (2019) puolestaan ovat sitä mieltä, että ongelmanratkaisuna meidän tulisi investoida hoitotyön koulutukseen ja ammatilliseen kehittämiseen, jotka he näkevät olennaisina tekijöinä työssä pysymisessä ja työtyytyväisyyden kokemuksissa.

Digitalisaatiolla näyttäisi olevan tärkeä rooli hoitajapulnan ratkaisuissa. Ma ja kollegat (2024) tutkivat virtuaalitodellisuuden mahdollisuuksia hoitotyön opetuksessa. Sen avulla opiskelijat oppivat hoitotyön perustaitoja. Opiskelijat suhtautuivat lähestymistapaan positiivisesti, ja sillä todettiin olevan yhtä hyvä suorituskyky kuin video-opetuksella. Tekoälyä koskeva tutkimus (Sull & Sull, 2024) raportoi tekoälyn mahdollisuuksista henkilöstökyselyn avoimista kysymyksistä kertyneen datan käsittelyssä ja analysoinnissa. Se edesauttaisi sitä, että johtajat pääsisivät paremmin käsiksi hoitajien huolenaiheisiin.

Useimmat hoitajapulaa käsittelevät tutkimukset esittävät samankaltaisia väitteitä siitä, että ongelmaa on lähestyttävä monelta eri suunnalta ja huomiota on kiinnitettävä mahdollisimman moneen eri elementtiin. Vaikuttaisi siltä, että tällainen ongelma ei ratkea päätöksenteolla, joka perustuu yksinkertaistettuun lineaariseen ajatteluun. Ongelmalla on laajempi ulottuvuus, mikä tarkoittaa sitä, että se haastaa nykyiset käytännöt. Näin ollen hoitajapula ei ole vain hoitotyön ongelma, vaan terveydenhuoltojärjestelmän ja laajemmin yhteiskunnan toimivuuden, kriisinkestävyyden ja huoltovarmuuden kannalta merkittävä ongelma, joka heikentää terveydenhuoltojärjestelmän tehokkuutta ja edellyttää siten järjestelmätason ratkaisuja (Buchan, 2002; Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017).

4 Menetelmä ja aineisto

Tässä pääluvussa esitellään tutkielmassa käytetty menetelmä ja aineisto. Tutkielman tavoitteena oli tutkia aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa tunnistettujen mediatulkintakehysten avulla hoitajapulasta käytävää julkista keskustelua maamme suurimmissa sanomalehdissä. Menetelmäksi valikoitui abduktiivinen sisällönanalyysi, sillä sen avulla voitiin tarkastella mediakehyksiä sekä induktiivisen että deduktiivisen päättelyn avulla. Abduktiivista lähestymistapaa voidaan Graneheimin ja muiden (2017) mukaan käyttää ilmiön ”täydellisempään ymmärrykseen” liikkuen joustavasti induktiivisen ja deduktiivisen lähestymistavan välillä.

Ensimmäisessä alaluvussa esitellään kvalitatiivista tutkimusta ja abduktiivista sisällönanalyysia. Lisäksi tuodaan esille tutkielman luotettavuuteen liittyviä seikkoja. Tämän jälkeen käydään läpi aineiston hankintaprosessia ja kuvataan tutkielman aineisto. Pääluku loppuu aineiston käsittelyyn ja analyysiin.

4.1 Tutkielman lähtökohdat

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on ympärillämme olevan moninaisen todellisuuden kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi ja muut, 2010, s. 161). Kvalitatiivinen tutkimus käsittää useita metodologisia lähestymistapoja, joista tutkija voi valita riippuen tutkimuksen tavoitteesta ja aineiston laadusta (Lindgren ja muut, 2020). Laadullisen tutkimuksen aineistoa voidaan kerätä muun muassa haastatteluilla, yleisönosastokirjoituksia lukemalla tai vaikkapa äänimateriaalia havainnoimalla (Eskola & Suoranta, 2000, s. 15). Tässä tutkimuksessa ei kerätä primaariaineistoa vaan käytetään jo olemassa olevaa, sekundääriaineistoa.

Laadullisen aineiston analysointiin on niin ikään olemassa monia menetelmiä. Analyysin tarkoitus on Eskolan ja Suorannan (2000, s. 137) mukaan luoda aineistoon selkeyttä ja mielekkyyttä tiivistämällä se kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Elon ja Kynkään (2008) mukaan sisällönanalyysia voidaan käyttää menetelmänä sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen aineiston kanssa. Sisällönanalyysi on valittu tähän tutkielmaan, sillä edellä mainittujen tutkijoiden mukaan se soveltuu erittäin hyvin monitahoisten, muun muassa hoitotyötä koskevien, ilmiöiden aineiston analysointiin. Sisällönanalyysia onkin yleisesti käytetty sanomalehtitekstien analysointiin, sillä se on tarjonnut oivan välineen tarkastella muun muassa eri sanoma- tai aikakauslehtien tapaa kirjoittaa asioista (Grönfors & Vilka, 2011, s. 94). Grönfors ja Vilka korostavat, että sisällönanalyysilla saadaan kerätty aineisto järjestetyksi johtopäätöksiä varten, mutta yksinomaan sen avulla ei päästä johtopäätöksiin. Joukkoviestinnän tutkimuksen alalla sisällönanalyysin suosio on kasvanut voimakkaasti 1960-luvulta lähtien, vaikka se lienee yksi yhteiskuntatieteiden monimutkaisimmista tutkimusmenetelmistä (Neundorf, 2002). Sisällönanalyysia voidaan tehdä aineistolähtöisesti (induktiivinen), teorialähtöisesti (deduktiivinen) tai teoriaohjaavasti (abduktiivinen) (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tässä tutkielmassa käytetään abduktiivista sisällönanalyysia.

Abduktiivinen sisällönanalyysi etenee Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan aineiston ehdoilla kuten induktiivinen analyysi. Abstrahoinnissa aineisto kuitenkin liitetään teorettisiin käsitteisiin eikä luoda aineistosta kuten induktiivisessa analyysissa. Tässä tutkielmassa hoitajapulaa koskevia sanomalehtiartikkeleita ja mielipidekirjoituksia lähestyttiin aluksi induktiivisesti. Aineistosta nousi yleisiä median tulkintakehyksiä, jotka oli tunnistettu ja määritelty aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa (Semetko & Valkenburg, 2000; Neuman ja muut, 1992). Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018) toteavat, että abduktiivisessa lähestymistavassa analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ohjaa tai auttaa analyysia. Tässä tutkielmassa aineisto on analysoitu suhteessa näihin yleisimpiin mediakehyksiin. Tulosten raportoinnissa ilmenee, millä tavoin sidosryhmien keskusteluissa tulevat esille määritellyt tulkintakehysten piirteet. Tämän pro gradu -tutkielman analyysista on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta sen merkitys ei

ole teoriaa testaava kuten deduktiivisessa lähestymistavassa, vaan enemmänkin uusia ajatuksia avaava.

Koska laadulliseen tutkimukseen kuuluu useita erilaisia perinteitä, on ilmeistä, että laadullisen tutkimuksen piiristä löytyy myös hyvin erilaisia käsityksiä liittyen tutkimuksen luotettavuuteen (Tuomi & Sarajärvi, 2018; Holloway & Wheeler, 2010). Laadullisen sisällönanalyysin luotettavuuteen liitetään usein sellaisia termejä kuin uskottavuus, mukautuvuus, siirrettävyys, aitous ja eettisyys (Elo ja muut, 2014; Juuti ja Puusa, 2020). Elo ja muut (2014) toteavat, että sisällönanalyysin tulosten luotettavuus riippuu tarkoituksenmukaisen ja tarpeeksi rikkaan aineiston saatavuudesta. Tiedonkeruu, analysointi ja tulosten raportointi ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Luotettavuuden tulee ilmetä ja olla todennettavissa jokaisessa vaiheessa. Tiedonkeruun kohdalla tämä merkitsee sitä heidän mukaansa, että raportoidaan mahdollisimman tarkasti otantamenetelmä sekä tutkimuskysymysten kannalta merkittävä aineisto. Pyrkimys objektiivisuuteen liittyy vahvasti tutkimuksen luotettavuuteen. Tuomi ja Sarajärvi (2018) käyttävät termiä puolueettomuus tässä yhteydessä. Puolueettomuuskysymys nousee esille esimerkiksi siinä, vaikuttaako tutkijan sukupuoli, ikä, uskonto tai vaikkapa poliittinen asenne siihen, mitä hän tutkii ja havainnoi. Laadullisessa tutkimuksessa myönnetään heidän mukaansa, että näin on: tutkija tutkimusasetelman luojana ja tulkitsijana suodattaa tiedonantajan kertomuksen oman kehyksensä läpi. Pohtimalla omaa subjektiivisuuttaan tutkija voi kuitenkin omilla toimillaan pyrkiä kohti objektiivisuuden ihannetta.

4.2 Aineiston hankinta ja kuvaus

Tämän tutkielman aineisto koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueiden kokonaistavoittavuudeltaan suurimpien sanomalehtien artikkeleista sekä yleisönosastokirjoituksista. Kokonaistavoittavuusluku ilmaisee lehden keskimääräisen numeron lukijamäärän (AIR), johon on lisätty lisäksi keskimääräisen viikon aikana lehden digitaalisia versioita käyttäneiden lukijoiden nettomäärä (KMT 2023a)

Jokainen hyvinvointialue kuuluu yhteistyöalueeseen, joita on yhteensä viisi. Yhteistyöalueiden tarkoitus on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista ja kehittämistä sekä hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä (STM 2023). Yhteistyöalueilta valikoituivat kokonaistavoittavuudeltaan suurimmat sanomalehdet tutkielmaan (taulukko 1).

Taulukko 1. Yhteistyöalueiden kärkimedialehdet (KMT 2023b).

YHTEISTYÖALUEET	SANOMALEHTI
Pohjois-Suomen yhteistyöalue: Kainuun hyvinvointialue Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Lapin hyvinvointialue Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue	Kaleva (347 900)
Itä-Suomen yhteistyöalue: Etelä-Savon hyvinvointialue Keski-Suomen hyvinvointialue Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Pohjois-Savon hyvinvointialue	Keskisuomalainen (382 000)
Sisä-Suomen yhteistyöalue: Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue Kanta-Hämeen hyvinvointialue Pirkanmaan hyvinvointialue	Aamulehti (600 300)
Länsi-Suomen yhteistyöalue: Pohjanmaan hyvinvointialue Satakunnan hyvinvointialue Varsinais-Suomen hyvinvointialue	Turun Sanomat (374 500)
Etelä-Suomen yhteistyöalue: Etelä-Karjalan hyvinvointialue Helsinki HUS Itä-Uudenmaan hyvinvointialue Keski-Uudenmaan hyvinvointialue Kymenlaakson hyvinvointialue Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue Päijät-Hämeen hyvinvointialue Vantaan ja Keravan hyvinvointialue	Helsingin Sanomat (1 996 300)

Tutkielman aineisto kerättiin sanomalehtiartikkeleista ja yleisönosastokirjoituksista, sillä sanomalehtiä lukee viikoittain reilu neljä miljoonaa (94 %) suomalaisista (KMT 2023a). Pohjois-Suomen yhteistyöalueeseen kuuluvat Kainuun, Keski-Pohjanmaan, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueet. Tältä yhteistyöalueelta valikoitui tutkielmaan sanomalehti Kaleva (KA) Itä-Suomen yhteistyöalueeseen kuuluvat Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon hyvinvointialueiden lisäksi myös Keski-Suomen hyvinvointialue. Tämän vuoksi Keskisuomalainen (KE) on Itä-Suomen yhteistyöalueen suurin lehti kokonaistavoittavuutensa perusteella (KMT 2023b). Sisä-Suomen yhteistyöalueeseen kuuluvat Etelä-Pohjanmaan, Kanta-Hämeen sekä Pirkanmaan hyvinvointialueet. Tältä alueelta valikoitui mukaan Aamulehti (AL). Länsi-Suomen yhteistyöalueelta, johon kuuluvat Pohjanmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueet, otettiin mukaan Turun Sanomat (TS). Etelä-Suomen yhteistyöalueeseen kuuluvat Etelä-Karjalan, Itä-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan, Kymenlaakson, Länsi-Uudenmaan ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueiden lisäksi Helsinki ja HUS. Kokonaiskattavuudeltaan suurin sanomalehti tällä alueella on Helsingin Sanomat (HS) (KMT 2023b), joka otettiin mukaan tutkielmaan.

Aineiston keräämisessä käytettiin ePress-järjestelmän sanomalehtihakua kaupungin kirjastossa. Hakusanoiksi valikoituivat testihakujen perusteella henkilöstöpula, hoitajapula ja terveydenhuolto. Hoitaja-hakusanaa kokeiltiin, mutta se tuotti liikaa hoitajiin yleisesti liittyviä artikkeleita. Tarkoituksena oli löytää nimenomaan työntekijöiden riittävyttä koskevia artikkeleita sekä mielipidekirjoituksia. Terveydenhuolto-hakusanaa käytettiin täydentämään henkilöstöpula- ja hoitajapula -hakusanoilla tehtyjä hakuja. Kaikista viidestä sanomalehdestä saatiin valituilla hakusanoilla yhteensä 979 hakutulosta (taulukko 8). Hakusanat eivät yllätykseksi tuottaneet kuin muutaman tupla-artikkelin, jotka poistettiin lopullisesta aineistosta. Yleisenä huomiona todettiin, että kaikki hakusanalla ”henkilöstöpula” syntyneet hakutulokset koskivat sosiaali- ja terveysalan henkilöstöpulaa. Sen sijaan hakusana ”työvoimapula” tuotti tuloksia artikkeleista, jotka käsittelivät myös muita työvoimapulasta kärsiviä aloja ja ammatteja, kuten varhaiskasvatus.

Ne sanomalehtiartikkelit ja mielipidekirjoitukset, jotka parhaiten vastasivat tutkimuskysymyksiin, valikoituivat aineistoon. Haut tehtiin erikseen jokaisesta sanomalehdestä yksi hakusana kerrallaan. Hakujen tulokset lehdittäin ja hakusanoittain ilmenevät taulukoista 3, 4, 5, 6 ja 7. Sarake ”osumat yhteensä” kertoo, kuinka monta artikkelia löytyi kyseisillä hakusanoilla yhteensä kussakin lehdessä. Sanomalehtiartikkeleista ja mielipidekirjoituksista silmäiltiin otsikoiden lisäksi heti aluksi myös sisältöä. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit on esitelty taulukossa 2. Aineiston haussa päädyttiin käyttämään puolen vuoden aikarajasta, joka testihakujen perusteella näytti tuottavan tutkimuksen kannalta riittävästi materiaalia analyysia varten. Tutkijan rajalliset aikaresurssit vaikuttivat myös aikarajauksen valintaan.

Taulukko 2. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

SISÄÄNOTTOKRITEERIT	POISSULKUKRITEERIT
<ul style="list-style-type: none"> • tekstin keskeinen aihe tai teema hoitajapula 	<ul style="list-style-type: none"> • hoitajapula ei ole tekstin keskeisenä aiheena tai teemana
<ul style="list-style-type: none"> • teksti käsittelee hoitajia Suomessa 	<ul style="list-style-type: none"> • teksti käsittelee hoitajia muualla kuin Suomessa
<ul style="list-style-type: none"> • teksti julkaistu aikavälillä 1.1.2024-30.6.2024 	<ul style="list-style-type: none"> • teksti julkaistu halutun aikavälin ulkopuolella
<ul style="list-style-type: none"> • teksti löytyy valittuja hakusanoja käyttämällä 	<ul style="list-style-type: none"> • teksti ei löydy valittuja hakusanoja käyttämällä

Tämän jälkeen tarkempaan tarkasteluun päätyneet sanomalehtiartikkelit ja mielipidekirjoitukset luettiin tarkemmin. Mukaan otettiin artikkeleita, joissa käsiteltiin sekä lääkäripulaa että hoitajapulaa samassa artikkelissa. Sen sijaan artikkelit, jotka koskivat pelkästään esimerkiksi lääkäreitä, rajattiin pois. Seuraavaksi aineisto luettiin läpi ja karsittiin vielä pois muutama artikkeli, jotka eivät vastanneet sisäänottokriteereitä. Aineistoksi valikoitui lopulta yhteensä 61 sanomalehtiartikkelia ja mielipidekirjoitusta (kts. taulukko 8). Lehtien nimet on lyhennetty tutkielmassa seuraavasti: Kaleva (KA), Keskisuomalainen (KE), Helsingin Sanomat (HS), Turun Sanomat (TS) ja Aamulehti (AL).

Taulukko 3. Kaleva: aineiston valinta hakusanoittain.

KALEVA (KA)			
HAKUSANA	OSUMAT YHT.	TARKEMPAAN TARKASTE- LUUN	VALITUT
henkilöstöpula	13	13	7
hoitajapula	5	5	2
terveydenhuolto	175	3	0
YHTEENSÄ	192	20	9

Taulukko 4. Keski-suomalainen: aineiston valinta hakusanoittain.

KESKISUOMALAINEN (KE)			
HAKUSANA	OSUMAT YHT.	TARKEMPAAN TARKASTE- LUUN	VALITUT
henkilöstöpula	21	16	6
hoitajapula	7	6	4
terveyden- huolto	116	0	0
YHTEENSÄ	144	18	10

Taulukko 5. Helsingin Sanomat: aineiston valinta hakusanoittain.

Helsingin Sanomat (HS)			
HAKUSANA	OSUMAT YHT.	TARKEMPAAN TARKASTE- LUUN	VALITUT
henkilöstö- pula	35	10	7
hoitajapula	11	7	6
terveyden- huolto	281	8	4
YHTEENSÄ	327	25	17

Taulukko 6. Turun Sanomat: aineiston valinta hakusanoittain.

TURUN SANOMAT (TS)			
HAKUSANA	OSUMAT YHT.	TARKEMPAAN TARKASTELUUN	VALITUT
henkilöstöpula	17	11	4
hoitajapula	8	6	5
terveydenhuolto	68	4	2
YHTEENSÄ	92	20	11

Taulukko 7. Aamulehti: aineiston valinta hakusanoittain.

AAMULEHTI (AL)			
HAKUSANA	OSUMAT YHT.	TARKEMPAAN TARKASTELUUN	VALITUT
henkilöstöpula	15	9	8
hoitajapula	5	4	4
terveydenhuolto	204	3	2
YHTEENSÄ	224	16	14

Taulukko 8. Tutkielman aineiston valintaprosessi ja kokoaminen.

SANOMALEHDET	KAIKKIEN HAKUSANOJEN TUOTTAMAT HAKUTULOKSET	TARKEMPAAN TARKASTELUUN	VALITUT
Kaleva	192	20	9
Keskisuomalainen	144	18	10
Helsingin Sanomat	327	25	17
Turun Sanomat	92	20	11
Aamulehti	224	16	14
YHTEENSÄ	979	99	61

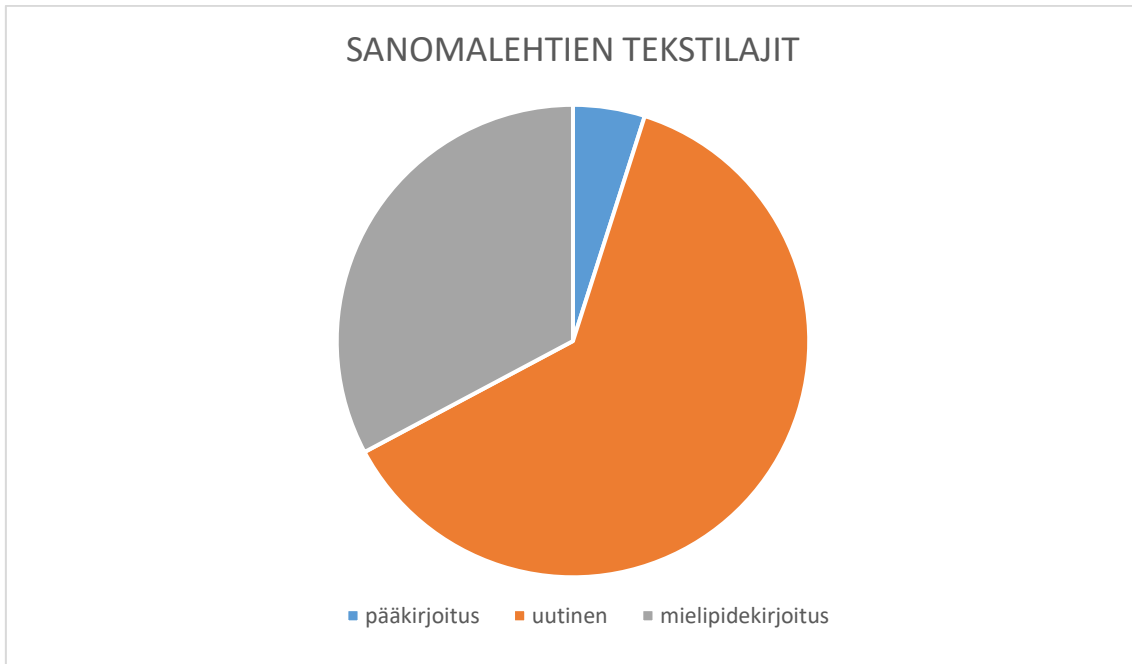
Aineiston käsittely ja analyysi

Sanomalehtiartikkelit ja mielipidekirjoitukset, jotka vastasivat sisäänottokriteereitä, tallennettiin sanomalehdittäin word- tai pdf-tiedostoiksi, ja numeroitiin ilmestymisjärjestyksessä vanhimmasta uusimpaan (KA 1, KA 2, KA 3 jne.). Aineiston keräämisen ja valinnan jälkeen aineistoa lähestyttiin ensin aineistolähtöisesti. Aineiston tarkempi tarkastelu paljasti teksteistä yleisiä median tulkintakehyksiä (Semetko & Valkenburg, 2000; Neuman ja muut, 1992). Rajallisten aikaresurssien vuoksi päätettiin keskittyä kolmeen yleiseen mediakehykseen, jotka nousivat esille teksteistä: taloudellisten seurausten kehys, inhimillisten vaikutusten kehys ja konfliktikehys. Kehysvalintojen jälkeen tekstit ryhmiteltiin tekstitiedostoiksi valittujen kehysten mukaan, mikä helpotti aineiston haltuunottoa ja syvemmän analyysin aloittamista.

Valittu aineisto sisälsi erilaisia kirjoituksia, jotka edustivat eri tekstilajeja. Tekstit jaoteltiin uutisiin, pääkirjoituksiin ja mielipidekirjoituksiin. Mielipidekirjoitukset sisälsivät myös yleisönosastokirjoituksia. Taulukosta 9 käy ilmi aineistoon valikoituneiden kirjoitusten tekstilajit ja tekstien määrät tekstilajien mukaan sanomalehdittäin. Suurin osa, 62 % (n=38) teksteistä oli uutisartikkeleita. Mielipidekirjoituksia oli puolestaan aineistosta 33 % (n=20) ja pääkirjoituksia vain 5 % (n=3) (kuvio 3).

Taulukko 9. Tekstilajit sanomalehdittäin.

SANOMALEHDET	PÄÄKIRJOITUKSET	UUTISET	MIELIPIDEKIRJOITUKSET
Aamulehti	3	7	4
Helsingin Sanomat	-	13	4
Kaleva	-	5	4
Keskisuomalainen	-	7	3
Turun Sanomat	-	6	5
YHTEENSÄ	3	38	20

Kuvio 3. Eri tekstilajien esiintyvyys koko aineistossa.

Aineistosta nousivat vahvasti esille tämän tutkimuksen kannalta erityisen mielenkiintoiset mediakehukset: inhimillisten vaikutusten kehys, taloudellisten seurausten kehys ja konfliktikehys. Aineiston alustavassa tarkastelussa aineistoon tutustuttiin induktiivisesti, kiinnittäen huomiota aineistosta esiin nouseviin tulkintakehuksiin. Tarkemmassa tarkastelussa pyrittiin tunnistamaan, minkälaisissa yhteyksissä hoitajapula mainittiin ja mihin yhteyksiin se kiinnitettiin sanomalehtien kirjoituksissa. Jotta kehys voitiin tunnistaa, sen oli erotuttava muista mediakehyksistä ja sillä oli oltava tunnistettavissa olevat käsitteelliset ja kielelliset ominaisuudet (Belmonto & Porto, 2020).

Jokaisen aineistoon valitun tekstin kohdalla varmistuttiin kehysvalinnasta vastaamalla kehystä koskeviin tunnistustyökalun kysymyksiin (Semetko & Valkenburg, 2000) taulukon 10 antaman esimerkin mukaisesti. Esimerkiksi uutisen HS 17 kohdalla vastattiin kaikkiin kysymyksiin ”kyllä”. On huomattavaa, että kaikki tekstit kussakin kehyksessä eivät saaneet vastaukseksi ”kyllä” kaikkiin tunnistuskysymyksiin. Tällöin arviointia tehtiin myös tekstin kokonaisuuden perusteella. Mikäli tekstissä tunnistettiin useampi kuin yksi kehys, otettiin huomioon vain hallitseva kehys. Inhimillisen kehysten viimeistä kysymystä

(sisältääkö tarina visuaalista tietoa, joka saattaa herättää raivoa, empatiaa) ei huomioitu, sillä se koski kuvien analysointia, mikä rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Taulukko 10. Esimerkki tunnistuskysymysten (Semetko & Valkenburg, 2000) käytöstä.

INHIMILLISTEN VAIKUTUSTEN KEHYS	KYLLÄ	EI
Tarjoaako teksti inhimillisen esimerkin tai ”ihmiskasvot asiasta?	x	
Käytetäänkö adjektiiveja tai henkilökohtaisia kehyksiä, jotka herättävät raivoa, empatiaa?	x	
Korostuuko se, miten asia/ongelma vaikuttaa yksilöihin ja ryhmiin?	x	
Kertooko teksti henkilöiden yksityisestä elämästä?	x	

Puusan (2020) mukaan laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineisto on laaja ja monipuolinen. Aineistoon päädyttiin valitsemaan ne median tulkintakehykset, jotka selkeimmin tulivat esille aineistosta, parhaiten auttoivat jäsentämään hoitajapulasta käytävää julkista keskustelua ja joiden avulla pirullisen ongelman piirteitä voitiin tarkastella.

5 Tutkimuksen tulokset

Sanomalehtiartikkelit ja mielipidekirjoitukset jakaantuivat hoitajapulaa koskeviin inhimillisten vaikutusten kehyksiin, taloudellisten seurausten kehyksiin sekä konfliktikehyksiin. Kaikissa valituissa sanomalehdissä oli esillä kaikki kolme edellä mainittua kehystä. Kehysten ilmeneminen sanomalehdittäin on avattu taulukossa 11. Inhimillisten vaikutusten kehyksessä korostuvat asiakkaiden ja hoitajien näkökulmat hoitajapulasta ja sen aiheuttamista inhimillisistä haasteista, mikä on omiaan lisäämään julkisen keskustelun emotionaalista latausta. Taloudellisten seurausten kehyksessä puolestaan korostuvat poliittiseen päätöksentekoon liittyvät teemat niin alue- kuin keskushallinnon tasolla. Tällöin hoitajapula sidottiin tyypillisesti yhteen muiden aiheiden kanssa, jotka liittyvä taloudellisten resurssien kohdentamiseen, eikä hoitajapulaa tällöin käsitelty yksin omana pääaiheenaan. Konfliktikehyksessä vastakkain olivat asettuneet aineistossa asiakas tai hoitaja sekä päätöksentekijät eri hallinnollisilla tasoilla.

Taulukko 11. Kehysten ilmeneminen sanomalehdittäin.

SANOMALEHDET	INHIMILLISTEN VAIKUTUSTEN KEHYS	TALOUELLISTEN SEURAUSTEN KEHYS	KONFLIKTIKEHYS
Aamulehti	2	5	7
Helsingin Sanomat	7	8	2
Kaleva	2	5	2
Keskisuomalainen	2	2	6
Turun Sanomat	3	3	5
YHTEENSÄ	16	23	22

Taulukosta 11 käy ilmi, että taloudellisten seurausten kehys ja konfliktikehys olivat vallitsevampia kuin inhimillisen vaikutusten kehys. Huomionarvoista on kuitenkin, että Helsingin Sanomissa inhimillistä kehystä oli aineiston artikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa käytetty lähes yhtä paljon kuin taloudellisten seurausten kehystä. Myös Turun Sanomissa inhimillisten vaikutusten kehystä ja taloudellisten vaikutusten kehystä oli käytetty yhtä paljon. Taloudellisten vaikutusten kehys oli vallitseva Kalevassa ja Helsingin Sanomissa.

Konfliktikehys puolestaan vallitsi Aamulehdessä, Keskisuomalaisessa ja Turun Sanomissa. Seuraavaksi tarkastellaan valittujen kehysten avulla tarkemmin, miten hoitajapula ilmenee sanomalehtien kirjoituksissa.

5.1 Taloudellisten seurausten kehys

Taloudellisten seurausten kehystä oli käytetty aineistossa eniten (n=23), tosin vain pienellä erolla konfliktikehykseen (n=22). Taloudellisten seurausten kehyksessä suurin osa teksteistä oli uutisia (n=17), mikä on yhdenmukainen Neumanin ja muiden (1992) havainnon kanssa, että tapahtumien rajaaminen taloudellisten seurausten perusteella on tyypillistä uutissisällön kanavissa, kuten eliittilehdissä, sillä se viestii korkeasta uutisarvosta. He toteavat myös, että taloudellisten seurausten kehys on kognitiivisesti vaativampi ja monimutkaisempi kuin inhimillisten vaikutusten kehys tai konfliktikehys, osittain siksi, että se vaatii taloustieteellisen kielen hallintaa. Mielenpidekirjoitusten (n=4) ja pääkirjoitusten (n=2) osuus jäi hyvin pieneksi taloudellisten seurausten kehyksessä.

Keskustelu hoitajapulasta taloudellisten seurausten kehyksessä linkittyvät vahvasti palveluverkon karsimiseen (mm. HS 1; AL 2; HS 2; KE 3; TS 7) ja hankintoihin, kuten sähköisiin palveluihin (AL 4; TS 1), vuokratyövoiman käyttöön (mm. KA 5; HS 7; HS 2; KE 7) sekä kansainväliseen rekrytointiin (KA 1). Lisäksi aikuiskoulutustuen lakkauttaminen (KA 3; KA 9) sekä keskustelu hoitajamitoituksen höllentämisestä (KA 7; HS 11) ja hoitotakuun pidentämisestä (KE 7) nousivat esille. Kaikissa artikkeleissa ei mainittu esimerkiksi kustannusten määriä. Jos artikkeli muutoin sisällöllisesti tarkasteltuna liittyi taloudellisten vaikutusten arviointiin, sen todettiin kuuluvan tähän kehykseen.

Pääministeri Orpon (HS 3, uutinen) mukaan palveluverkon karsiminen liittyy julkisen talouden sopeuttamiseen sekä henkilöstön riittävyden varmistamiseen. Hyvinvointialueiden valtion rahoitus on 26,2 miljardia euroa vuonna 2025 (TS 5, uutinen), ja sosiaali- ja terveydenhuollon osuus on noin kolmannes valtion budjetista (HS 11, uutinen). Kuntia

uhkaa sote-uudistukseen liittyvän rahojen siirtymisen myötä usean sadan miljoonan euron rahoitusvaje, jota kompensoidaan valtion kassasta (HS 2, uutinen).

Sairaala- ja yöpäivystysverkon tuntuvaa karsimista on pohtinut työryhmä, jonka mukaan ehdotusten tavoitteena on hillitä kustannuksia vuosittain noin 100 miljoonalla eurolla vuodesta 2027 alkaen (HS 2, uutinen). Artikkelissa (HS 2, uutinen) todetaan, että tärkein ajuri työryhmän esityksissä eivät kuitenkaan ole kustannussäästöt vaan osaavan henkilöstön puute. Olennainen kysymys näyttäisi olevan myös se, että saavatko hyvinvointialueet pidettyä työntekijöistään kiinni, sillä hoidon jatkuvuus voi osaltaan myös pienentää kustannuksia (HS 1, uutinen). Palveluverkkouudistus jakaa mielipiteitä hyvinvointialueiden aluevaltuustoryhmien puheenjohtajien keskuudessa (KE 3, uutinen). Useimmat myöntävät, että uudistus on tarpeellinen, sillä kustannusten nousuvauhti on ollut todella voimakasta. Lisäksi todetaan, että tarjolla oleva työvoima ei yksinkertaisesti riitä miehitämään näin monia toimipisteitä. Toisaalta hyvällä tilasuunnittelulla ja järkevällä tilojen käytöllä kiinteistökustannuksia voitaisiin pienentää. Vaikeiden päätösten äärellä ei ole ihme, että aluevaltuutetut haluavat muistuttaa, että talouden reunaehdot ja henkilöstön rekrytointivaikeudet velvoittavat viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä etsimään vaihtoehtoja, joilla asukkaille voidaan varmistaa vaikuttavat sote-palvelut myös tulevinä vuosina.

Palveluverkkouudistus saa myös kritiikkiä osakseen, sillä vaikutusarviointi on erään aluevaltuutetun mukaan suurelta osin puutteellinen (KE 3, uutinen). Hänen mukaansa vaikutuksia ihmisiin ja heidän kasvaviin kustannuksiin ja ajankäytön lisääntymiseen ei ole arvioitu tarpeeksi. Lähipalveluiden sulkeminen saattaisi myös lisätä henkilöstöpulaa, sillä osa henkilöstöstä ei välttämättä siirtyisi kauempana oleviin sote-keskuksiin. Sairaaloiden ja päivystysten muutoksilla saadaan sosiaali- ja terveysministeriön mukaan 26,3 miljoonan euron säästö hyvinvointialuetalouteen vuodesta 2026 alkaen.

Toiminnan tehostamispyrkimyksiin sekä palveluverkon tiivistämiseen liittyy myös keskustelu sähköisistä palveluista. Pirkanmaan hyvinvointialueella (Pirha) on siirretty

vastaanottopalveluja sähköisiksi Mehiläisen avulla (AL 4, uutinen). Mehiläinen on kehittänyt verkkopalvelun ja sovelluksen, joka sisältää chat-palvelun sekä mahdollisuuden lähettää kuvatiedostoja sekä avata videoyhteyden.

Hankintasopimus on nelivuotinen ja maksaa Pirhalle 14 miljoonaa euroa eli 3,5 miljoonaa euroa vuodessa. Onko se paljon? Vertailun vuoksi, esimerkiksi ensimmäiset vuodeosastojen lakkautukset tuovat Pirhan mukaan 5,6 miljoonan euron säästöt tänä vuonna. Vuokratyövoimaan hyvinvointialueella kului viime vuoden 1. puoliskolla 23 miljoonaa euroa. (AL 4, uutinen)

Hankintaa perustellaan palvelun tehokkuudella ja tuottavuudella. Tarkoituksena on, että Pirhassa hoidetaan sähköisen palvelun kautta vuosittain 300 000 yhteydenottoa 2026 mennessä. Artikkelissa todetaan, että painottamalla digipalveluihin voidaan saada helpotusta henkilöstöpulaan, jos vastaanottojen tahti nopeutuu.

Keskustelu vuokratyövoiman nopeasta kasvusta sai alkunsa, kun julkisuuteen tuli tietoja vuokralääkäreiden kustannuksista (HS 7, uutinen). Henkilöstövuokraus koskee myös hoitajia. Kustannukset hyvinvointialueille olivat viime vuonna 600–700 miljoonaa euroa (HS 7 uutinen; HS 1, uutinen). Vuokratyön käytön kasvun arvioidaan aiheuttavan merkittäviä riskejä hyvinvointialueiden toiminnalle ja rahoituksen riittävyydelle. Sosiaali- ja terveydenhuollon vuokratyövoiman käyttöä pohtinut työryhmä ehdottaa lakimuutosta, jossa vuokratyövoiman käyttö olisi hyvinvointialueilla viimesijainen keino ratkoa henkilöstöpulaa. Työryhmän selvityksessä on, voisiko vuokratyövoiman kustannuksille laittaa rajat. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue aikoo kuitenkin jatkaa vuokratyövoiman käyttöä leikkausjonojen purkuun (KA 9, uutinen). Kyseinen hyvinvointialue on tehnyt 7 miljoonan euron hankinnan, jolla se saa vuodeksi kolme leikkaussalitiimiä hoitojonon purkuun.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue (Pohde) on vuoden 2024 alussa ollut käynnistämässä kilpailutusta kansainvälisestä rekrytoinnista (KA 1, uutinen). Kilpailutettavaksi suunnitellussa kansainvälisessä rekrytoinnissa on tarkoitus hakea sairaanhoitajia, lähihoitajia ja hoiva-avustajia EU:n ulkopuolelta. Pohteen johtajaylihoitaja toteaa, että

kansainvälinen rekrytointi ei ole mikään taikasana, jolla henkilöstöpula ratkaistaan, mutta työkalupakissa on oltava monenlaisia keinoja.

Kansainvälisessä rekrytoinnin kilpailutukseen tähtäävässä markkinavuoropuhe-
lussa hoitajia on tarjottu Pohteelle Filippiineiltä, Intiasta, Turkista ja Afrikan
maista. Suomi on Meriläisen mukaan EU:n ulkopuolisissa maissa hyvinkin hou-
kutteleva maa. (KA 1, uutinen)

Osana säästötoimia hyvinvointialueiden velvoitteita kevennetään (TS 5, uutinen). Tähän
liittyvät keskustelut hoitajamitoituksesta ja hoitotakuusta. Hoitajamitoitus ympärivuo-
rokautisessa vanhustenhoivassa on tällä hetkellä 0,65 ja se lasketaan 0,6 hoitajaan. Li-
säksi perusterveydenhuollon hoitotakuu nousee kolmeen kuukauteen ja suun tervey-
denhuollon kuuteen kuukauteen. Hoitajamitoituksen alentaminen tarkoittaa tältä osin
valtion rahoituksen pienentämistä hyvinvointialueilla (KA 7, uutinen). Pohteen toi-
mialuejohtaja toteaa, että hoitajamitoituksen kiristymisen yhteydessä ostopalvelujen
hinnat nousivat (KA 7, uutinen). Nyt hän puolestaan toivoo niiden laskevan. Henkilöstö-
mitoitus on myös vaikuttanut siihen, että osa asiakaspaikoista on jouduttu pitämään sul-
jettuina, jotta on voitu turvata lakisääteinen henkilöstömitoitus (AL 2, uutinen). Päämi-
nisteri Orpo ei ole ottanut kantaa henkilöstömitoituksen tasoon, mutta hänen mukaansa
normitusta on vähennettävä, jotta hyvinvointialueilla saadaan rahat riittämään tärkeim-
pään eli hoitoon pääsyyn ja laadukkaaseen hoitoon (HS 11, uutinen):

Olen ollut hyvin kriittinen jo vuosia korkeisiin hoitajamitoituksiin, koska hoitajia
ei ole riittävästi. Se on johtanut juuri siihen kuin varoitettiin, että hoitajapula on
vain kasvanut. Sitovat lakisääteiset normit liian korkealle viritettynä vaikeutta-
vat kokonaisuutta. (HS 11, uutinen)

Kiireettömän hoidon hoitotakuun pidentämiseen liittyvässä keskustelussa kuuluu sekä
puolestapuhujia että kriittisiä ääniä (KE 7, uutinen). Kymenlaakson hyvinvointialueen
johtajaylilääkärin mielestä kolme kuukautta on pitkä aika odottaa hoitoa. Hänen mu-
kaansa hoitotakuun näin suuri pidennys ei ollut odotettavissa:

Päätös pidentää hoitotakuuta näyttää olevan vastoin hallituksen lausumaa ta-
voitetta vahvistaa perusterveydenhuoltoa. Varsinkin kun samaan aikaan ohja-
taan satoja miljoonia Kela-korvausvaroja yksityiselle sektorille. (KE 7, uutinen)

Moni perustelee hoitotakuun pidentämistä säästösyillä ja työntekijäpulalla. Pohjois-Savon hyvinvointialueen toimialajohtajan mukaan hoitotakuun pidentäminen vaikuttaa henkilöstöresurssien käyttöön, ja saattaa myös vähentää tarvetta käyttää ostopalveluja. Lapin hyvinvointialuejohtaja puolestaan muistuttaa, että hoitotakuun pidentäminen merkitsee 132 miljoonan euron leikkausta alueiden rahoitukseen.

Hallituksen päätös lakkauttaa aikuiskoulutustuki on kirvoittanut myös keskustelua sanomalehdissä (KA 3, uutinen; KA 9, uutinen). Kunta- ja hyvinvointialuejohtajat (KT) arvioi, että päätös pahentaa erityisesti sosiaali- ja terveysalan sekä opetus- ja kasvatustalouden henkilöstöpulaa (KA 3, uutinen). Tuen lakkauttamisella saattaisi sen mukaan olla jopa kriittisiä seurauksia. Työministeri Satonen puolestaan toteaa, että aikuiskoulutustuki haittaa työntekoa ja sen työllisyysvaikutukset ovat negatiivisia. Sosiaali- ja terveysalalla tukea ovat käyttäneet esimerkiksi lähihoitajat, jotka ovat opiskelleet sairaanhoitajiksi. Vuosien 2018–2021 aikana joka kuudes sairaanhoitajaksi valmistunut on valmistumista edeltävinä vuosina saanut aikuiskoulutustukea. Tieto aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta on saanut aikaan monen hoitajan siirtymisen opintovapaalle (KA 9, uutinen).

Annetuista esimerkeistä käy ilmi, että taloudellisten seurausten kehityksessä aluehallinnon ja keskushallinnon edustajien keskustelut hoitajapulasta linkittyvät vahvasti yhteen keskusteluihin julkisesta rahoituksesta ja sen kohdentamisesta. Keskusteluista nousee esille myös vastuukysymyksiä muun muassa siitä, kuuluvatko priorisointipäätökset lääkäreille, muulle ammattihenkilöstölle vai poliittisille päättäjäille (Vartiainen ja muut, 2013). Tämä on tyypillistä alalle, jossa toimijoita on paljon ja jokaisella on omat lähtökohdat ratkaista yhteistä ongelmaa (kts. Vartiainen, 2012).

5.2 Konfliktikehys

Konfliktikehykset ovat yksi yleisimmin käytetyistä kehyksistä poliittisen viestinnän tutkimuksessa (Rens ja muut, 2011). Konfliktikehykset korostavat yksilöiden, ryhmien ja instituutioiden välisiä konflikteja keinona vangita yleisön kiinnostus (Semetko & Valkenburg, 2000). Konfliktikehysten suosio länsimaisessa mediassa voi selittyä myös sillä, että länsimaiset toimittajat arvostavat objektiivista raportointia (Schudson, 2001). Kehyksen tekstit jakautuivat tekstilajeittain niin, että uutisia (n=10) ja mielipidekirjoituksia (n=11) oli suurin osa. Lisäksi kehyksessä oli yksi pääkirjoitus.

Tämän kehyksen teksteissä on tunnistettavissa eri toimijoita, jotka kehystetään konfliktiin keskenään. Suurin osa artikkeleista ja mielipidekirjoituksista käsittelevät asiakkaan tai hoitajien ja päättäjien välistä konfliktia. Päättäjiksi ymmärretään artikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa organisaatioiden johto, aluehallinto, keskushallinto, edellisten yhdistelmä tai joidenkin edellisten yhdistelmä. Tämä näyttäisikin olevan vallitseva asetelma konfliktikehyksessä. Aineistosta löytyvät kuitenkin esimerkit myös aluehallinnon ja keskushallinnon välisestä konfliktista (KA 8, mielipide), puolueiden välisestä konfliktista (KE 10, mielipide) sekä hyvinvointialueen ja hoivayritysten välisestä konfliktista (AL 12, uutinen), mikä auttaa lukijoita laajemman ymmärryksen saavuttamisessa hoitajapulaan liittyvistä konflikteista.

Konfliktikehys sisältää tyypillisesti erimielisyyksiä, eri osapuolten välisiä jännitteitä ja näkökulmien yhteensopimattomuutta (Putnam & Shoemaker, 2007). Palvelujen uudistamisen tarve sekä alati paheneva henkilöstöpula ovat haastaneet hyvinvointialueita raskaasti (AL 6, uutinen). Aineistosta nousee esille, että konfliktikehykset liittyvät hyvin usein hyvinvointialueiden paineiseen rooliin asiakkaiden ja keskushallinnon välissä:

Edellisen hallituksen sosiaali- ja terveysministeriön papereissa luki ihan selkeästi, että jos raha ei riitä, niin sitä lisätään. Näin ei kuitenkaan toimittu, vaan nykyinen hallitus lähti leikkauslinjalle. Viestitimme hallitukselle ja ministeriöille, että rahat eivät riitä palveluiden tuottamiseen, mihin laki meidät

velvoittaa. Vastaus oli, että leikataan lisää. Siltä osin tämä on ollut melkoinen tuskien taival. (AL 6, uutinen)

Päättäjät ovat myös saaneet osakseen palautetta, joka on tuntunut välillä täysin kohtuuttomalta. Pirha saa lunta tupaasi asioista, jotka ovat periytyneet kunta-pohjaisesta järjestelmästä, kuten pitkistä hoitajajonoista. Niitä ei vielä ole tässä lyhyessä ajassa mammuttimaisen muutoksen keskellä kyetty pistämään kuntoon. (AL 6, uutinen)

Ihmisten huolen ja turhautumisen ei pitäisi kohdistua hoitajaan, joka vastaa puhelimeen. Jos kiukkuaan haluaa johonkin purkaa, se on valtakunnan hallitus, eikä Pirhan työntekijät. (AL 6, uutinen)

Myös kuntapäättäjät kritisoivat hallituksen aikeita karsia ja uudelleenmuotoilla perusterveydenhuollon yöpäivystyksiä sekä tiettyjen sairaaloiden erikoissairaanhoitoa, mitä perustellaan muun muassa vaikeutuneella henkilöstötilanteella (KA 8, mielipide). Keskustelu sisältää usein viittauksia vallan jakautumiseen keskushallinnon ja aluehallinnon välillä:

Me päättäjät haluamme myös ihmetellä, miksi valtiovalta on ottanut hyvinvointialueille kuuluvaa päätöksentekovaltaa. Jokaisella hyvinvointialueella on omat organisaatiot ja vaaleilla valitut päättäjät. Heillä on varmasti paras tieto alueen ihmisten palvelutarpeista ja paras näkemys toimivimmista palveluverkkoratkaisuista. Alueemme päättäjille on tullut varsin selväksi, että hyvinvointialueille asetetut säästötavoitteet ovat tärkeitä. (KA 8, mielipide)

Asiakkaiden rooli puolestaan vaikuttaa olevan konfliktikehyksessä melko yksipuolinen. Asiakas kuvastuu usein tyytymättömänä, vihaisena ja huolestuneena palveluiden puolesta puhujana. Asiakkaat kritisoivat muun muassa liiallista johtajien määrää verrattuna hoitajiin ja lääkäreihin (KE 2, mielipide), vanhusten ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoituksen laskemista (TS 6, uutinen) sekä terveysasemien korvaamista liikkuvilla palveluilla henkilöstöpulan vuoksi (AL 8, uutinen). Hoitajanäkökulmasta erimielisyydet liittyvät esimerkiksi kesäsijaisten vähyyteen (TS 11, uutinen), hyvinvointialueen vuodeosaston lakkauttamiseen liittyvään ristiriitaiseen viestintään (AL 10, uutinen) ja palkkauksen epäoikeudenmukaisuuteen osastojen välillä (KE 8, uutinen).

Monet asiakkaat vaikuttavat olevan ymmällään päättäjien toimista.

Hyvinvointialueelta lomautetaan henkilökuntaa. [Hyvinvointialueen] Johtaja väittää, että henkilöstöpulan takia joudutaan sulkemaan terveysasemia.
-Johtaja vaihtoon (KE 2, mielipide)

XX [aluehallituksen jäsen]! Vai ei kukaan tajunnut ryöpsähtävää henkilöstöpulaa! Miten se on mahdollista, kun mm. hoitajajärjestöt ovat varoitelleet jo kymmeniä vuosia, että näin tulee käymään.
-Typerää vähättelyä (KA 4, mielipide)

Tässä lienee medially parantamisen varaa, sillä altistuminen monipuolisille konfliktikehyksille voisi saada lukijat parhaimmassa tapauksessa ymmärtämään, mistä on kyse ja miksi poliittinen päätöksenteko on tärkeää (Schuck ja muut, 2013). Onko tämä osoitus siitä, että julkista keskustelua pitäisi olla enemmän päätösten taustalla olevista perusteista? Pitäisikö hoitajapulaa käsitellä mediassa siten, että ongelman systeemisyys avautuisi lukijalle selkeämmin? Medially on kuitenkin valtava ja usein ratkaiseva vaikutus mielikuvien muodostumiseen ja käsityksiin maailmasta (Kalisch & Kalisch, 1986).

Valaiseva esimerkki hoitajien ja päättäjien (sekä alue- että keskushallinnon) välisestä konfliktista on sote-keskuksen vuodeosaston lakkauttamiseen liittyvä keskustelu (AL 10, uutinen). Hyvinvointialue on perustellut vuodeosaston lakkauttamista vaikeutuneella henkilöstötilanteella. Hoitajat ovat tyrmistyneitä ja hämmästyneitä hyvinvointialueen edustajan lausunnosta:

Koko henkilöstö on ollut näreissään väitteestä, että suljettaisiin henkilökunnan saatavuuden takia. Se vihastutti kaikkia hoitajia. (AL 10, uutinen)

Täällä on ollut koko ajan riittävästi väkeä ja sijaisiakin on. Yhdessä vaiheessa työntekijöitä oli niin paljon, että henkilöstö pystyi pitämään lomina ja palkattomia vapaitakin. (AL 10, uutinen)

Henkilöstöä syyllistävä lausunto koettiin henkilökunnan keskuudessa loukkavana. (AL 10, uutinen)

Tässä artikkelissa haastateltiin lyhyesti myös hyvinvointialueen edustajaa, mikä auttaa lukijaa luomaan kokonaiskuvaa tilanteesta. On tyypillistä, että kilpailevien äänien tasapainottaminen edellyttää usein kritiikkiä tai jopa hyökkäyksiä muilta toimijoilta (Bartholomé ja muut, 2017). Tässä tapauksessa tilanne ei kuitenkaan avautunut lukijalle kovinkaan paljon. Hyvinvointialueen edustaja tyytyi toteamaan olevansa tietoinen tilanteen aiheuttamista tuntemuksista hoitajilla, eikä lähtenyt asiaa kommentoimaan enempää. Hoitajien kommenteista voi päätellä, että töiden uudelleenjärjestely sekä siihen liittyvä epätietoisuus yhdistettynä muutokseen liittyvään epäselvään tiedotukseen aiheuttaa väistämättä konfliktia toimijoiden välillä.

Puolueiden välinen konflikti tulee esille keskusteluissa palveluiden keskittämisestä. Keskusta-puolueen edustaja kritisoi lähipalvelujen heikentämistä ja keskittämistä sekä ”Orpon hallituksen ajamaa kovaa ja epäinhimillistä politiikkaa” (KE 10, mielipide). Pula hoitajista lukuisilla hoivaosastoilla on pakottanut hyvinvointialueet tekemään poliittisia päätöksiä vuodeosastojen sulkemisista, mikä ei suinkaan ole ongelmaton :

Tästä osastopelistä saa sellaisen vaikutuksen, että päätöksen kannalta merkittävässä asemassa olevat aluevaltuutetut ajavat omien alueidensa etua. Näin ei tietenkään ole eikä pidäkään olla. Saa nähdä miten Joutsan seudun osastolle käy ja minkälaista peliä aluevaltuustossa pelataan. (KE 10, mielipide)

Poliittiseen valmisteluun viitataan tässä esimerkissä provosoivalla sanalla ”peli”, mikä kertoo eri ryhmien välisistä kiistoista, arvostiriidoista ja erilaisista eduista. Hoitajapulaa käytetään tässäkin tapauksessa keskeisenä perusteluna palvelujen keskittämisen tarpeelle.

Kroonista rahapulaa poteva Pirkanmaan hyvinvointialue pyrkii kaikin keinoin leikkaamaan ostopalvelujen käyttöä korvaamalla sitä omalla toiminnalla (AL 12, uutinen). Hyvinvointialue pyrkii ohjaamaan asiakkaita oman palvelutuotannon yksikköön ostopalveluysilöiden sijaan. Tämä on alkanut näkyä jo hoivapalveluita tarjoavissa yrityksissä: hoivapaikkoja jää runsaasti täyttämättä. Hyvinvointialue on joutunut käyttämään

vuokratyövoimaa, koska ei ole saanut palkattua riittävästi hoitajia ikäihmisiä hoitamaan. Tilannetta kommentoi yksityisen palveluntuottajan edustaja:

Hyvinvointialueet taistelevat työvoiman saatavuuden kanssa, mutta meillä on henkilöstö valmiina eikä hoitajapulaa ole. Käräjäksi tässä joutuu yksittäinen ikäihminen tai hänen läheisensä. Vaikutukset kertautuvat ja heijastuvat myös perheisiin ja työelämään. (AL 12, uutinen)

Hyvinvointialueen näkökulmasta yksityisten palveluntuottajien hinnat ovat nousseet niin paljon, että se vaikuttaa kestävästi hyvinvointialueiden talouteen. Tässä keskustelussa nousevat esiin myös arvokysymyksiä, kuten millainen on arvokas vanhuus ja millaisia hoivapalveluja tarjotaan milläkin resursseilla. Ostopalveluiden käyttö osana palvelutuotantoa ja hoitajapulan ratkaisua on vahvasti poliittinen kysymys, joka aiheuttaa ristiriitaisia näkemyksiä puolesta ja vastaan. Tutkimukset osoittavat, että konfliktien kehittäminen on yksi poliittisen uutisoinnin tärkeimmistä mekanismeista (Neuman ja muut, 1992).

5.3 Inhimillisten vaikutusten kehys

Inhimillisten vaikutusten kehyksen käyttö mediassa on tyypillistä silloin, kun halutaan määritellä jotakin kompleksista tapahtumaa tai ilmiötä (Zillmann & Brosius, 2000). Semetkon ja Valkeburgin (2000) mukaan inhimillisten vaikutusten kehys tuo ihmisen kasvot tai emotionaalisen kulman ilmiön, tapahtuman tai ongelman esittämiseen ja pyrkii personoimaan niitä. Tämä on tapa vangita ja säilyttää yleisön kiinnostus käsiteltävään asiaan. Inhimillisten vaikutusten kehyksessä oli eniten uutistekstejä (n=10). Niiden lisäksi oli mielipidekirjoituksia (n=6). Pääkirjoituksia ei ollut lainkaan. Artikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa, joissa vallitsevana kehyksenä on inhimillinen kehys, korostuu kaksi näkökulmaa: asiakasnäkökulma ja hoitajanäkökulma. Kaikki inhimillisen kehyksen omaavat kirjoitukset tarjoavat inhimillisen esimerkin siitä, miten hoitajapula kuvastuu palveluja käyttävien asiakkaiden tai heitä hoitavien hoitajien todellisuuksissa.

Inhimillisten vaikutusten kehyksessä kirjoituksista puolet käsittelee hoitajapulan vaikutuksia hoivatyöhön sekä vanhusten oikeutta laadukkaaseen hoivaan jatkuvasta resurssipulasta huolimatta (KA 2; TS 2; TS 4; HS 5; KA 6; HS 6; TS 8; HS 17). Keskustelu sisältää tunteita herättäviä kuvauksia vanhustenhuollon epäkohdista. Hoitajat ovat huolissaan, etteivät vanhukset puutteellisen henkilöstötilanteen vuoksi saa turvallista hoitoa tai empaattista kohtaamista, jonka he ansaitsisivat (KA 2, mielipide). Myös hoitotoimenpiteitä joudutaan priorisoinnin vuoksi siirtämään myöhemmäksi liian suuren työmäärän vuoksi (HS 5, uutinen). Haavoittuvassa asemassa olevat vanhushuolijoiden käyttäjät eivät useinkaan ole kykeneviä puolustamaan itseään (TS 8, mielipide), minkä vuoksi on merkittävää, että toimijat pitävät vanhusnäkökulmaa julkisessa keskustelussa aktiivisesti esillä. Hoitajien ammattiliiton edustaja toteaa osuvasti hoitajamitoituksen höllentämistä koskevassa mielipidekirjoituksessaan:

Vanhusten hoidosta on säästetty lukuisin eri tavoin ja moni ikääntynyt kokee olevansa taakka yhteiskunnalle. Nämä järjettömät ja epäinhimilliset päätökset vanhustenhoidossa täytyy saada loppumaan. Tässä ajassa on jotakin todella pahasti pielessä, kun ihmisen arvo määräytyy tuottavuuden mukaan. Ihmisarvo unohtuu irvokkaissa säästötoimissa. Jokaisen elämä päättyy aina, mutta sivistysvaltiossa se ei saa päättyä hoitamattomuuteen. (KA 6, mielipide)

Kirjoitukset sisältävät usein värikästä ja emotionaalista kielenkäyttöä liittyen epäkohtiin. Ne sisältävät usein arvostelua päätöksentekijöitä kohtaan. Kyseessä on isoja arvokysymyksiä, jotka voivat herättää myös lukijassa suuria tunteita. Asiakkaiden näkökulma hoitajapulan vaikutuksista tulee esille myös teksteissä, jotka käsittelevät pitkiä leikkausjonoja (KE 1, uutinen; HS 12, uutinen). Hoitajapulan takia on jouduttu sulkemaan leikkauseleja, ja pula hankaloittaa näin ollen myös jonojen purkua. Lisätöitä tehdään sairaaloissa, jotta hoitojonoja saataisiin purettua, mutta se ei yksin riitä ratkaisuksi (HS 12, uutinen). Asiakkaita on hakeutunut yksityiselle palvelutarjoajalle, koska odotusaika leikkaukseen on ollut epäinhimillisen pitkä. Asiakaskokemukset antavat eläviä esimerkkejä siitä, miten hoitajapulan vaikutukset esimerkiksi pitkiin hoitojonoineen näkyvät konkreettisesti ja dramaattisestikin asiakkaiden elämässä:

Elisalle tuli tunne, että naisten olisi paras joko ymmärtää olla sairastumatta, tai sitten säästää tai ottaa vakuutus. Haluaisin, että joku sanoisi tämän ääneen: Älkää olettako, että teidät hoidetaan. (HS 12, uutinen)

Hoitajan näkökulmista kertovissa kirjoituksissa tulee esille esimerkiksi hoitajamitoituksen laskun negatiiviset vaikutukset hoitajien jaksamiseen ja hoitotyön laatuun (KA 6, mielipide; TS 8, uutinen). Hoitajien ammattiliiton edustaja kuvaa kaunistelematta ja jopa karusti hoitajamitoituksen höllentämisen vaikutuksia vanhustyössä:

Ikääntyneet ovat aikaisempaa huonokuntoisempia ympärivuorokautisessa hoidossa, joten 0,55:n mitoituksella ei pystytä tarjoamaan muuta kuin säilytystä. Esimerkiksi asiakkaan voimavaraletäinen hoito voidaan unohtaa kokonaan. Vanhukset ollaan Suomessa jättämässä heitteille, kun koulutetun hoitohenkilöstön määrään ei haluta panostaa. (KA 6, mielipide)

Eräs hoitaja puolestaan pelkää hoitajamitoituksen laskun olevan omiaan pahentamaan hoitajapulaa:

Me menetämme ne tunnolliset, ahkerat hoitajat, jotka eivät voi toteuttaa hyvää, yksilöllistä hoivaa, vaan heidät pakotetaan tekemään vai välttämätön. Monen omatunto ei sitä kestä” (TS 8, uutinen)

Hoivatyön kuvauksissa korostuvat kiireinen työtahti, työn kuormittavuus, hoitajien riittämättömyyden tunne sekä jatkuva huoli siitä, etteivät vanhukset saa riittävää ja turvallista hoitoa. Hoitajat kertovat työn olevan lähinnä selviytymistä päivästä toiseen. Kuormitusta lisäävät myös työtehtävät, jotka eivät kuulu välittömään hoitotyöhön. Näitä ovat esimerkiksi erilaisten tietojärjestelmien käyttö ja hoitotoimenpiteiden kirjaaminen (AL 11, uutinen). Inhimillisten vaikutusten kehyksessä keskusteluissa hoitotyötä näyttäisi leimavan turhautunut ja epätoivoinen sävy.

Ympärivuorokautisten päivystystä tarjoavien terveyskeskusten ja keskussairaaloitten määrän vähentämisen vaikutuksia käsitellään inhimillisten vaikutusten kehyksen kirjoituksissa sekä asiakas että hoitajan näkökulmista. Artikkeleissa nousee esiin palvelujen ”karkaaminen” kauemmas asiakkaista, mikä aiheuttaa luonnollisesti epävarmuutta ja huolta heissä (TS 4, uutinen). Suurin syy palveluverkon karsimiseen on pääministeri

Orpon (HS 3, uutinen) mukaan henkilöstöpula. Karsimisella pyritään osaksi ratkaisemaan hoitajapulaa keskittämällä palveluja isompiin yksiköihin. Eräs hoitaja kuitenkin tuo tähän keskusteluun inhimillisen puolen:

Tämä on pienempi ja ketterämpi työpaikka kuin Turun Tyks. Pystyn itse vaikuttamaan työni sisältöön ja kehittämään asioita. Jos minun pitäisi siirtyä Turun päivystykseen, hakisin luultavasti muualta töitä. (TS 4, uutinen)

Tässä tulee hyvin ilmi hoitajapulan ratkaisuyritysten pirullisuus : kun ongelmaa yritetään ratkaista, se aiheuttaa todennäköisesti vaikutuksia systeemin toisessa osassa ja lisää ratkottavan ongelman haastavuutta entisestään (Vartiainen ja muut, 2013). Tämä on tyyppilistä pirullisissa ongelmissa. Palveluverkon karsimisella pyritään parantamaan työvoiman saatavuutta, mutta samalla vaikuttaa siltä, että sitä myös pahennetaan niin. Tämän on yksi osoitus siitä, että hoitajapulassa kyseessä on monitahoinen ja hankalasti ymmärrettävä ongelma. Mediakehyykset paljastavat tässä meille, että eri toimijat tarkastelevat ongelmaa ja mahdollista ratkaisua hyvin erilaisista kulmista. Mediakehysten analyysi voi auttaa meitä ymmärtämään, miten eri toimijat kuvaavat ongelmaa omista lähtökohdistaan käsin kuten Blomberg ja Stierkin (2015) toteavat.

HUS:in rekrytointikielto puhuttaa myös paljon inhimillisten vaikutusten kehysten teksteissä. Rekrytointikielto tarkoittaa sitä, että esimerkiksi eläkkeelle tai muusta syystä pois lähtevän hoitajan tilalle ei palkata uutta. Tehtävää yritetään paikata muilla keinoilla. Hoitajien ammattiliiton edustaja on pöyristynyt hoitajien kohtelusta:

On vain niin, että hoitajat ovat jo ihan piippuun ajettuja hoitajapulan takia. Nämä ammattilaiset eivät kestä enempää. (HS 14, uutinen)

Ammattiliiton edustaja varoittaa, että hoitajien uupumisen lisäksi hoitojonot kasvavat entisestään ja vaaratilanteilta ei voi vältyä (HS 14, uutinen). Hoitajat kuvastuvat ammattilaisten ryhmänä, joilta on viety mahdollisuus tehdä työtään korkeiden laatu- ja ammattieettisten vaatimusten mukaan, mikä aiheuttaa eettistä kuormittumista. Hoitajat kuvaavat terveydenhuollon tilaa kaaosmaiseksi, joka pahenee entisestään rekrytointikiellon

myötä (HS 12, uutinen). Hoitajia huolettaa, onko työvuorossa tarpeeksi osaavia kollegoita ja miten potilasturvallisuus toteutuu. Hoitajien näkökulmasta hoitajapula näyttäisi kehystyvän syväksi huoleksi omasta ja kollegoiden jaksamisesta ja asiakkaiden oikeudesta laadukkaaseen hoitoon.

Hoitajapulan todellisuudelle sairaalaympäristössä antaa kasvonsa myös eräs osastonhoitaja hoitotyön johtajan ominaisuudessa (HS 17, uutinen). Artikkelin on siinä mielessä poikkeuksellinen, että se käsittelee hoitajapulaa lähiesihenkilön näkökulmasta. Hoitajapula näyttäytyy kaaosmaisena siten, että työvuoroista puuttuu päivittäin jopa kymmenen hoitajaa, ja asiakkaita on ylipaikoilla. Tilanteen aiheuttamasta turhautumisesta hoitotyön kentällä kertonee hyvin artikkelin lausahdus: "Terveystenhoito ajaa nyt sataakuuttakymppiä päin rekkää". Järjestelmän toimivuuden kerrotaan myös perustuvan "pitkälti hoitajien joustamiseen". Nämä kuvaukset ovat omiaan vahvistamaan mielikuvaa sote-palvelujärjestelmän ahdingosta.

Toivoa luovia artikkeleita on aineistossa vain muutama. Yksi niistä käsittelee etäkotihoidon onnistumista etälaitteiden avulla (HS 5, uutinen). Etähoito voi olla yksi keino pitää myös ikääntyviä hoitajia alalla ja kenties houkutella eläköityneitä hoitajia takaisin työelämään. Se mahdollistaa kevyemmän hoitotyön tekemisen. Kyseisessä artikkelissa korostuu työtyytyväisyys ja onnistunut sijoittuminen työelämään ennen eläkkeelle siirtymistä. Eräs hoitaja korostaa työssäjaksamisen kannalta oman työn suunnittelua sekä positiivista asennetta (HS 8, uutinen). Tekstissä nostetaan esille tärkeä seikka: työpaikan hyvä yhteishenki. Hyvä yhteishenki voi houkutella keikkahoitajia töihin. Kyseinen artikkeli on aineistossa poikkeuksellinen, sillä se tuo selkeästi esille, mitä hoitajat voisivat itse tehdä jaksamisensa edistämiseksi. Hoitaja kuvataan artikkelissa toimijana, joka pystyy myös itse vaikuttamaan omaan työhönsä, eikä näyttäytyä vain järjestelmän ongelmien uhrina. Samanlaista kuvaa hoitajasta annetaan myös hoitajien kansainvälistä rekrytointia koskevassa artikkelissa (KE 1, uutinen). Kyseisessä artikkelissa kuvataan ilmeisen onnistunut rekrytointi ulkomailta Suomeen. Suomeen muuttanut hoitaja kuvaa monenlaisia onnistumisia suomen kielen oppimisen, hoitotyön opintojen ja työyhteisöön sopeutumisen

suhteen. Tässä keskustelussa ei tule ilmi Cubelon (2023) esiin tuomaa kielellistä rasismia, mikä on hänen mukaansa valitettavan yleistä Suomessa.

On huomionarvoista, että resurssipula ja kiire eivät aina näy asiakkaille. Eräästä keskustelussa (TS 2, mielipide) käy ilmi, että asiakkaan omainen on hyvin tyytyväinen saatuun hoitoon. Hoitaja- tai lääkäripula ei näkynyt palvelussa lainkaan. Lisäksi yksi sairaanhoitaja kysyy sanomalehden tekstiviestipalstalla (AL 14), onko hoitajapula ohitse, kun ei ole onnistunut lukuisista yrityksistä huolimatta löytämään muuta kuin osa-aikaista hoitajan työtä. Aiemmin esiintuotujen artikkeleiden ja mielipidekirjoitusten valossa tällainen kysymys saattaa tuntua erikoiselta. Se on kuitenkin erittäin hyvä kysymys. Helsingin sanomien (HS 17, uutinen) osastonhoitajille (n=607) teettämässä kyselyssä selviää nimittäin, että 17 % vastaajista on eri mieltä siitä, että ”terveydenhuolto on kriisissä, ja se vaarantaa potilaiden pääsyn hoitoon ja potilasturvallisuuden”. Artikkelin (HS 17, uutinen) mukaan ”ne vastaajat, joiden mielestä kriisiä ei ole, muistuttavat, että potilaita hoidetaan koko ajan ja hoidon laatu on hyvää”. Riippuen tulkintakehyksestä, hoitajapula voi näyttäytyä hyvin erilaisena. Tämä on yksi pirullisen ongelman piirteistä. Jos hoitajapula nähdään pirullisena ongelmana, sitä ei voida määritellä täydellisesti ja kaikkia tyydyttävästi. Riippuen näkökulmasta hoitajien työvoiman riittävyyden sanoa olevan kriisissä tai yhtä hyvin sen olemassaolo saatetaan kiistää jopa kokonaan.

5.4 Hoitajapula pirullisen ongelman kehityksessä

Mitä tässä luvussa käsitellyt kehykset voivat kertoa hoitajapulasta pirullisena ongelmana? Mediakehysanalyysin perusteella voidaan sanoa, että asiakkaat, ammattilaiset, organisaatioiden johto sekä poliittiset päättäjät alue- ja keskushallinnon tasolla tarkastelevat hoitajapulaa hyvin monista eri näkökulmista. Heillä on kilpailevia näkemyksiä esimerkiksi siitä, mikä aiheuttaa hoitajapulaa, minkälaisia ongelmia siitä seuraa ja mitkä ovat parhaita ratkaisuehdotuksia. Tämä on tyypillistä pirullisissa ongelmissa, että toimijat sosi-aali- ja terveyspalvelujärjestelmän eri tasoilla katsovat ongelmaa omista lähtökohdistaan,

vaihtelevilla institutionaalisilla rooleilla, tietotasoilla, odotuksilla ja henkilökohtaisilla eduilla ja arvoilla, mikä väistämättä johtaa ristiriitoihin (Head, 2022). Aineistosta käy ilmi, että kaikki edellä mainitut sidosryhmät osallistuvat keskusteluun konfliktikehyksessä sekä inhimillisten vaikutusten kehyksessä. Sen sijaan taloudellisten seurausten kehyksessä keskustelijoina ovat pääasiassa taloudellisista resursseista vastaavat tahot, kuten aluehallinnon sekä keskushallinnon edustajat. Tämän johtunee ainakin osaksi siitä, että kehys on kognitiivisesti haastavampi kuin kaksi muuta kehystä ja vaatii taloustieteellisten termien hallintaa (Neuman ja muut 1992).

Arvoerot ilmenevät muun muassa siten, että toimijat arvostelevat omasta poikkeavaa tulkintakehystä hoitajapulasta. Muun muassa ammattiliiton edustaja kritisoi kärkeästi taloudellista kehystä siitä, että ihmisarvo näyttää määräytyvän tuottavuuden mukaan (KA 6, mielipide). Hoitajamitoituksen laskemisessa ja muissa säästötoimissa ihmisarvo unohtuu hänen mukaansa. Pirullisissa ongelmissa onkin tyypillistä, että erilaisten intressien ja tavoitteiden vuoksi ei ole olemassa tilannetta, jossa voitaisiin todeta ratkaisun olevan täysin onnistunut kaikkien kannalta. Tämän arvoerojen moninaisuuden lisäksi hoitajapulaan liittyvässä julkisessa keskustelussa tulevat esiin lisäksi kompleksisuus ja epävarmuus, jotka ovat Headin (2008; 2022) mukaan kaksi muuta pirullisen ongelman tyypillistä piirrettä.

Sosiaali- ja terveysalan ja sen organisaatioiden keskeiset piirteet kuten julkinen rahoitus, yksilölliset palveluprosessit, henkilöstön vahva ammattiprofiili, ammattijohtaminen sekä vallan ja vastuun tarkka määrittely ovat omiaan aiheuttamaan monitulkintaisia ongelmia (Vartiainen, 2012). Sidosryhmät ovat keskinäisriippuvaisia ja keskenään vuorovaikutuksessa. Kompleksisuuden voidaan ymmärtää tarkoittavan tätä, yhteenkietoutuneisuutta (Vartiainen ja muut, 2013). Hoitajapulaan liittyvä tieto vaikuttaisi olevan pirstoutunut eri sidosryhmien välille. Tämä voi aiheuttaa sen, että hoitajapulaa yritetään kesyttää pilkkomalla se hallittavampiin osiin. Kesyttäminen mahdollistaa kuitenkin sen, että viranomaiset voivat rajoittaa sidosryhmien osallistumista keskusteluun ja voivat ryhtyä nopeisiin toimiin. Näissä tilanteissa on tavallista, että kilpailevat näkökulmat sivuutetaan (Daviter,

2017). Valtionhallinto muun muassa pyrkii palveluverkkouudistuksessaan ratkaisemaan hoitajapulaa lakkauttamalla perusterveydenhuollon yöpäivystyksiä, jotta hoitajat pienempien yksiköiden mukana siirtyisivät isompiin yksiköihin (HS 2, uutinen; KE 3, uutinen). Huoli hoitajien irtisanoutumisesta ja siirtymisestä silloin esimerkiksi yksityisen sektorin palvelukseen on aiheellinen (HS 1, mielipide; TS 4, uutinen). Näin hoitajapulaa saatetaan pahentaa ratkaisemisen sijaan. Tämä on tyypillistä pirullisissa ongelmissa: muutos systeemin yhdessä osassa saattaa aiheuttaa odottamattomia vaikutuksia toisessa osassa järjestelmää (Vartiainen ym., 2013). Yllätyksiltä ja tahattomilta seurauksilta ei voida välttyä - niiden vaikutuksia onkin Rittelin ja Webberin (1973) mukaan täysin mahdotonta ennakoida. Headin (2022) mukaan olisi parasta hyväksyä se, että pirullisten ongelmien kohdalla ratkaisut voivat olla vain riittävän hyviä, ei kattavia tai kestäviä (Head, 2022).

Pirullisissa ongelmissa mediaan kohdistuu tavallista suurempia odotuksia sen suhteen, pystyvätkö ne luomaan rakentavan keskustelun foorumia (Garnier ja muut, 2022; Norris, 2000). Kehysten monipuolisuus aineistossa osoittaa, että sanomalehdet antavat erilaisille tulkintakehyksille tilaa, mikä edesauttaa näin osaltaan lukijoita muodostamaan mielipiteitä ilmiöstä. Media muokkaa poliittista kiistaa hoitajapulasta: median roolia ei pidä väheksyä, sillä se miten media kehystää ongelman, vaikuttaa siihen, miten ihmiset ymmärtävät sen (Gitlin, 1980; Entman 1993).

6 Pohdinta ja päätelmät

Tässä pääluvussa esitellään tutkielman tulosten ja teorian pohjalta tämän tutkielman päätelmät ja annetaan jatkotutkimusaiheita. Lopuksi pohditaan vielä tutkielman luotettavuutta. Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli tarkastella hoitajapulaan liittyvää keskustelua sanomalehtien artikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa kolmen yleisen median tulkintakehyksen avulla. Lisäksi tavoitteena oli tutkia, miten kehykset voivat ilmentää hoitajapulaa pirullisena ongelmana. Tutkimuskysymyksiä käsitellään tämän luvun alaluvuissa 6.1 ja 6.2.

Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Miten hoitajapula kehystetään ongelmana sanomalehtien artikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa?
2. Mitä kehykset kertovat hoitajapulasta pirullisena ongelmana?

6.1 Mediakehykset hoitajapulasta käytävässä julkisessa keskustelussa

Ensimmäistä tutkimuskysymystä lähestyttiin niin, että kiinnitettiin huomiota toimijoiden tulkintoihin hoitajapulasta sekä kuvauksiin hoitajapulan ilmenemisestä toimijoiden erilaisissa todellisuuksissa. Tulkintakehykset toimivat ikkunoina toimijoiden tapaan määrittellä ja ymmärtää hoitajapulaa. On todettu, että mediakehykset ovat suurimmaksi osaksi tiedostamattomia mielen rakenteita, joiden avulla ihmiset jäsentävät ilmiöitä ja maailmaa (Gitlin, 1980). Näin ollen valikoimalla, painottamalla ja poissulkemalla sekä toimitajat että toimijat organisoivat diskurssia (Entman, 1993).

Aineistoa analysoimalla kävi ilmi, että kolme yleistä mediakehystä oli tunnistettavissa aineistosta: taloudellisten seurausten kehys, konfliktikehys ja inhimillisten vaikutusten

kehys. Nämä kolme kehystä on todettu olevan yleisimpiä mediakehyksiä, joiden tunnistamiseksi käytettiin aiemmassa tutkimuskirjallisuudessaakin käytettyä tunnistustyökalua (Semetko & Valkenburg, 2000). Käytännössä tunnistaminen ei ollut aivan yksioikoista, sillä tekstit sisälsivät usein piirteitä useammasta kuin yhdestä kehyksestä. Tämä vahvisti osaltaan oletusta hoitajapulasta pirullisena ongelmana. Gitlin (1980) kehottaa kriittisyyteen mediakehysten tulkinnassa. Hän mukaansa on aiheellista pohtia, miksi käytetään juuri tiettyä kehystä jossakin tekstissä, eikä jotakin toista. Tähän pyrittiin tutkielmassa kiinnittämään erityistä huomiota kehysten tunnistuskysymysten avulla.

Hoitajapulan *taloudellisten vaikutusten kehys* ilmeni aineistossa siten, että se liitettiin usein laajempiin kokonaisuuksiin. Hoitajapula todettiin perusteluksi esimerkiksi palveluverkon karsimiseen. Artikkelit ja mielipidekirjoitukset sisälsivät viittauksia euromääräisiin säästöihin, joihin voidaan päästä esimerkiksi hoitotakuun höllentämisellä ja hoitajamitoituksen laskemisella. Kaikissa artikkeleissa ei kuitenkaan mainittu kustannusten määrää, mutta jos se muutoin liittyi taloudellisten vaikutusten arviointiin, sen todettiin kuuluvan tähän kehykseen. Tässä kehyksessä suurin osa teksteistä oli uutisartikkeleita, mikä on yhdenmukainen Neumanin ja muiden (1992) huomion kanssa siitä, että ilmiöiden kehystäminen taloudellisten seurausten perusteella on tyyppillistä uutisisällöissä. Se viestii heidän mukaansa korkeasta uutisarvosta.

Konfliktikehys puolestaan nosti esiin toimijoiden välisiä ristiriitoja ja erimielisyyksiä. Useimmiten konfliktit olivat aineistossa asiakkaan tai hoitajan sekä ”päättäjien” välillä. Päättäjiä olivat organisaatioiden johto, aluehallinnon tai keskushallinnon päättäjät, edellisten yhdistelmä tai joidenkin edellisten yhdistelmä. Toisen ryhmän syyttäminen tuli esille esimerkiksi ikäihmisten vuodeosaston lakkauttamisen yhteydessä. Teksteissä oli tuotu esille konfliktin molempien osapuolten näkökulmia. Hoitajien turhautuneet ja tunnepitoiset puheenvuorot saattavat heijastella usein järjestelmätason ongelmia. Voisiko konfliktikehystä laajentaa hoitajapulasta käytävässä mediakeskustelussa käsittämään useampia eri näkökulmia, jotta kiistan systeemisyyks avautuisi vielä enemmän lukijalle?

Onko tämä kenties osoitus siitä, että keskustelu kompleksisesta kysymyksestä on voinut supistua liian yksinkertaiseksi konfliktiksi toimijoiden välillä (Patterson, 1993)?

Inhimillisten vaikutusten kehys ilmeni ihmiskasvojen tarjoamisena hoitajapulasta. Tyypillisimpiä tekstejä olivat asiakkaiden ja hoitajien kuvaukset siitä, miten hoitajapula näkyy hoitotyön arjessa. Bennettin (1994) mukaan inhimillisten vaikutusten kehyksen käyttö on yksi mediamarkkinoinnin kilpailukeinoista, joilla pyritään vangitsemaan yleisön mielenkiinto esittämällä inhimillisiä tarinoita. Tähän kehykseen kuuluvat tekstit olivatkin usein tunnepitoisia kuvauksia epäkohdista, joihin varmasti monet lukijat voivat samastua. Inhimilliset kuvaukset koskivat hoitajapulan vaikutuksia erityisesti ikäihmisten hoivaan ja oikeuteen saada laadukasta hoitoa. Kehys valottaa sitä, miten pitkien hoitojonojen ja hoitajamitoituksen laskemisen vaikutukset ilmenevät asiakkaiden yksityiselämässä sekä hoitotyön arjessa. Inhimillisten vaikutusten kehys inhimillistää hoitajapulasta käytävää, usein taloudellisia näkökulmia sisältävää keskustelua.

6.2 Kehykset hoitajapulan pirullisuuden ilmentäjinä

Toista tutkimuskysymystä lähestyttiin pirullisen ongelman teoreettisesta viitekehyksestä käsin. Pohdinnan keskiössä oli, miten valitut mediakehykset ilmentävät hoitajapulaa pirullisena ongelmana. Hoitajapulan ongelman pirullisuuden piirteiden arviointi tässä tutkielmassa perustuu Headin (2008; 2022) määrittelemiin pirullisen ongelman piirteisiin: arvoerojen monimuotoisuus, kompleksisuus ja epävarmuus. Toimijoiden arvoerot ilmenivät esimerkiksi keskusteluissa hoitajamitoituksen höllentämisestä ja palvelujen keskitämisspaineista. Tässä ovat usein vastakkaisina taloudellisten seurausten kehys sekä inhimillisten vaikutusten kehys. Tämä ilmentää sitä, että toimijat tarkastelevat hoitajapulaa eri tasoilla ja omista lähtökohdistaan, mikä johtaa väistämättä ristiriitoihin. Jokaisessa kehyksessä korostetaan eri puolia ongelmasta ja jätetään huomioimatta toisia (Gitlin 1980; Entman 1992).

Sosiaali- ja terveydenhuolto voidaan nähdä kompleksisena kokonaisuutena, jossa suurin osa toiminnasta sijoittuu pirullisten ongelmien alueelle (Vartiainen, 2012). Vartiaisen (2012) mukaan julkinen rahoitus, yksilölliset palveluprosessit, vahvat ammattiprofiilit sekä hyvinvointiorganisaatioiden hierarkkiset rakenteet näyttävät lisäävän ongelmien kompleksisuutta. Eri kehukset keskusteluissa hoitajapulasta kertoo ilmiön monista eri näkökulmista ja näin ollen myös hoitajapulan pirullisuudesta.

Tiedon pirstoutuminen eri sidosryhmien välille voi aiheuttaa sen, että hoitajapulaa yritetään kesyttää pilkkomalla se pienempiin osiin. Ongelman ”kesyttäminen” onkin yksi yleisimmistä pirullisen ongelman hallintastrategioista (Daviter, 2017). Hyvä kysymys lieenee se, onko hoitaja pulaymmärretty pirulliseksi ongelmaksi. Epäonnistuminen pirullisen ongelman ratkaisussa voi Headin (2008) mukaan johtua siitä, että ongelmaa ei yksinkertaisesti ole tunnistettu pirulliseksi. Tästä on esimerkkinä aineistossa palveluverkkouudistus, jolla pyritään ratkaisemaan hoitajapulaa. Keskusteluissa tulee esille kuitenkin, että ongelma saattaa päinvastoin pahentua, sillä takeita hoitajien siirtymisestä isompiin yksiköihin ei ole. Eritasoiset ja -tyyppiset ongelmat vaativatkin erilaisia hallintastrategioita (King, 1993). Luvan kanssa kaaoksen reunalla toimiminen saattaisi ruokkia hoitajapulan kanssa selviämiseen. Olisi hyväksyttävä se, että pirullisten ongelmien kohdalla ratkaisut voivat olla vain riittävän hyviä, ei kattavia tai kestäviä (Head, 2022).

Erilaisten kehysten olemassaolo hoitajapulasta käydyssä keskustelussa osoittaa, että sanomalehdet antavat erilaisille tulkintakehyksille tilaa julkisessa keskustelussa. Näin lukijoille tarjoutuu mahdollisuus tarkastella, mitä erilaiset näkökulmat ilmiöön pitävät sisällään. Median rooli julkisen keskustelun foorumina on merkittävä (Garnier ja muut, 2022; Norris, 2000); se muokkaa omilla kehysvalinnoillaan hoitajapulasta ja sen ratkaisuvaihtoehtoista käytävää poliittista kiistaa ja vaikuttaa siihen, miten ihmiset ymmärtävät sen.

6.3 Jatkotutkimusaiheet

Mediakehysten analyysillä voidaan lisätä ymmärrystä hoitajapulasta pirullisena ongelmana julkisessa keskustelussa. Tässä tutkielmassa keskityttiin verbaalisiin viesteihin, ja visuaaliset tulkinnat jätettiin kokonaan tarkastelun ulkopuolelle. Kuvien ja videoiden merkitys viestinvälittäjänä on kuitenkin korostunut erityisesti uutisten tuotannon ja jakelun digitalisoitumisen myötä (Schaufele & Iyengar, 2014). Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisikin tutkia, miten tekstimuotoiset ja visuaaliset viestit muodostavat yhdessä mediakehyksiä. Kehysanalyysia hoitajapulasta pirullisena ongelmana voisi laajentaa koskemaan myös sosiaalisen median alustoja. Millä tavoin esimerkiksi poliitikot tai muut toimijat kehystävät hoitajapulan ongelmaa viestipalvelu X:ssä?

Tässä tutkielmassa keskityttiin kolmeen mediakehykseen. Aineistossa oli viitteitä myös Semetkon ja Valkenburgin (2000) mainitsemasta vastuukehyksestä. Hoitajapulan ongelmasta käytiin aineistossa vastuukeskustelua, mutta vastuukehys ei kuitenkaan ollut hallitseva, minkä vuoksi se jätettiin tarkastelun ulkopuolelle. Olisi mielenkiintoista tutkia ilmeneekö vastuukehys esimerkiksi sosiaalisen median keskusteluissa.

6.4 Tutkielman luotettavuus

Tässä pro gradu -tutkielmassa oli useita vahvuuksia, heikkouksia ja rajoitteita. Tutkielman teoreettinen viitekehys oli laaja koskien sekä kehystämistä että pirullisia ongelmia. Pääpaino teoriaosassa oli kehystämisen teoria, jota pirullisten ongelmien teoria täydensi. Tämä tarjosi mahdollisuuden ilmiön syvällisempään ymmärtämiseen. Tutkielman tarkastelu rajattiin koskemaan viiden sanomalehden julkaisemia artikkeleita ja mielipidekirjoituksia. Onnistuneen tiedonhaun avulla saatiin kattava aineisto, josta pystyttiin tunnistamaan yleisimpiä mediakehyksiä.

Tekstien ryhmittely kehysten mukaan ei ollut aivan ongelmaton, sillä jotkut tekstit sisälsivät useampia kehyksiä. Tällöin kehysvalinta tehtiin vallitsevan kehyksen mukaan. Tätä valintaa teki vain yksi henkilö, mikä on selkeä rajoite tutkimuksen kannalta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan subjektiivisuus nouseekin usein rajoitteeksi, sillä tutkijan omat oletukset ja tutkimuksen aikana tehdyt toimenpiteet voivat vaikuttaa tutkimustuloksiin (Aaltio & Puusa, 2020). Tulosten objektiivisuutta ja täten luotettavuutta olisi näin ollen parantanut, jos kehysanalyysiin olisi osallistunut vähintään toinen tutkija. On ymmärrettävää, että toinen tutkija ei välttämättä saa samoja tuloksia kuin mitä tässä tutkielmassa on saatu. Käytetty metodi, tiedonhaku, analyysi ja tulokset on siksi pyritty raportoimaan mahdollisimman tarkasti.

Kehysanalyysistä ei ole esimerkkejä hoitajapulaan liittyvän mediakeskustelun jäsentäjänä. Esimerkkejä löytyi tutkimuskirjallisuudesta kuitenkin muista pirullisista ongelmista (kts. Garnier ja muut, 2022). Kehysanalyysi teoriana osoittautui haasteelliseksi. Käänteentekevää oli kehysten tunnistamiseen käytettävien sopivien työkalujen löytäminen. Ne konkretisoivat kehysteoriaa ja auttoivat kehysteorian soveltamista omaan tutkimustyöhön.

Kehysteoria ja pirullisen ongelman teoreettinen viitekehys mahdollistivat kurkistamisen hoitajapulan ilmiöön toimijoiden erilaisten tulkintakehysten tai ikkunoiden läpi. Tutkimalla näitä ikkunoita voidaan saada lisää ymmärrystä siitä, miten toimijat tarkastelevat, yrittävät ratkaista ja millaisia merkityksiä he antavat monitulkintaisille pirullisille ongelmille. Mediakehyksiä tarkastelemalla päästään yhä syvemmälle pirullisten ongelmien problematiikkaan julkisessa keskustelussa.

Lähteet

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa, P. Juuti, & I. Aaltio (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 169–170). Gaudeamus.
- Aiken, L. H., Sloane, D. M., Bruyneel, L., Van den Heede, K., Griffiths, P., Busse, R., Diomidous, M., Kinnunen, J., Kózka, M., Lesaffre, E., McHugh, M. D., Moreno-Casbas, M. T., Rafferty, A. M., Schwendimann, R., Scott, P. A., Tishelman, C., van Achterberg, T., & Sermeus, W. (2014). Nurse staffing and education and hospital mortality in nine European countries: A retrospective observational study. *Lancet*, 383(9931), 1824–1830. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)62631-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)62631-8)
- Alford, J., & Head, B. W. (2017). Wicked and less wicked problems: A typology and a contingency framework. *Policy and Society*, 36, 397–413. <https://doi.org/10.1080/14494035.2017.1361634>
- Aluttis, C., Bishaw, T., & Frank, M. W. (2014). The workforce for health in a globalized context - global shortages and international migration. *Global health action*, 7(1), 1–7. <https://doi.org/10.3402/gha.v7.23611>
- Ansell, C., & Geyer, R. (2017). 'Pragmatic complexity' a new foundation for moving beyond 'evidence-based policy making'? *Policy studies*, 38(2), 149–167. <https://doi.org/10.1080/01442872.2016.1219033>
- Bache, I., Reardon, L., & Anand, P. (2016). Wellbeing as a Wicked Problem: Navigating the Arguments for the Role of Government. *Journal of happiness studies*, 17(3), 893–912. <https://doi.org/10.1007/s10902-015-9623-y>
- Bartholomé, G., Lecheler, S., & De Vreese, C. (2015). Manufacturing Conflict? How Journalists Intervene in the Conflict Frame Building Process. *The international journal of press/politics*, 20(4), 438–457. <https://doi.org/10.1177/1940161215595514>
- Bartlett, F.C. (1932). *Remembering: A study in experimental and social psychology*. Cambridge university press.

- Bateson, G. (1955). A theory of play and fantasy; a report on theoretical aspects of the project of study of the role of the paradoxes of abstraction in communication. *Psychiatric research reports*, 2, 39–51.
- Bell, S. (2004). “‘Appropriate’ Policy Knowledge, and Institutional and Governance Implications.” *Australian Journal of Public Administration* 63, 22–28. doi:10.1111/j.1467-8500.2004.00356.x
- Belmonte, A., & Porto, M. (2020). Multimodal framing devices in European online news. *Language & communication*, 71, 55–71. <https://doi.org/10.1016/j.langcom.2019.12.001>
- Bennett, W. L. (1995). *News: The politics of illusion*. The University of Chicago Press.
- Bell, L.M. (2013) The ageing of the nursing workforce: what lies ahead and what we can do. *International Nursing Review*, 60, 277–278. <https://doi.org/10.1111/inr.12049>
- Benford, R. D. & Snow, D. A. (2000). Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, 11–39. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.611>
- Bennett W. L., Pfetsch, B. (2018). Rethinking political communication in a time of disrupted public spheres. *Journal of Communication*, 68, 243–253. <https://doi.org/10.1093/joc/jqx017>
- Blomberg H. & Stier J. (2016) Metaphorical expressions used in Swedish news media narratives to portray the shortage of nurses and their working conditions. *Journal of Advanced Nursing*, 72(2), 382–395. doi: 10.1111/jan.12839
- Bond, C., & Jackson, D. (2024). Revisiting the Nursing Academic Workforce Shortage: Where to From Here? *Journal of advanced nursing*. <https://doi.org/10.1111/jan.16499>
- Boniol, M., Kunjumen T., Nair, T. S, Siyam, A., Campbell, J. & Diallo, K. (2022). The global health workforce stock and distribution in 2020 and 2030: a threat to equity and ‘universal’ health coverage? *BMJ Global Health*, 7. <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2022-009316>

- Buchan J. (2002). Global nursing shortages. *BMJ*, 30, 751–2.
doi: <https://doi.org/10.1136/bmj.324.7340.751>
- Buchan, J., & Aiken, L. (2008). Solving nursing shortages: a common priority. *Journal of clinical nursing*, 17(24), 3262–3268. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2008.02636.x>
- Buchan, J., & Catton, H. (2020). COVID-19 and the International Supply of Nurses. Report for the International Council of Nurses. Noudettu 17.4.2021 osoitteesta https://www.icn.ch/system/files/documents/2020-07/COVID19_international-supplyofnurses_Report_FINAL.pdf
- Buerhaus, P. I., Staiger, D. O., & Auerbach, D. I. (2003). Is the current shortage of hospital nurses ending? *Health Affairs*, 22(6), 191–198.
<https://doi.org/10.1377/hlthaff.22.6.191>
- Cohen, M. S., & Zaidi, M. A. (2002). Global Skill Shortages. Edward Elgar Publishing Inc.
<https://doi.org/10.4337/9781843765394>
- Cole F.L. (1988). Content analysis: process and application. *Clinical Nurse Specialist* 2(1), 53–57. Spring.
- Conklin, J. (2005). Dialogue mapping: Building shared understanding of wicked problems. Wiley.
- Cornelissen J. P., Werner M. D. (2014). Putting framing in perspective: A review of framing and frame analysis across the management and organizational literature. *Academy of Management Annals*, 8(1), 181–235.
<https://doi.org/10.5465/19416520.2014.875669>
- Crisp, N., & Chen, L. (2014). Global supply of health professionals. *The New England journal of medicine*, 370(10), 950–957. <https://doi.org/10.1056/NEJMra1111610>
- Cubelo, F. (2023). Linguistic racism towards internationally educated nurses in Finland: Critical reflective analysis. *Public Health Nursing*, 40, 813–816. <https://doi-org.proxy.uwasa.fi/10.1111/phn.13233>
- D'Angelo, P. (2017). Framing: media frames. *The international encyclopedia of media effects*, 2, 634–644. DOI: 10.1002/9781118783764.wbieme0048

- D'Angelo, P. (2018). Doing News Framing Analysis II: Empirical and Theoretical Perspectives. <https://doi.org/10.4324/9781315642239>
- Davis, M. S. 1975. Review of 'Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience.' *Contemporary Sociology* 4(6): 509–603.
- Daviter, F. (2017). Coping, taming or solving: Alternative approaches to the governance of wicked problems. *Policy studies*, 38(6), 571–588. <https://doi.org/10.1080/01442872.2017.1384543>
- De Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information design journal + document design*, 13(1), 51–62. <https://doi.org/10.1075/idjdd.13.1.06vre>
- De Vreese, C H.; Jochen, Peter & Semetko H. A. (2001). Framing politics at the launch of the Euro: A cross-national comparative study of frames in the News. *Political Communication*, 18(2), 107–122. <https://doi.org/10.1080/105846001750322934>
- Dewulf, A., Gray, B., Putnam, L., Lewicki, R., Aarts, N., Bouwen, R., & van Woerkum, C. (2009). Disentangling approaches to framing in conflict and negotiation research: A meta-paradigmatic perspective. *Human relations*, 62(2), 155–193. <https://doi.org/10.1177/0018726708100356>
- DiMaggio, P., Nag, M., & Blei, D. (2013). Exploiting affinities between topic modeling and the sociological perspective on culture: Application to newspaper coverage of U.S. government arts funding. *Poetics*, 41(6), 570–606. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2013.08.004>
- Drennan, V. M., and Ross, F. (2019). Global nurse shortages—the facts, the impact and action for change. *British Medical Bulletin*, 130(1), 25–37. <https://doi.org/10.1093/bmb/ldz014>
- Dudley, G. (1999). British steel and government since privatization: policy 'Framing' and the transformation of policy networks. *Public Administration*, 77(1), 51–71. <https://doi.org/10.1111/1467-9299.00143>
- Dunn, W. N. (1991.) "Assessing the Impact of Policy Analysis: The Functions of Usable Ignorance." *Knowledge, Technology and Policy*, 4, 36–55. doi: 10.1007/BF02692780

- Durant, R. F., & Legge, J. S. (2006). "Wicked Problems," Public Policy, and Administrative Theory: Lessons From the GM Food Regulatory Arena. *Administration & society*, 38(3), 309–334. <https://doi.org/10.1177/0095399706289713>
- Durnová, A. P., & Hejzlarová, E. M. (2023). Navigating the role of emotions in expertise: Public framing of expertise in the Czech public controversy on birth care. *Policy sciences*, 56(3), 549–571. <https://doi.org/10.1007/s11077-022-09471-5>
- Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A., & Kääriäinen, M. (2022). Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede*, 34(4), 215–225.
- Elo S. & Kyngäs H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62(1), 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Elo S., Kääriäinen M., Kanste O., Pölkki T., Utriainen K., Kyngäs H. (2014). Qualitative content analysis: a focus on trustworthiness. *SAGE open*, 4(1), 1–10. <https://doi.org/10.1177/2158244014522633>
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of communication*, 43(4), 51–58. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>
- Eskola, J., & Suoranta, J. (2000). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.
- Feldstein, P. (1999). *Health Care Economics*. Wiley.
- Gamson, W. A. (1975). Review of 'Frame Analysis' by Erving Goffman. *Contemporary Sociology*, 4, 603–07.
- Gamson, W. A., Croteau, D., Hoynes, W., & Sasson, T. (1992). Media images and the social construction of reality. *Annual review of sociology*, 18(1), 373–393. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.18.080192.002105>
- Garnier, M., Tamás, P. A., van Wessel, M., & van Bommel, S. (2022). Something wicked this way comes: How well did UK newspapers support the public debate of Avian Influenza as a wicked problem? *Journalism*, 23(9), 2012–2035. <https://doi.org/10.1177/1464884920977781>
- Gill, J. & Baker, C. (2019) The power of mass media and Feminism in the evolution of nursing's image: a critical review of the literature and implications for nursing

- practice. *The Journal of Medical Humanities*, 42, 371–386.
<https://doi.org/10.1007/s10912-019-09578-6>
- Gell-Mann, M. (1995/96). Let's call it Plectics. *Complexity Journal* 1(5).
<https://doi.org/10.1002/cplx.6130010502>
- Gitlin, T. (1980). *The Whole World is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left*. Berkeley: University of California Press.
- Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Harvard University Press.
- Goodin, H. J. (2003). The nursing shortage in the United States of America: An integrative review of the literature. *Journal of Advanced Nursing*, 43(4), 335–350.
https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2003.02722_1.x
- Graber, D. (1993). *Mass media and American politics*. CQ Press.
- Graneheim, U. H., Lindgren, B., & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse education today*, 56, 29–34.
<https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>
- Grant, W. (2009). Intractable Policy Failure: The Case of Bovine TB and Badgers. *The British Journal of Politics and International Relations*, 11(4), 557–573.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-856X.2009.00387.x>
- Gronemeyer, M., del Pino, M., & Porath, W. (2020). The Use of Generic Frames in Elite Press: Between Conflict, Neutrality, and an Empowered Journalist. *Journalism practice*, 14(8), 954–970. <https://doi.org/10.1080/17512786.2019.1665473>
- Grönfors, M., & Vilkkä, H. (2011). *Laadullisen tutkimuksen kenttätyömenetelmät*. SoFia-Sociologi-Filosofiapu Vilkkä. Noudettu 20.8.2024 osoitteesta https://vilkka.fi/books/Laadullisen_tutkimuksen.pdf
- Guenther, L., Gaertner, M., & Zeitz, J. (2021). Framing as a Concept for Health Communication: A Systematic Review. *Health communication*, 36(7), 891–899.
<https://doi.org/10.1080/10410236.2020.1723048>
- Hameleers, M. & Boukes, M. (2021) The Effect of Gain-versus-Loss Framing of Economic and Health Prospects of Different COVID-19 Interventions: An Experiment

- Integrating Equivalence and Emphasis Framing. *International Journal of Public Opinion Research*, 33(4), 927–945, <https://doi.org/10.1093/ijpor/edab027>
- Hamshire C, J. K., Forsyth, R., Langan A. M., Harris W. E. (2019) The wicked problem of healthcare student attrition. *Nurs Inq.* 26(3). doi: 10.1111/nin.12294.
- Hartikainen, M. (2022). Pirullista vetovoimaa: Terveysthuoltoalan vetovoimaisuus pirullisena ongelmana [pro gradu, Vaasan yliopisto]. Osuva <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022081755715>
- HE 241/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi. Noudettu 1.9.2024 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200241>
- Head, B. W. (2008). Wicked problems in public policy. *Public Policy*, 3(2), 101–118.
- Head, B. W. (2019): Forty years of wicked problems literature: forging closer links to policy studies. *Policy and Society*, 38, (2), 180–197. <https://doi.org/10.1080/14494035.2018.1488797>
- Head. (2022). *Wicked Problems in Public Policy*. Springer International Publishing. Noudettu 2.6.2024 osoitteesta <https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/79384>
- Head, B. W., & Alford, J. (2015). Wicked Problems: Implications for Public Policy and Management. *Administration & Society*, 47(6), 711-739. <https://doi.org.proxy.uwasa.fi/10.1177/0095399713481601>
- Heifetz, R. A. (1994). *Leadership without easy answers*. Harvard University Press.
- Herkman, J. (2015). Pelkkää retoriikkaa? Populismien kehukset Helsingin Sanomissa ja Ilta-Sanomissa vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä. *Media & viestintä*, 38(2). <https://doi.org/10.23983/mv.62098>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. & Sinivuori, E. (2010). *Tutki ja kirjoita* (15–16. painos). Tammi.

- Hisschemöller, M., & Hoppe, R. (1995). Coping with intractable controversies: The case for problem structuring in policy design and analysis. *Knowledge and Policy*, 4, 40–60.
- Holloway I. & Wheeler S. (2010). *Qualitative research in nursing and healthcare*. Wiley.
- Hussain, A., Rivers, P. A., Glover, S. H., & Fottler, M. D. (2012). Strategies for dealing with future shortages in the nursing workforce: A review. *Health services management research*, 25(1), 41. <https://doi.org/10.1258/hsmr.2011.011015>
- ICN 2003. International Council of Nurses. Global issues in the supply and demand of nurses. SEW News January-March. Noudettu 17.5.2024 osoitteesta <http://www.icn.ch/sewjan-march03.htm>
- Iyengar, S. (1991). *Is anyone responsible. How television frames political issues?* University of Chicago Press.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa, P. Juuti & I. Aaltio (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 167). Gaudeamus.
- Kalisch, P.A. & Kalisch, B.J. (1986). A comparative analysis of nurse and physician characters in the entertainment media. *Journal of Advanced Nursing*, 11(2), 179–195. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.1986.tb01236.x>
- Karvonen, E. J. (2000). Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus*, 23(2), 78–84. Noudettu 25.5.2024 osoitteesta <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61529>
- Keva (2023). Kuntasektorin työvoimaennuste 2023. Haettu 4.4.2024 osoitteesta <https://www.keva.fi/contentassets/de5752333bfb4e0a8194a8797ed24935/analyysi-kuntien-tyovoimatarpeista-2023.pdf>
- Kielitoimiston sanakirja 2024a. Etsitty termi: kehys. Noudettu 30.6.2024 osoitteesta <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/kehys?searchMode=all>
- Kielitoimiston sanakirja 2024b. Etsitty termi: pula. Noudettu 30.6.2024 osoitteesta <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/pula?searchMode=all>

- Kiippa, M. (2023). Hoitajapulan pirullisuus päivityksissä: Tulkitseva käsiteanalyysi [pro gradu, Vaasan yliopisto]. Osuva <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231020140813>
- Kotamäki-Viinikka, S. (2012). Pirullinen hoitajapula [pro gradu, Vaasan yliopisto]. Osuva <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/2054>
- King, J. B. (1993). Learning to solve the right problems: The case of nuclear power in America. *Journal of Business Ethics*, 12(2), 105–116. <https://doi.org/10.1007/BF0087193>.
- KMT 2023a. Lukemisen digitalisoituminen vakiintuu ja toimitetusta sisällöstä ollaan edelleen valmiita maksamaan. Media Audit Finland. Julkaisu 21.9.2023. Noudettu 23.6.2024 osoitteesta <https://mediaauditfinland.fi/2023/09/21/lukemisen-digitalisoituminen-vakiintuu-ja-toimitetusta-sisallosta-olla-an-edelleen-valmiita-maksamaan/>
- KMT 2023b. KMT 2023 Lehtien lukijamäärät. Noudettu 23.6.2024 osoitteesta <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2023/09/KMT-2023-lukijamäärät.pdf>
- Lindgren, B., Lundman, B., & Graneheim, U. H. (2020). Abstraction and interpretation during the qualitative content analysis process. *International journal of nursing studies*, 108, 103632. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2020.103632>
- Lönngren, J., & van Poeck, K. (2021). Wicked problems: A mapping review of the literature. *International journal of sustainable development and world ecology*, 28(6), 481–502. <https://doi.org/10.1080/13504509.2020.1859415>
- Ma, J., Wang, Y., Joshi, S., Wang, H., Young, C., Pervez, A., Washburn, S. (2024). Using immersive virtual reality technology to enhance nursing education: A comparative pilot study to understand efficacy and effectiveness. *Applied ergonomics*, 115. <https://doi.org/10.1016/j.apergo.2023.104159>
- Marć, M., Bartosiewicz, A., Burzyńska, J., Chmiel, Z., & Januszewicz, P. (2019). A nursing shortage – a prospect of global and local policies. *International nursing review*, 66(1), 9–16. <https://doi.org/10.1111/inr.12473>

- May, P., Jochim, A., & Pump, B. (2013). Political limits to the processing of policy problems. *Politics and Governance*, 1, 104–116. <https://doi.org/10.12924/pag2013.01020104>
- McCallum, K. & Waller, L. (2013). The intervention of media power in Indigenous policymaking. *Media International Australia*, 149, 139–149. <https://doi.org/10.1177/1329878X1314900115>
- McCann, L. (2013). Reforming public services after the crash: the roles of framing and hoping. *Public Admin*, 91, 5-16. <https://doi-org.proxy.uwasa.fi/10.1111/padm.12016>
- Medaglia, R., & Zheng, L. (2017). Mapping government social media research and moving it forward: A framework and a research agenda. *Government information quarterly*, 34(3), 496–510. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2017.06.001>
- Minsky, M. (1975). A framework for representing knowledge. *The psychology of computer vision.*, 211–77. Noudettu 20.5.2024 osoitteesta <https://courses.media.mit.edu/2004spring/mas966/Minsky%201974%20Framework%20for%20knowledge.pdf>
- Mulholland, J., Anionwu, E. N., Atkins, R., Tappern, M., & Franks, P. J. (2008). Diversity, attrition and transition into nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 64(1), 49–59. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2008.04758.x>
- Neuman, W. R., Just, M. R., & Crigler, A. N. (1992). *Common knowledge*. University of Chicago Press.
- Newman, J., & Head, B. W. (2017). Wicked tendencies in policy problems: Rethinking the distinction between social and technical problems. *Policy and Society*, 36, 414–429. <https://doi.org/10.1080/14494035.2017.1361635>
- Noordegraaf, M., Douglas, S., Geuijen, K., & Van Der Steen, M. (2019). Weaknesses of wickedness: A critical perspective on wickedness theory. *Policy & society*, 38(2), 278–297. <https://doi.org/10.1080/14494035.2019.1617970>
- Norris, P. (2000). *A Virtuous Circle: Political Communications in Postindustrial Societies*. Cambridge University Press.

- Oulton, J.A. (2006). The global nursing shortage: An overview of issues and actions. *Policy, Politics & Nursing Practice*, 7, 34–39. doi:10.1177/1527154406293968
- Pan, Z., & Kosicki, G. M. (1993). Framing analysis: An approach to news discourse. *Political communication*, 10(1), 55–75. <https://doi.org/10.1080/10584609.1993.9962963>
- Patterson, T. E. (1994). *Out of order*. Vintage.
- Post, J. (2022). Hyvinvointialueet tarvitsevat myös hallinnollisia innovaatioita. *Hallinnon Tutkimus*, 41(4), 359–364. DOI: <https://doi.org/10.37450/ht.121273>
- Preziosi, P., & Kovner, C. (2023). Migrating Nurses: More Than Addressing the U.S. Nurse Shortage. *Policy, politics & nursing practice*, 24(3), 155–156. <https://doi.org/10.1177/15271544231183857>
- Putnam, L. L. & Shoemaker, M. (2007). Changes in Conflict Framing in the News Coverage of an Environmental Conflict. *Journal of Dispute Resolution*, 1, 167–175.
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa, P. Juuti, & I. Aaltio (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 141–152). Gaudeamus.
- Raisio, H., Jalonen, H. & Uusikylä, P. (2018). Kesy, sotkuinen vai pirullinen ongelma? Tiedon käyttö yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Sitran selvityksiä 139. Noudettu 11.5.2024 osoitteesta <https://www.sitra.fi/julkaisut/kesy-sotkuinen-vai-pirullinen-ongelma/>
- Rein M. & Schön D. A. (1991). Frame-reflective policy discourse. Teoksessa P. Wagner, C. H. Weiss, B. Wittrock & H. Wollman (toim.), *Social sciences, modern states, national experiences and theoretical crossroads* (s. 262–289). Noudettu 22.5.2024 osoitteesta <https://www.cambridge.org/core/books/abs/social-sciences-and-modern-states/framereflective-policy-discourse/8791C8D166E38BF728FDD2AA0B50FC2C>
- Rein M. & Schön D. A. (1996). Frame-critical policy analysis and frame-reflective policy practice. *Knowledge and Policy*, 9, 85–104.
- Rens, V., Boomgaarden, H. & Boumans, J. (2011). Changes in Political News Coverage: Personalization, Conflict and Negativity in British and Dutch Newspapers.

- Teoksessa K. Brants & K. Voltmer *Political Communication in Postmodern Democracy*, 92–110.
- Rittel, H., & Webber, M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155–169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>
- Roberts, N. (2000). Wicked Problems and Network Approaches to Resolution. *International Public Management Review*, 1(1), 1–19.
- Rosenfeld, P., & Moses, E. B. (1988). Nursing supply and demand: an analysis of newspapers, journals, and newsletters. *Nursing and Health Care*, 9(5), 248–52.
- Roy, R., Henson, H., Lavoie, C. (1996). A primer on skill shortages in Canada. *Applied Research Branch, Strategy Policy – Human Resources Development Canada*. Nou-dettu 2.6.2024 osoitteesta <http://www.hrdc-drhc.gc.ca/sp-ps/arb-dgra/publications/research/r-96-8e.pdf>
- Scheufele, D. A., & Iyengar, S. (2014). *The state of framing research: A call for new directions*. Oxford University Press. DOI:10.1093/oxfordhb/9780199793471.013.47
- Scholten, P. W. A., & van Nispen, F. K. M. (2008). Building Bridges Across Frames? A Meta-Evaluation of Dutch Integration Policy. *Journal of Public Policy*, 28(2), 181–205. doi:10.1017/S0143814X08000846
- Schudson, M. (2001). The Objectivity Norm in American Journalism. *Journalism*, 2, 149–170. doi:10.1177/146488490100200201.
- Schudson, M. (2003). *The Sociology of News*. W. W. Norton & Company.
- Schuck, A. R., Rens, V., Boomgaarden, H. G., Elenbaas, M., Azrout, R., Spanje, J. & De Vreese, C. H. (2013). Explaining Campaign News Coverage: How Medium, Time, and Context Explain Variation in the Media Framing of the 2009 European Parliamentary Elections. *Journal of Political Marketing* 12 (1), 8–28. doi:10.1080/15377857.2013.752192.
- Schön, D. A., & Rein, M. (1994). *Frame reflection: Toward the resolution of intractable policy controversies*. Basic Books.
- Semetko, H. A., & Valkenburg, P. M. (2000). Framing European politics: A content analysis of press and television news. *Journal of communication*, 50(2), 93–109. DOI:10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x

- Shin, S., Park, J. H., & Bae, S. H. (2018). Nurse staffing and nurse outcomes: A systematic review and meta-analysis. *Nursing Outlook*, 66(3), 273–282. <https://doi.org.proxy.uwasa.fi/10.1016/j.outlook.2017.12>
- Sommers, C. L. (2024). Navigating the Global Nursing Shortage: Collaborative Strategies for Education and Mobility. *Journal Ners*, 19(1), 1–2. <https://doi.org/10.20473/jn.v19i1.55397>
- Spohn, R. R. (1954). Some Facts about the Nursing “Shortage.” *The American Journal of Nursing*, 54(7), 865–867. <https://doi.org/10.2307/3460552>
- STM 2008. Arviointiselvitys vuosina 2002–2007 toteutetusta kansallisesta terveyshankkeesta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:22. Noudettu 17.5.2024 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74145/Arviointiselvitys_vuosina_2002_2007_toteutetusta_Kansallisesta_terveyshankkeesta_fi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- STM 2023. Digitaalisuus sosiaali- ja terveydenhuollon kivijalaksi. Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation ja tiedonhallinnan strategia 2023–2035. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:32. Noudettu 17.5.2024 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165288/STM_2023_32.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- STM 2024a. Hyvän työn ohjelma. Hyvän työn ohjelma – Vetoa ja pitoa sote-alalle. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Päivitetty 15.5.2024. Haettu 17.5.2024 osoitteesta <https://stm.fi/sotehenkilosto/ohjelma>
- STM 2024b. Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisesta 2023 Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) 31 §:n mukainen sosiaali- ja terveysministeriön vuosittainen valtakunnallinen selvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2024:1. Noudettu 17.5.2024 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165367/STM_2024_1_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

- STM 2024c. Kansallinen palvelureformi: Sosiaali- ja terveystalouden sisältöjen ja toimintatapojen uudistaminen. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Päivitetty 18.3.2024. Noudettu 17.5.2024 osoitteesta <https://stm.fi/kansallinen-palvelureformi>
- Sull, D., & Sull, C. (2024). The Real Issues Driving the Nursing Crisis. *MIT Sloan management review*, 65(2), 1–8. Noudettu 2.9.2024 osoitteesta <https://www.proquest.com/scholarly-journals/real-issues-driving-nursing-crisis/docview/2955678441/se-2>
- TEM, 2010. Työpoliittinen aikakauskirja 2/2010. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162796/Ty%C3%B6poliittinen%20aikakauskirja2.2010.pdf.PDF?sequence=1#page=7>
- Temmann, L. J., Wiedicke, A., Schaller, S., Scherr, S., & Reifegerste, D. (2021). A Systematic Review of Responsibility Frames and Their Effects in the Health Context. *Journal of health communication*, 26(12), 828–838. <https://doi.org/10.1080/10810730.2021.2020381>
- Termeer, C. J., Dewulf, A., & Biesbroek, R. (2019a). A critical assessment of the wicked problem concept: Relevance and usefulness for policy science and practice. *Policy & society*, 38(2), 167–179. <https://doi.org/10.1080/14494035.2019.1617971>
- Termeer, C. J. A. M., & Dewulf, A. (2019b). A small wins framework to overcome the evaluation paradox of governing wicked problems. *Policy and Society*. doi:10.1080/14494035.2018.1497933
- Termeer, C., Dewulf, A., Breeman, G., & Stiller, S. (2015). Governance capabilities for dealing wisely with wicked problems. *Administration & Society*, 46, 680–710.
- Tevameri, Terhi (2024). Sote-palveluala: Työelämän sekä yksityisen sektorin viimeaikaiset kehityssuunnat. TEM toimialaraportit 2024: 2. Noudettu 17.5.2024 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165580/TEM_2024_2_T.pdf
- THL 2023. Tilastoraportti 67/2023. 4.12.2023. Terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2021 (julkari.fi). Noudettu 17.5.2024 osoitteesta

- <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147894/Terveys-%20ja%20sosiaalipalvelujen%20henkil%c3%b6st%c3%b6%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Tierney, A. J. (2006). What's the scoop on the nursing shortage? *Journal of advanced nursing*, 56(5), 455–456. https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2006.04072_1.x
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turnbull N, Hoppe R. (2019). Problematizing ‘wickedness’: a critique of the wicked problems concept, from philosophy to practice and beyond. *Policy and Soc.* 38: 315–337. <https://doi.org/10.1080/14494035.2018.1488796>
- van Hulst, M., & Yanow, D. (2016). From policy “frames” to “framing”: Theorizing a more dynamic political approach. *American Review of Public Administration*, 46(1), 92–112. <https://doi.org/10.1177/0275074014533142>
- Valtioneuvosto 2023. Hyvinvointialueiden uudistamista on jatkettava kunnianhimoisesti alueilla ja valtakunnallisesti. Noudettu 17.5.2024 osoitteesta <https://vm.fi/documents/10623/144208576/VM-STM-SM+hyvinvointialuekirje+221123.pdf/d4b76556-a57b-f076-7bd4-5eb6675b0f06/VM-STM-SM+hyvinvointialuekirje+221123.pdf?t=1700649129243>
- Valvira 2024. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilönä työskentely. Noudettu 16.5.2024 osoitteesta <https://valvira.fi/ammattioikeudet/ammattihenkilona-tyoskentely>
- Vartiainen, P. (2012). Sosiaali- ja terveysreformit pirullisina ongelmina. Teoksessa E. Hyyryläinen (toim.), *Näkökulmia hallintotieteisiin* (s. 94–117). Vaasan yliopiston julkaisuja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952>
- Vartiainen, P., Ollila, S., Raisio, H. & Lindell, J. (2013). *Johtajana kaaoksen reunalla: kuinka selviytyä pirullisista ongelmista*. Gaudeamus.
- Veneri, C. (1999) Can occupational labor shortages be identified using available data? *Monthly Labor Review*, 15–21. <http://www.bls.gov/opub/mlr/1999/03/art2full.pdf>.

- Virkki, T., Husso, M., Notko, M., Laitila, A., Holma, J., & Mäntysaari, M. (2012). Lähisuhdeväkivallan kehystäminen erikoissairaanhoidossa: puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 48(4). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/sla/article/view/4849>
- Väliverronen, E. (2007). Geenipuheen lupaus. Biotekniikan tarinat mediassa. *Viestinnän julkaisuja* 13. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos. Noudettu 10.9.2024 osoitteesta <http://hdl.handle.net/10138/14636>
- Walter, D., & Ophir, Y. (2019). News Frame Analysis: An Inductive Mixed-method Computational Approach. *Communication methods and measures*, 13(4), 248-266. <https://doi.org/10.1080/19312458.2019.1639145>
- Waltner-Toews, D. (2017). Zoonoses, One Health and complexity: Wicked problems and constructive conflict. *Philosophical transactions of the Royal Society of London. Series B. Biological sciences*, 372(1725), 1–9.
- WHO 2003. The World Health Report. Shaping the Future. Noudettu 16.5.2024 osoitteesta <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42789/9241562439.pdf?sequence=1>
- WHO 2016. Global Strategy on human resources for health: Workforce 2030. Noudettu 1.4.2024 osoitteesta <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/250368/9789241511131-eng.pdf?sequence=1>
- WHO 2020. State of the World's Nursing 2020. Investing in education, jobs and leadership. Noudettu 16.5.2024 osoitteesta <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/331677/9789240003279-eng.pdf?sequence=1>
- WHO 2021. Global Strategic Directions for Nursing and Midwifery 2021–2025. Noudettu 16.5.2024 osoitteesta <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/344562/9789240033863-eng.pdf?sequence=1>
- WHO 2022. Working for Health. 2022-2030 Action Plan. Noudettu 17.5.2024 osoitteesta <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/365794/9789240063341-eng.pdf?sequence=1>
- Williams, L. A., Accardo, D., Dolgoff, J., Farrell, A., McClinton, T., Murray, E., & Jacob, S. R. (2024). A mixed methods study: The grief experience of registered nurses

- working on the frontlines during the COVID - 19 pandemic. *Journal of clinical nursing*, 33(1), 344–356. <https://doi.org/10.1111/jocn.16579>
- Winters K. M., Cushing, J.B.; & Lach, D. (2016). Information Polity. *The International Journal of Government and Democracy in the Information*, 21(4), 399–409.
- Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017. Valtioneuvoston periaatepäätös. Noudettu 4.4.2024 osoitteesta https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/YTS_2017_suomi.pdf
- Ylitörmänen, T., Kvist, T., & Turunen, H. (2019). Perceptions on nurse–nurse collaboration among registered nurses in Finland and Norway. *Scandinavian journal of caring sciences*, 33(3), 731–740. <https://doi.org/10.1111/scs.12669>
- Zamith, R. (2022). *The International Journalism Handbook*. UMass Amherst Libraries.
- Zillmann, D., & Brosius, H. B. (2000). *Exemplification in communication: The influence of case reports on the perception of issues*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781410604743>
- Zurn, P., Dal Poz, M.R., Stilwell, B., & Adams, O. (2004). Imbalance in the health workforce. *Hum Resour Health*, 2, 13. <https://doi.org/10.1186/1478-4491-2-13>

Liite

Liite 1. Tutkielman aineistoksi valitut artikkelit ja mielipidekirjoitukset

AAMULEHTI (AL):

AL 1 / Raisamo, M. (2024, 4. tammikuuta). Mielipide. *Terveystuollon johdon työtä voi verrata avustavaan työhön*. Noudettu ePress-järjestelmän kautta 1.7.2024.

AL 2 / Kalliosaari, K. (2024, 12. tammikuuta). Uutinen. *Pirha sulkee Kämmekän hoivakodin Kuhmoisissa. Hoivakodin sulkemisen syynä on Kuhmoisten vuodeosaston lakauttaminen ja henkilöstöpula*. Noudettu ePress-järjestelmän kautta 3.7.2024.

AL 3 / Pääkirjoitus (2024, 13. tammikuuta). *Sairaalaverkon karsinta epäilyttää ammattilaisia. Lääkärit ja hoitajat eivät välttämättä muuta antoisamman työnkuvan perässä uusille paikkakunnille, vaikka stm:n työryhmä niin toivoo*. Noudettu ePress-järjestelmän kautta 1.7.2024.

AL 4 / Pääkirjoitus (2024, 14. tammikuuta). *Pirha siirtää hoitoaan verkkoon. Hyvinvointialue siirtää vastaanottopalvelujaan sähköisiksi yksityisen Mehiläisen avulla*. Noudettu ePress-järjestelmästä 1.8.2024.

AL 5 / Yleisönosastokirjoitus, nimimerkillä *Money, money* (2024, 16. tammikuuta). Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.

AL 6 / Kalliosaari, K. (2024, 22. tammikuuta). Uutinen. *Rahapula oli yllätys Pirhan päättäjille. Päättäjät ovat saaneet osakseen palautetta, joka on tuntunut täysin kohuttomalta. Ensimmäistä vuotta kuvataan tuskien taipaleeksi*. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.

AL 7 / Pääkirjoitus (2024, 31. tammikuuta). *Pirhan liikkuviin palveluihin voi nyt itse vaikuttaa. Kokeilun tuloksia hyödynnetään, kun päätetään tulevasta soten palveluverkosta*. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024

AL 8 / Kalliosaari, K. (2024, 8. helmikuuta). Uutinen. *Pirhan asukastilaisuus hälvensi pelkoja. Punkalaitumella paikalla olleiden asukkaiden yleinen toive oli, että nykyinen*

terveyskeskus olisi se paikka, jossa liikkuvia palveluita tarjotaan. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.

AL 9 / Mieliopidekirjoitus (2024, 25. helmikuuta). *Kuuluvatko kalliit hoidot aivan kaikille? Keski-Suomen hyvinvointialue saattaa lakkauttaa yli puolet terveysasemistaan. Syy on raskas alijäämä ja henkilöstöpula. Pirkanmaalla tilanne ei ole aivan yhtä radikaali, mutta samansuuntainen. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2025.*

AL 10 / Horsma-aho, T. (2024, 25. maaliskuuta). Uutinen. *Henkilökunta: vuodeosaston lakkautuksen syy ei pidä paikkaansa. Pirha kertoi lkaalisten vuodeosaston lakkautuksen syyksi henkilökuntapulan. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.*

AL 11 / Kalliosaari, K. (2024, 3. toukokuuta). Uutinen. *Potilaan luona työajasta murto-osa. Seurannan mukaan välitöntä hoitotyötä oli enimmilläänkin alle puolet hoitajan työpäivästä. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.*

AL 12 / Kalliosaari, K. (2024, 30. toukokuuta). Uutinen. *Pirha saa hoivayrityksiltä kovaa kritiikkiä. Hoivapalveluita Pirkanmaalla tarjoavat yritykset kertovat, että Pirha ei ole enää ohjannut niille asiakkaita. Syynä on uusi ohjeistus. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.*

AL 13 / Kalliosaari, K. (2024, 4. kesäkuuta). Uutinen. *Pirhan henkilöstöasioissa paljon parannettavaa. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.*

AL 14 / Yleisönosastokirjoitus, nimimerkillä *sairaanhoitaja* (2024, 27. kesäkuuta). Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.

KALEVA (KA):

KA 1 / Niemitalo, M. (2024, 23. tammikuuta). Uutinen. *Ulkomaisia hoitajia tarvitaan paikkaamaan henkilöstöpulaa. Haettu ePress-järjestelmästä 30.8.2024.*

KA 2/ Heiskanen, S. (2024, 23. tammikuuta). Mieliopide. *Huoli yksinäisistä ikäihmisistä. Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.*

KA 3 / Akimo, M. (2024, 25. helmikuuta). Uutinen. *Aikuiskoulutustuen lopetus pahentaa työvoimapulaa. Noudettu ePress-järjestelmästä 30.8.2024.*

- KA 4 / Yleisönosastokirjoitus nimimerkillä *Typerää vähättelyä* (2024, 5. maaliskuuta). Noudettu ePress-järjestelmästä 17.8.2024.
- KA 5 / Leskinen, M. (2024, 22. maaliskuuta). Uutinen. *Valvira laittoi takarajan Pohteelle. Pohteen erikoissairaanhoidon jonot ovat olleet jo pitkään yli lain sallimissa rajoissa.* Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.
- KA 6 / Paavola, S. (2024, 16. huhtikuuta). Mieli-pide. *Ihmisarvo unohtuu säästötoimissa. Moni ikääntynyt kokee olevansa taakka yhteiskunnalle.* Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.
- KA 7 / Niemitalo, M. (2024, 24. huhtikuuta). Uutinen. *Hoitajamitoituksen vaikutusta selvitetään.* Noudettu ePress-järjestelmästä 21.8.2024.
- KA 8 / Rajaniemi, J., Kuoppamäki, J., Heikkinen, M., Rahkola, P., Männikkö, J. & Rajaniemi, A. (2024, 27. huhtikuuta). Mieli-pide. *Oulaskangasta koskevat linjaukset peruttava. Miksi valtiovalta on ottanut hyvinvointialueille kuuluvaa päätöksentekovaltaa?* Noudettu ePress-järjestelmästä 30.8.2024.
- KA 9 / Leskinen, M. (2024, 4. toukokuuta). Uutinen. *Pohde ostaa vuokratyötä leikkausjonojen purkuun.* Noudettu ePress-järjestelmästä 25.8.2024.

KESKISUOMALAINEN (KE):

- KE 1 / Nieminen, K. (2024, 26. tammikuuta). Uutinen. *Tekonivelleikkaukseen pääsy vaatii kahden ehdon täyttymistä. Mehiläinen on aloittanut yksityisten tekonivelleikkauksen tekemisen Jyväskylässä. Moni kokee, että yksityiselle pääsee helpommin.* Noudettu ePress-järjestelmästä 1.8.2024.
- KE 2 / Yleisönosastokirjoitus nimimerkillä *Johtaja vaihtoon* (2024, 27. helmikuuta). Noudettu ePress-järjestelmästä 1.8.2024.
- KE 3 / Nieminen, K. (2024, 9. maaliskuuta). Uutinen. *Mielipiteet palveluverkosta jakaantuvat. Keskisuomalainen kysyi aluevaltuustoryhmien puheenjohtajien mielipiteitä palveluverkkoluonnoksesta.* Noudettu ePress-järjestelmästä 1.8.2024.

- KE 4 / Pääkirjoitustoimittaja (2024, 17. maaliskuuta). Mieli-pide. *Yhteisöllinen asuminen kuulostaa hyvältä mutta ei ratkaise ongelmia*. Noudettu ePress-järjestelmästä 1.8.2024.
- KE 5/ Nieminen, K. (2024, 21. maaliskuuta). Uutinen. *Säynätsalolaiset puolustivat omaa sote-asemaansa. Hyvinvointialueen asukasillassa Jyväskylässä nousi esiin kiinnostava kysymys, lisäävätkö liikkuvat palvelut henkilöstöpulaa*. Noudettu ePress-järjestelmästä 1.8.2024.
- KE 6 / Sotamaa-Leino, H. (2024, 11. huhtikuuta). Uutinen. *Hoitajapula on pääosin parantunut tai pysynyt samana. Hyvinvointialueista yksi kertoo tilanteen huonontuneen vuodentakaiseen verrattuna*. Noudettu ePress-järjestelmästä 1.8.2024.
- KE 7 / Sotamaa-Leino, H. (2024, 18. huhtikuuta). Uutinen. *Osa alueista kritisoi hoitotakuun pidennystä. Hyvinvointialueista ainakin neljä on sitä mieltä, ettei hoitotakuun pidentäminen kolmeen kuukauteen ole tarpeellista*. Noudettu ePress-järjestelmästä 1.8.2024
- KE 8 / Ihanainen-Alanko, S. (2024, 22. huhtikuuta). Uutinen. *Novan päivystysruuhka on helpottanut - paikoista yhä pulaa*. Noudettu ePress-järjestelmästä 1.8.2024.
- KE 9 / Löf, M. (2024, 14. toukokuuta). Uutinen. *Suomeen tulee nyt eniten työntekijöitä Filippiineiltä*. Noudettu ePress-järjestelmästä 1.8.2024.
- KE 10 / Liukkonen, J. (2024, 28. toukokuuta). Mieli-pide. *Aluevaltuutetut ajavat omien alueidensa etua*. Noudettu ePress-järjestelmästä 1.8.2024.

HELSINGIN SANOMAT (HS):

- HS 1 / Paananen, V. (2024, 11. tammikuuta). Mieli-pide. *Sote-uudistuksen jalot tavoitteet törmäävät työvoimapulaan*. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 2 / Sutinen, T. (2024, 12. tammikuuta). Uutinen. *Viiden sairaalan toimintaa halutaan karsia*. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 3 / Paananen, V. (2024, 14. tammikuuta). Uutinen. *Orpo: Henkilöstö ei riitä nykyiseen sairaalaverkkoon*. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.

- HS 4 / Paananen, V. (2024, 15. tammikuuta). Uutinen. *Hyvinvointialuejohtaja: Jos halutaan isoja säästöjä, sairaaloita pitää sulkea. Yöpäivystysten karsiminen ei tuo isoja säästöjä, mutta se voi pahentaa henkilöstöpulaa, sanoo Kanta-Hämeen hyvinvointialuejohtaja Olli Naukkarinen.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 5 / Lyytinen, J. (2024, 21. tammikuuta). Uutinen. *Hoitaja ruudulla.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 6 / Salakari, M. (2024, 7. helmikuuta). Uutinen. *Ammattijohtajalla kolme ratkaisua terveydenhuollon kriisiin.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 7 / Sutinen, T. (2024, 16. helmikuuta). Uutinen. *Soten vuokratyövoimalle halutaan tiukat rajat.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 8 / Salakari, M. (2024, 3. maaliskuuta). Uutinen. *”Asenne ratkaisee, miten tässä työssä jaksaa”.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 9 / Rautava, R. (2024, 13. maaliskuuta). Mieli-pide. *Husissa on nyt oikea aika muutoksille.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 10 / Salomaa, M. (2024, 26. maaliskuuta). Uutinen. *Tärkeä terveyspalvelu saa kiitosta.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 11 / Sutinen, T. (2024, 10. huhtikuuta). Uutinen. *Hallitus harkitsee hoitajamitoituksen höllentämistä.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 12 / Palkoaho, M. (2024, 11. huhtikuuta). Uutinen. *Elisa pääsi operaatioon vain omalla rahalla. Helsinkiläinen Elisa ei saanut hoitoa, vaikka oli vuotanut runsaasti verta jo kuukausien ajan.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 13 / Lyyra, M. (2024, 2. kesäkuuta). Mieli-pide. *Hoitajien lähtö ulkomaille syventää terveysalan kriisiä.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 14 / Hietalahti, K. (2024, 5. kesäkuuta). Uutinen. *Rytkönen kritisoi Husin palkkauskieltoa kovin sanoin. Hus tavoittelee säästöjä asettamalla rekrytointikiellon. Kielto koskee niin vakinaisia kuin määräaikaisiakin tehtäviä sekä sijaisuuksia.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.
- HS 15 / Aalto, M. (2024, 5. kesäkuuta). Mieli-pide. *Husin säästöpäätöksestä tuli outo piilokeikki.* Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.

HS 16 / Kaukua, U. (2024, 6. kesäkuuta). Uutinen. *Husin rekrytointikielto huolestuttaa työntekijöitä*. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.

HS 17 / Vasantola, S. (2024, 9. kesäkuuta). Uutinen. *Kriisin keskellä*. Noudettu ePress-järjestelmästä 15.8.2024.

TURUN SANOMAT (TS):

TS 1 / Hassinen, S. (2024, 16. tammikuuta). Mieli-pide. *Hoivakriisin ratkaisu lisää vientiä*. Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.

TS 2 / Mieli-pidekirjoitus nimimerkillä *Kiitollinen julkisen terveydenhuollon asiakas* (2024, 26. tammikuuta). *Meillä on - ainakin vielä - timanttinen terveydenhuolto*. Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.

TS 3 / Alakoski, R. (2024, 2. helmikuuta). Uutinen. *Hoitajapomo: hoitajapula voi edetä pandemian tyyliseen kriisiin*. Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.

TS 4 / Nieminen, M. (2024, 20. maaliskuuta). Uutinen. *"Typerää, että toimivat terveystalvet lakkautetaan"*. Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.

TS 5 / Pääkirjoitus (2024, 17. huhtikuuta). Uutinen. *Säästöjä ja veroja tasapuolisesti*. Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.

TS 6 / Nieminen, M. (2024, 17. huhtikuuta). Uutinen. *Sote-asiakasmaksut nousevat*. Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.

TS 7 / Lehtonen, A. (2024, 17. huhtikuuta). Uutinen. *Salon yöpäävystys loppumassa*. Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024

TS 8 / Jung, L. (2024, 20. huhtikuuta). Mieli-pide. *Hoitajamitoituksen laskulla karut vaikutukset*. Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.

TS 9 / Aho, V. (2024, 4. toukokuuta). Mieli-pide. *Miksi sanat ja teot eivät kohtaa vanhustalvelussa*. Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.

TS 10 / Yleisönosastokirjoitus nimimerkillä *Kake* (2024, 11. toukokuuta). Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.

TS 11 / Höyssä, L. (2024, 7. kesäkuuta). Uutinen. *Tehyn selvitys: Sijaisten puute haittaa terveystalvelujen järjestämistä kesällä. Varha yrittää ratkaista*

hoitajapulaongelmaa lisätyötuilla, mutta niitäkin ollaan vähentämässä. Noudettu ePress-järjestelmästä 20.8.2024.